

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**PŘEKLAD UMĚLECKÉHO TEXTU
Z RUŠTINY DO ČEŠTINY S KOMENTÁŘEM**
Katěrina Silvanovová, Jelena Malisovová:
Léto v pionýrském šátku

**ANNOTATED TRANSLATION OF FICTION FROM
RUSSIAN TO CZECH**
Katerina Silvanova and Elena Malisova
Summer in a Pioneer Tie

**ПЕРЕВОД ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА С
РУССКОГО НА ЧЕШСКИЙ С КОММЕНТАРИЕМ**
Катерина Сильванова, Елена Малисова
Лето в пионерском галстуке

VYPRACOVALA: Bc. Gabriela Jurzykowská

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D.

2023

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Marty Pálušové, Ph.D., a uvedla jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci, 10.5. 2023

podpis

Děkuji Mgr. Martině Pálušové, Ph.D., za cenné rady, které mi poskytla při psaní mé diplomové práce a rovněž bych chtěla poděkovat mé rodině za trpělivost a podporu během studia.

podpis

OBSAH

ÚVOD	5
1. PŘEKLAD JAKO DRUH UMĚNÍ?	8
1.1 ESTETIKA V PŘEKLADU	10
1.2 JAZYKOVÁ TVOŘIVOST A JAZYKOVÉ OPERACE	11
1.3 JAZYKOVÁ KOMIKA A PŘEKLAD	12
1.4 ZÁKLADNÍ PŘEKLADATELSKÝ PRINCIP	13
2. SPISOVATELKY A JEJICH TVORBA.....	14
2.1 JELENA PROKAŠEVOVÁ.....	14
2.2 KATĚŘINA DUDKO	16
2.2.1 Cesta k románu	16
2.2.2 Léto v pionýrském šátku (Лето в пионерском галстуке).....	17
2.2.3 O čem mlčí Vlačstovka	18
3. POETIKA ROMÁNU	19
3.1 KRITIKA ROMÁNU	20
3.2 POSTOJ RUSKÉ SPOLEČNOSTI	23
4. VLASTNÍ PŘEKLAD	24
5. TRANSLATOLOGICKÝ KOMENTÁŘ.....	54
5.1 PŘEKLAD PROPRÍÍ	54
5.2 PŘEKLAD ANTROPONYM A TOPONYM.....	57
5.2.1 Antroponyma.....	57
5.2.2 Toponyma.....	58
5.3 NEJČASTĚJI UŽÍVANÉ JAZYKOVÉ OPERACE.....	60
5.4 PŘEKLAD VĚCI NEPŘELOŽITELNÝCH.....	63
5.4.1 Překlad reálií.....	63
5.5 HOVOROVÉ VÝRAZY V RUŠTINĚ	69
5.6 FRAZEOLOGISMY	71
5.6.1 Frazeologické odkazy	73
5.7 PŘEKLAD PROTŘEDKŮ VYJADŘUJÍCÍCH EMOCE.....	74
5.7.1 Vulgarismy	74
5.7.2 Deminutiva	75
5.7.3 Cítoslovce.....	75
5.8 PŘECHODNÍKY	76
ZÁVĚR.....	78
РЕЗЮМЕ	80
SEZNAM ZKRATEK.....	96
PŘÍLOHY.....	97
ANOTACE.....	142

ÚVOD

Překlady zahraniční literatury mají velký význam nejen v oblasti šíření cizojazyčné literatury, ale umožňují také čtenáři navázat bližší kontakt s cizí zemí a její kulturou.

Současná ruská literatura, je ve specifické situaci, jelikož se již dlouhodobě nachází ve stavu vydavatelského odvratu. Příčinu tohoto odvratu můžeme hledat v minulosti. Od roku 1948 do převratu v roce 1989, byla právě ruská literatura upřednostňována a počet ruských překladů v tomto období značně převažoval nad překlady z jiných jazyků. Překlady z ruštiny byly většinou na profesionální úrovni, přičemž ne vždy šlo o ideologicky „správnou“ literaturu. V ruské literatuře pro děti a mládež, která vznikala po roce 1989, můžeme najít mnohé paralely s česky psanou literaturou. Mnohé z ruské literatury bylo však v českém prostředí vědomě zapomenuto, nebo zůstalo dosud neobjeveno. Od roku 1989 až do současnosti jsme překladařově orientováni spíše na západní produkci. Knihy z ruské literatury pro děti a mládež sice vycházejí, ale většinou jde pouze o nová vydání starých překladů.¹

Neznalost novější ruské literatury je zapříčiněná nejen tím, že se vydavatelé obávají riskovat komerční neúspěch, ale je spojena také s odchodem generace, která se profesionální ruskou literaturou zabývala.² Domnívám se, že pokud v české společnosti dojde k významnému úbytku ruských překladatelů, může v budoucnu mnohé z ruské literatury upadnout v zapomnění.

Vzhledem k tomu, že mám vztah k ruské kultuře a také proto, že jsem mohla před pár lety v Rusku studovat, měla jsem možnost pocítit atmosféru nejen Ruské kultury, ale také sovětské atmosféry, která tam panovala v roce 2017 a podle mého názoru přetrvává dodnes. Hledala jsem právě takové dílo, ve kterém by byla zastoupena retrospektiva Sovětského svazu, a tak jsem si pro překlad zvolila úryvek z úspěšného románu začínajících spisovatelek Kateriny Silvanovové a spoluautorky Jeleny Malisovové s názvem *Лето в пионерском галстуке* (*Léto v pionýrském šátku*). Román vydalo Moskevské nakladatelství POPCORN BOOKS v roce 2021. Kniha se stala bestsellerem, ale zároveň také terčem pro spoustu literárních kritiků.³ Proč tomu tak je? Na tuto otázku se pokusím zodpovědět v jedné části mé diplomové práce.

¹ MALENOVÁ KUDRJAVCEVA, Eva. Nestárnoucí ruská literatura pro děti a mládež. Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství [online]. 3(4/2017). ISSN 2336-727X. Dostupné také z: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/nestarnouci-ruska-literatura-pro-deti-a-mladez [cit. 2022-08-12].

² Tamtéž.

³ «Лето в пионерском галстуке» — книга о подростке, влюбленном в вожатого Против нее выступили Захар Прилепин и Никита Михалков. И теперь это главный бестселлер сезона в России — Meduza. *Новости — Meduza* [online]. Meduza, 2023 [cit. 2022-08-12]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/08/06/leto-v-pionerskom-galstuke-kniga-o-podrostke-vlyublennom-v-vozhatogo>

Úspěšné dílo začínajících spisovatelek Katěřiny Silvanovové a Jeleny Malisovové jsem si nevybrala z důvodu diskutabilního tématu, ale kvůli jeho literárnímu zpracování. Zaujala mě rovněž struktura a jazyková barvitost díla a kritický společenský náhled na vydané dílo.

Hlavním cílem mé diplomové práce je překlad vybrané části románu z ruštiny do češtiny a připojení translatologického komentáře, který bude sloužit k vysvětlení překladatelských jevů. Zároveň bych se chtěla specializovat na umělecký překlad a jeho kritiku a na to, jak bylo vybrané dílo přijato ruskou společností. Sekundárním cílem diplomové práce je přiblížit českému čtenáři autorky díla a dílo samotné tak, aby mohl při čtení alespoň trochu pocítit atmosféru tehdejšího Sovětského svazu, a to stejným způsobem, jako jej chtěly přiblížit čtenáři samotné autorky.

Diplomová práce bude členěna do pěti kapitol.

V první kapitole se budu věnovat otázce umění překladu, zaměřím se na estetiku, jazykovou tvořivost, jazykové operace, jazykovou komiku v překladu a zaměřím se na základní překladatelský princip.

Ve druhé kapitole se budu věnovat autorkám románu a jejich tvorbě.

Třetí kapitola bude věnovaná poetice románu a jeho kritice.

Čtvrtá kapitola bude obsahovat vlastní překlad prvních dvou kapitol románu do českého jazyka.

Pátá kapitola bude věnována translatologickému komentáři, ve kterém se zaměřím na onomastickou problematiku, se kterou jsem se při překládání setkala, budu se v něm zabývat otázkou nepřeložitelnosti, překladu reálií, překladu hovorových výrazů a frazeologismů a také překladu prostředků vyjadřujících emoce. Poslední část diplomové práce bude věnována přechodníkům.

V závěru diplomové práce shrnu informace, které jsem při psaní práce získala. Součástí mé diplomové práce bude také resumé a originální text v ruštině.

1. PŘEKLAD JAKO DRUH UMĚNÍ?

Diplomová práce se zabývá překladem uměleckého textu. V této kapitole se budu zabývat tím, jak má překládat úspěšný překladatel a také tím, zda lze překlad považovat za druh umění.

Na otázku, jak vnímají překladatelé svou profesi, zda jako řemeslo, nebo spíše jako druh umění, odpovídají různě. Anglista-amerikanista a překladatel Richard Podaný označuje překladatelství jako takzvané *interpretační umění*, překladatel Milan Dvořák zase říká, že hlavním smyslem překladatelství je *služba mistrovi*, jeho bratr Libor s tímto tvrzením souhlasí a k tomu navíc dodává, že sloužit *svému mistrovi* musí překladatel dle vlastního uvážení, nikoliv podle striktních kánonů, které by chtěli mnozí předepisovat. Na otázku, zdali je překlad řemeslo, nebo umění, Libor Dvořák odpovídá větou známé klasičky české překladatelské rusistiky Hanky Vrbové, která se v jedné jejich soukromé debatě vyjádřila k otázce, zdali je překladatelství umění nebo spíše řemeslo, následovně: *Tím by se člověk vůbec zabývat neměl, hlavní je dělat to pořádně, vnímat jako určitý druh umění. Pro mě je to nejspíše cosi jako umělecké řemeslo.*⁴

Podle českého literárního historika Otokara Fischera je překládání činností, která se pohybuje na rozhraní vědy a umění. Jiní teoretikové překlada kladou důraz na odborný ráz této činnosti, příkladem mohou být jejich překlady antické a orientální literatury, která se pokládá za vědeckou práci.⁵ Jiní v překlada zdůrazňují umělecký charakter (např. I. F. Anněnskij, A. A. Blok) a právě díky nim docházelo v Rusku na počátku 20. stol k výraznému oživení zejména v oblasti básnického překlada.⁶ Dle výše uvedeného pak lze považovat teorii překlada za disciplínu lingvistickou, nebo naopak literárněvědnou. Jednou z kompetencí jazykovědy je srovnávací zkoumání jazykových systémů, přičemž znalost jeho výsledků je u překladatelského řemesla samozřejmým předpokladem. Největší podíl překladatelovy práce zaujímá především hledání jazykových ekvivalentů. Do oblasti umění patří momenty, které nelze reprodukovat na praktickou aplikaci srovnávací stylistiky a gramatiky např. kritický odhad, jak budou hodnoty díla působit ve vztahu k životní problematice prostředí předkladatele, volba interpretačního přístupu, přetransponování

⁴ BEZR, Ondřej, 2015. Překladatelství. Špatně placené umělecké řemeslo. In: *iDnes.cz* [online]. Praha: Mafra, 23. května 2015 7:59 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/preklatatelstvi-umeni-nebo-remeslo.A150522_192731_literatura_ob

⁵ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překlada*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X, str. 84.

⁶ Сайт Вологодской областной универсальной научной библиотеки - ВОУНБ. *Сайт Вологодской областной универсальной научной библиотеки - ВОУНБ* [online]. 2023 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/087/980.htm>

uměleckých skutečností, jež jsou v něm zobrazeny, i jeho stylistických rovin do nového jazyka a kulturního prostředí.⁷

Podle slov Jiřího Levého je úspěšný překladatel schopen vystihnout a sdělit myšlenku původního díla takovým způsobem, aby nevytvořil zcela nové dílo. Překladatel nahrazuje jeden jazykový materiál druhým jazykovým materiálem. Levý také uvádí, že pokud překladatel chápe překlad jako dílo, jde o uměleckou reprodukci. Pokud jej chápe jako určitý proces, jde o původní tvoření. Překlad jako umělecký druh, je pomezí případ na rozhraní mezi původně tvůrčím a uměním reprodukčním. Umění, které je překladu nejbližší, je herectví. Při herectví se však projevuje původně tvůrčí moment silněji než v překladu samotném. Pokud bych chtěla začít konfrontovat překlad s jinými druhy umění, nejde mi o vytvoření akademické systematiky umění, ale jde mi spíše o praktické cíle. Ideální překlad odpovídá normativní definici. Na základě normativní definice říkám, jaký by měl překlad být. Takové definici pak podle Levého odpovídá ideální překlad. Čím víc se překlad odchyluje od normativní definice, tím víc je slabší. Normativní definici odporují znaky, které jsou ve výsledném překladu v rozporu s cílem reprodukce. Pokud se překladatel dopouští například přestylizování, porušuje tak reprodukční hodnotu díla.⁸ Já se domnívám, že překladatel by měl být vždy na pozoru, aby neporušoval hodnotu reprodukčního díla, protože by pak jeho konečný překlad neodpovídal požadavku věrnosti.

Žvaček uvádí, že polečnou vlastností všech překladů je fakt, že tlumočí doslova prostředky jednoho jazyka myšlenky, které jsou vyjádřeny v jiném jazyce. Při překladu uměleckého textu, je jazyk podřízen uměleckému záměru a překladatel má právo zasáhnout do lexikální a syntaktické výstavby vět, přičemž by měl adekvátně vystihnout styl autora.⁹

Podle Levého bývá překlad hodnocen stejně jako samostatné umělecké dílo kritériem tzv. *uměleckého mistrovství*. Věrnost překladu, je součástí uměleckého mistrovství překladatele, přičemž překlad musí být vždy stejně umělecky hodnotný jako originál.¹⁰ Kufnerová v knize *Překládání a čeština* uvádí, že byl vysloven názor, že při překladu neuměleckých textů si překladatel vystačí s dovedností, ale při překladech uměleckého textu, se vyžaduje překladatelské umění, které není dáno každému.¹¹

⁷ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X, str. 84.

⁸ Tamtéž, str. 85–86.

⁹ ŽVÁČEK, Dušan. *Kapitoly z teorie překladu I: (odborný překlad)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-489-X, str. 14-15.

¹⁰ LEVÝ, Jiří, 1953. O některých zákonitostech překladatelské věrnosti. *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka*. Praha: Melantrich, 14(2), 63-80. ISSN 0037-7031. Dostupné také z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=707>

¹¹ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica (H & H)*. ISBN 80-85787-14-8, str.44.

1.1 ESTETIKA V PŘEKLADU

V první polovině 20. století nabylo myšlení o překladu teoretické povahy a badatelé si při zkoumání literárního překladu začali uvědomovat dvojí přístup – literárně estetický a jazykovědný. Obecná teorie překladu vznikla na osnovách literární komparistiky a vyvíjela se pak dál od vědomí potřeby literárně estetické analýzy až k potřebě analýzy jazykové.¹² Při překladu románu jsem usilovala o to, aby text působil na čtenáře esteticky, jak po stránce jazykové, tak po stránce literární a zároveň jsem se řídila slovy Jiřího Levého, který zdůrazňuje, že při překladu je důležité odlišovat od sebe estetické a ideové hodnoty textu a jazykové prostředky, kterými je text napsaný, protože cílem překladatele je, aby převedl ideově estetický obsah z výchozího do cílového textu.¹³

Levý říká, že úkolem estetického rozboru kteréhokoliv umění je stanovení základního hlediska pro hodnocení. Základem estetiky a kritiky překladu je stejně jako u kteréhokoliv druhu umění kategorie hodnoty. Hodnota je určována poměrem daného díla k normě daného umění. Normy je třeba chápat z historického hlediska, protože v průběhu vývoje docházelo ke změnám jejich přesného obsahu a zároveň ke změnám jejich hierarchie. Z toho vyplývá, že to, co bývalo dříve v estetice překladu považováno za podstatné, dnes již za tak podstatné být považováno nemusí. Ve vývoji reprodukčního umění se uplatňují dvě normy. Norma reprodukční, se zaměřuje na věrnost a výstižnost překladu daného díla, norma uměleckosti je pak zaměřena na požadavek krásy. Po technické stránce se tento základní estetický protiklad u překládání jeví jako protiklad překladatelské věrnosti a volnosti. Protože se přikláním k překladatelům, kteří za svůj cíl považují přesnou reprodukci předlohy, při překladu jsem se řídila takovým pracovním postupem, kde jsem se snažila uplatnit adaptační metodu, tedy tu, která je zaměřena na krásu, tedy na estetickou a myšlenkovou blízkost. Cílem takového překladatele je, aby vzniklo původní umělecké dílo české.¹⁴ O výše uvedené jsem při překládání usilovala, avšak domnívám se, že estetický přístup uplatňovaný při překládání je velmi subjektivní, a i když jsem se snažila řídit zásadami Jiřího Levého, domnívám se, že každý bude nahlížet na přeložené dílo jinak.

¹² Tamtéž, str. 7.

¹³ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X, str. 47.

¹⁴ Tamtéž, str. 88–89.

1.2 JAZYKOVÁ TVOŘIVOST A JAZYKOVÉ OPERACE

Kufnerová zdůrazňuje, že každý překládaný text vyžaduje jazykovou tvořivost a uplatnění jazykových operací. Výsledkem překladatelských tvořivých přístupů k interpretaci uměleckého textu jsou výrazové posuny, které jsou výsledkem překladatelova tvořivého přístupu k interpretaci uměleckého textu, z různých pohledů jejich literárně estetického účinku. Podle tohoto účinku rozeznává translatická typologie tyto jazykové operace:

- Archaizaci
- Aktualizaci
- Lokalizaci
- Intelektualizaci
- Nivelizaci
- Typizaci
- Individualizaci
- Naturalizaci
- Exotizaci
- Kreolizaci

Translatická typologie se však nezabývá rozborem jazykových operací, které vedou k těmto výše uvedeným variantám.¹⁵

Podle Kufnerové se jazykovými operacemi rozumí vyhledávání a uplatňování korespondence mezi prvky vysílacího a přijímacího jazyka. Těmito operacemi se zabýval jazykovědec Anton Popovič. Pokud jde o umělecký překlad, kladu důraz na takzvané tvořivé jazykové operace. Tvořivými jazykovými operacemi jsou *transformace, stylizace, substituce a deformace normy* Kufnerová také dodává, že překladatel používá tvořivé transformační operace nejen u poezie, ale také při překladu prózy.¹⁶

Na základě doporučených postupů Zlaty Kufnerové jsem při překládání usilovala o nalezení správných variant, které by vyhovovaly obsahovým i formálním požadavkům své koncepce řešení ze všech možností, které bylo možno použít k překladu formálně nevázaného textu. Na základě výše uvedeného lze předpokládat, že v každém nově přeloženém díle bude podíl jazykových operací jiný a bude zde záležet nejen na znalosti teorie překladu, ale také, z jakého úhlu pohledu se bude k překládání výchozího textu přistupovat.

Podle Kufnerové je součástí jazykové tvořivosti předpoklad, že dobrý překladatel vždy čerpá z veškerého lexikálního bohatství, které mu čeština v dané situaci nabízí.¹⁷

¹⁵ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica* (H & H). ISBN 80-85787-14-8, str. 109–110.

¹⁶ Tamtéž, str. 110.

¹⁷ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica* (H & H). ISBN 80-85787-14-8, str. 110.

1.3 JAZYKOVÁ KOMIKA A PŘEKLAD

V textu, který jsem překládala, jsem se setkávala s různými podobami jazykové komiky. Chápání jazykové komiky je individuální.

Pokud vycházím z knihy *Překládání a čeština* od Zlaty Kufnerové, pak můžu chápat jazykovou komiku jako hru s hláskami, se slovy a s gramatickými pravidly, přičemž hlásky ani jazykové prostředky nejsou komické samy o sobě, ale komický může být způsob jejich využití. Při překládání prvků jazykové komiky musí překladatel zachovat sémantický obsah textu takovým způsobem, aby překlad věrně sděloval to, co sděluje originál, přičemž musí být zachován stylistický charakter textu. Problém, na který můžu při překladu narazit je ten, že zřídka můžu najít homonymní výrazy pro tytéž lexikální významy i v originále. Při překládání slovních hříček bych měla využít kompromis, to znamená, že slovní hříčka bude v překladu zachována, ale bude mírně pozměněna. Překladatel tak může třeba užít rýmu, ale smysl výpovědi bude zhruba stejný jako v originále. Slovních hříček je spousta, a lze je rozdělit do dvou okruhů, v prvním typu jde o slovní hříčky a hru s jazykem a v druhém případě se směřuje tomu, jak je něco řečeno, ale i tomu o čem se mluví a co mi už jako představa připadá směšné.¹⁸

V kontextu nového paradigmatu humanitárních znalostí, které jsou zaměřeny na integraci poznatků různých věd, jako je etnopsychologie, lingvokulturologie, sémantika, kognitivní vědy a další obory lingvistiky a rozvoje integrovaného přístupu ke komice, mají ve výzkumu v oblasti překladatelských studií mimořádný význam. Srovnávací analýzy výchozího textu a cílového textu mohou významně přispět k odhalení jak výchozího, tak cílového textu. Analýzy nám tak můžou pomoci při identifikaci humoru a jeho vyjadřování v různých jazycích. Srovnávací analýzy nám také pomáhají určit možnosti dosažení ekvivalence vnímání humoru v různých kulturách.¹⁹ S jazykovou komikou jsem se v románu setkávala docela často, ovšem tento pojem může být dost diskutabilní.

¹⁸ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica* (H & H). ISBN 80-85787-14-8, str.117-120.

¹⁹ ФЕЕНЕНКО, Н.А. Комическое в текстах оригинала и перевода. *ВЕСТНИК ВГУ*. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2005, (2), str. 97. [online]. [cit. 2022-02-14]. Dostupné z: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2005/02/fenenko.pdf>

1.4 ZÁKLADNÍ PŘEKLADATELSKÝ PRINCIP

Knittlová sděluje, že překlady byly zpočátku podrobovány literárně-estetickému zájmu a až v druhé polovině 20. století zájmu lingvistickému. V 60. letech 20. století byla vytvořena řada odborných prací zaměřených na lingvistický přístup, to znamená, že za primární problém se považovala otázka *ekvivalentnosti* a kladl se důraz na převedení veškerých informací textu VJ do textu CJ, a to i tehdy, když byly gramatické systémy obou jazyků různé. První lingvisticky zaměřený teoretik J.C. Catford přišel s názorem, že není naprosto nezbytné, aby všechny jednotky VJ a CJ měly v lingvistickém smyslu stejný význam, ale aby fungovaly v téže situaci. Takto se zrodil pojem tzv. *funkční ekvivalence*, který již běžně nepoužíváme, i když s tímto pojmem v dnešní době úspěšně pracujeme.²⁰

Knittlová také uvádí, že v dnešní době lze považovat za základní princip překladač *funkční přístup*. Při užívání funkčního přístupu mi nezáleží na tom, jestli používám stejné, či jiné jazykové prostředky, hlavním cílem tohoto přístupu je, aby jazykové prostředky plnily stejnou funkci z hlediska významového, věcného, asociačního i pragmatického. Obě cesty zájmu (literárně-estetická i lingvistická) se v současné době vyrovnávají v integrované metodě, která přihlíží aspektu pragmatickému.²¹

Domnívám se, že primární rolí překladatele bude vždy překonávání jazykových bariér a rozhodnutí o tom, jaký překladačský přístup si zvolí, bude vždy nejen na něm samotném, ale také na tom, jaký druh literatury bude zrovna překládat.

²⁰ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRÝGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6, str.7.

²¹ Tamtéž, str.8.

2. SPISOVATELKY A JEJICH TVORBA

2.1 JELENA PROKAŠEVOVÁ

Spisovatelka Jelena Prokaševová známá pod pseudonymem Jelena Malisovová se narodila 18. 5. 1986 v malém provinčním městě v tehdejším Sovětském svazu. Hned po svatbě se přestěhovala do Moskvy, kde vystudovala dvě vysoké školy. Její vášeň pro psaní vznikla už v raném věku. Ráda si vymýšlela příběhy. Od svých jedenácti let se pokoušela o psaní poezie, účastnila se básnických soutěží, a dokonce pak začala publikovat i své vlastní básně. S poetickou tvorbou však přestala hned poté, co se přestěhovala do Moskvy. Ve svých 24 letech napsala svou debutovou prózu o lásce, doplněnou vlastními nostalgickými vzpomínkami na bezstarostné mládí.

Jako zdroje inspirace uvádí malířství, sochařství a mýty. Autorka se také zajímá o náboženství, kulturu a historii, včetně historie Sovětského svazu, sama Malisovová o sobě říká:

Historie SSSR je pro mě velmi důležitá a zajímavá. Narodila jsem se v období perestrojky, mí učitelé, rodiče i prarodiče jsou bývalí sovětské občany, kteří mají stále mnoho sovětských knih, hraček a gramofonových desek s pohádkami. Busty Lenina, plakáty, natažené transparenty a vlajky – s tím vším jsem se setkávala v obyčejném provinčním městě v devadesátých letech a dokonce i v období milénia.²²

Nyní Jelena Malisovová pracuje v oblasti informačních technologií a svou práci označuje za poměrně kreativní, ale bohužel nesouvisející s literaturou. Malisovová bere každý nový příběh jako výzvu, ráda si pohrává se čtenáři a plní své knihy odkazy a skrytými významy. Jejím oblíbeným žánrem je realismus, ale Malisovová říká, že: „v každém skutečném příběhu je vždy místo pro zázrak a tajemství.“²³

Kromě psaní svého debutového románu Malisovová ochotně dává rozhovory. Spisovatelka a její kolegyně Katěrina Silvanovová mají společnou stránku na Instagramu (v Rusku zakázané sociální síti, kterou vlastní společnost Meta a je v Rusku považovaná za extremistickou) a veřejný prostor VKontaktě, kde společně sdílejí novinky a fotografie pod přezdívkami z dob fanouškovské literatury – Medvěd a Redis.²⁴

²² Елена Малисова — биография, личная жизнь, фото, новости, Катерина Сильванова, книги, «Лето в пионерском галстуке» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы - 24СМИ* [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228263-elena-malisova.html>

²³ Tamtéž.

²⁴ Елена Малисова — биография, личная жизнь, фото, новости, Катерина Сильванова, книги, «Лето в пионерском галстуке» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы - 24СМИ* [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228263-elena-malisova.html>

Na konci léta 2022 vydaly Jelena Malisovová a Jěkatěrina Silvanovová pokračování románu Léta v pionýrském šátku, které popisuje události, které se odehrály o dvacet let později, který má na rozdíl od prvního dílu, poněkud pochmurný děj. Jelena Malisovová o společném románu říká:

Zatímco Léto v pionýrském šátku zabalí čtenáře do deky, nabídne mu kakao, roztáhne mu před očima světlé záclony a rozehraje vzrušující film o lásce, román O čem mlčí Vlaštovka, ho vyhodí do prudkého deště, thuče mu hlavou o studený asfalt a za tohle utrpení ho sotva odmění teplým silným kafem.²⁵

²⁵ Tamtéž.

2.2 KATĚŘINA DUDKO

Spoluautorka románu *Léto v pionýrském šátku* je Katěrina Dudko, píšící pod pseudonymem Katěrina Silvanovová, se narodila 16. května 1992 v Charkově. Jako dítě četla Silvanovová knihy o Harrym Potterovi a jiné napodobeniny. V deseti letech začala psát podobný příběh o chlapci jménem Knox, ale tento příběh nikdy nedopsala. Jejím prvním nadšeným čtenářem byla její babička. Přestože Katěrina v psaní vynikala, nechtěla se mu dále věnovat a začala studovat lesní inženýrství, které nedokončila. Poté se přestěhovala do Ruska a začala pracovat v obchodním odvětví a později se vypracovala na pozici manažerky. Oddych nacházela v psaní fanfikce a originálních esejí, které publikovala rovněž na internetovém portálu Fickbook. Zde se stýkala s podobně smýšlejícími lidmi a jednou z nich byla i Jelena Prokaševová, její kolegyně a spoluautorka románu *Léto v pionýrském šátku*. Katěrina Dudko v současné době žije v Nižním Novgorodu a říká, že nyní nemá žádnou inspiraci pro psaní dalšího díla. Nachází smysl jen v mechanické práci a o psaní nových knih zatím nepřemýšlí.²⁶

2.2.1 Cesta k románu

Díky portálu Fickbook se Malisovová seznámila se Silvanovovou a jejich přátelství, především díky sdílení stejných myšlenek, přerostlo v pracovní vztah. Jelena si dodnes pamatuje, jak se při čtení Jeketěriných textů nemohla zbavit pocitu, že jde doslova o její vlastní myšlenky přenesené na papír. V březnu 2016 si kolegyně zavolaly a vznikla myšlenka, že spolu vytvoří letní příjemný oddechový román.²⁷

Katěrina ke vzniku románu uvádí:

*Lena mi nejdřív navrhla, abych napsala něco retro s tématem o pionýrském táboře, ale řekla jsem jí, že to sama nenapišu (je to hodně složité a není na to čas), ať to tedy napíšeme společně. Najednou jsme si začali načrtávat nápady a postavy a Lena řekla: „No, je tam muž s lopatou, který prochází opuštěným pionýrským táborem a vzpomíná na svůj tábor ... a tak to pokračovalo dál,“ vzpomíná Jekatěrina na vznik nápadu k napsání románu *Léto v pionýrském šátku*.²⁸*

²⁶ Катерина Сильванова — биография, личная жизнь, фото, новости, Елена Малисова, книги, «Лето в пионерском галстуке» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы - 24СМИ* [online]. [cit. 2023-03-17.]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228326-katerina-silvanova.html>

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Катерина Сильванова — биография, личная жизнь, фото, новости, Елена Малисова, книги, «Лето в пионерском галстуке» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы - 24СМИ* [online]. [cit. 2023-03-17.]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228326-katerina-silvanova.html>

Román *Léto v pionýrském šátku* vznikl s přestávkami rok a půl. Autorky nejdřív načrtly plán, který postupně pozměňovaly a k místům pionýrského tábora připojovaly akční scény. Román o první lásce spatřil světlo světa v roce 2021 a veřejnosti je znám pod zkratkou ЛВПГ (LVPG).²⁹

2.2.2 Léto v pionýrském šátku (Лето в пионерском галстуке)

V příběhu jde o románek, mezi vzorným táborovým vedoucím Volod'ou a flákačem Jurkou. Jak uvádí autorky v jednom rozhovoru: *Chlapci trpí a trápí se, nechápou hned, co chtějí, a celou cestu je provází strach z hrozícího odhalení. Protože Sovětský svaz je všude kolem nich, komsomolci jsou napřed a jediný člověk, kterého lze beztrestně políbit, je sádrový Lenin.*³⁰

Příběh zavádí čtenáře do vzpomínek hlavního hrdiny, muzikanta Jury Koněva, který se po dvaceti letech vrací na místo, kde se kdysi nacházel dětský tábor *Lastočka (Vlaštovka)*. Jura Koněv vzpomíná na dětství strávené na táboře Vlaštovka a zejména pak na rok 1986, kdy se zamiloval do svého vzorného vedoucího tábora Volodi Davidova.³¹

Jura a Volod'a spolu trávili na táboře svůj volný čas, především při hraní her a jejich přátelství přerostlo v lásku. Po celou dobu příběhu táborový vedoucí Volod'a nepřijímá homosexuální orientaci, trvá na ukončení jejich vztahu a zastává názor, kterým se snaží Juru vyvést z vnitřní homofobie. Na konci táborového turnusu Jura společně s Volod'ou zakopou jakousi časovou schránku, a společně se dohodnou, že zde ukryjí své vzpomínky a za deset let ji společně vykopou. Poté, co hoši odjedou z tábora, posílají si dopisy, ale po nějaké době přestanou být v kontaktu. V roce 2006, kdy se Jura vrací na místo, nachází zakopanou časovou schránku a z dopisu který mu adresoval Volod'a, se dozvídá, že se mu nepodařilo bojovat se svou orientací a stále Juru miluje. Jde tedy o román o zakázané lásce. Román se stal velmi úspěšným a do konce května roku 2022 se prodalo více než 200 tisíc tištěných výtisků. Také obsadil v první polovině roku 2022 druhé místo na seznamu nejoblíbenějších knih Rusů³² Většina děje

²⁹ О чем скандальная книга о пионерском лагере - 19 мая 2022 - Фонтанка.Ру. *Новости Санкт-Петербурга - главные новости сегодня* | fontanka.ru - новости Санкт-Петербурга [online]. Copyright © 2000 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.fontanka.ru/2022/05/19/71341655/>

³⁰ Tamtéž.

³¹ Елена Малисова — биография, личная жизнь, фото, новости, Катерина Сильванова, книги, «Лето в пионерском галстуке» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы - 24СМИ* [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228263-elena-malisova.html>

³² Tamtéž.

románu se odehrává na táboře, v období Sovětského svazu. V příběhu je docela podrobně vykreslen fenomén SSSR, tradice, zvyky a celý román působí na čtenáře velmi věrohodně a to tak, jako by se sám čtenář ocitl v tomto období.

2.2.3 O čem mlčí Vlaštovka

Na konci srpna roku 2022 vyšlo pokračování románu s názvem *O čem mlčí Vlaštovka*. (*О чем молчит Ласточка*). V dalším díle se události vyvíjejí 20 let po příběhu vyprávěném v prvním díle, kdy se hlavní hrdinové Jura a Volod'ja znovu setkávají. Autorky kladou čtenářům otázku: *Je možné budovat budoucnost na troskách dávno zapomenuté minulosti? Nebo je lepší nechat budoucnost zemřít a učinit ji skutečně vzácnou?* - ptají se autorky v synopsi. Součástí druhého dílu je záložka a balíček samolepek s citacemi jako např.: *Nechci se stát vzpomínkou, Šťěstí, které stojí za dva týdny bolesti, bolest, která se táhne po mnoho let*. Citace mimo jiné byly mezi ruskou mládeží oblíbené natolik, že si je řada z nich nechala zvěčnit ve formě tetování.³³

³³ У книги про запретную любовь в пионерском лагере «Лето в пионерском галстуке» в августе 2022 года выходит продолжение — «О чем молчит Ласточка» - 3 августа 2022 - Фонтанка.Ру. *Новости Санкт-Петербурга - главные новости сегодня | fontanka.ru - новости Санкт-Петербурга* [online]. 2000 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.fontanka.ru/2022/08/03/71541524/>

3. POETIKA ROMÁNU

První motiv, kterého si v románu *Léto v pionýrském šátku* všimneme už na začátku, je motiv Sovětského svazu. Autorky se vrací ve svém příběhu do sovětského prostředí, které se snaží čtenáři podrobně přiblížit. Autorka knihy Jelena Malisovová se zajímala o historii SSSR už od dětství. Malisovová zdůrazňuje: *Stejně jako mí rodiče a prarodiče, i já jsem byla vychovávána v sovětských tradicích. Už od dětství jsem byla obklopena artefakty z dob SSSR, ať už to byly věci, knihy, nebo filmy, proto nepovažuji Sovětský svaz za něco cizího.* Malisovová také dodává, že od rozpadu Sovětského svazu se svět zcela změnil a lidé, kteří v něm žili, se netransformovali. Autorka uvádí, že: *Změna myšlení je příliš dlouhý proces a trvá víc než jednu generaci, v jistém smyslu v nás sovětská éra pokračuje.* Spisovatelka také zmiňuje, že důležitým zdrojem informací pro psaní jejich románu nebyly pouze osobní zkušenosti, kterých má málo, ale také ruskojazyčné historické zdroje, píšíci o SSSR, kde nacházeli spoustu informací.³⁴

Spoluautorka Katěrina Silvanovová zase zdůrazňuje, že i přesto, že není v historii tak dobrá, jak její spoluautorka, ty nejméně dny svého života strávila právě v opuštěném pionýrském táboře, kde byla obklopena sovětskými sochami, vždy ji přitahovala éra sovětského svazu a ještě v 90. letech, kdy vyrůstala, existovalo mnoho fragmentů sovětského dědictví. Silvanovová dodává, že: *Sovětský svaz je pro mě bezprostřední a osobní prehistorie, mě, jako lidské bytosti.* Oběma autorkám románu bylo často vyčítáno, že píšou o zemi, kde nežily, Malisovová je však toho názoru, že: *Abychom dobře poznali dobu, není nutné osobně zažít příslušnou zkušenost, ale můžeme se opřít o historická data a o očitá svědectví, kterých je mnoho.* Malisovová se domnívá, že: *Pohled z budoucnosti je často složitější než pohled zevnitř a možná vám vidět některé vztahy, které jsou pro současníka obtížně rozlišitelné.*³⁵

Za další motivy románu můžeme považovat *pionýrský tábor*, *vnitřní konflikt* a *LGBT*. Záměrem tohoto románu bylo poukázat na toto téma, proti kterému Rusko neustále bojuje.³⁶ Domnívám se, že hlavním záměrem autorek bylo v knize citlivě upozornit na téma genderové identity. Analyzovat problémy genderové identity je v současné době v Rusku velmi riskantní.

³⁴«Успех нашей книги говорит только о том, что в стране живут нормальные люди» Интервью Елены Малисовой и Катерины Сильвановой — авторов бестселлера «Лето в пионерском галстуке» об отношениях вожаго и пионера — Meduza. *Новосту — Meduza* [online]. Meduza, 2023 [cit.2022-03-09]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/10/26/uspeh-nashey-knigi-govorit-tolko-o-tom-cto-v-strane-zhivut-normalnye-lyudi>

³⁵ Tamtéž [cit. 2022-09-03].

³⁶ MILENKOVIČOVÁ, Ivana, © 1997-2023. Rozhodující bitva o naše hodnoty.‘ Rusko přitvrzuje vůči LGBT, zakazuje propagaci i mezi dospělými. In: *IRozhlas* [online]. Praha, 27. října 2022 13:09 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rusko-lgbtq-zakony_2210271309_ako

3.1 KRITIKA ROMÁNU

V současné době Rusko stále více zpřísňuje zákony namířené proti LGBT komunitám, a navíc se zpřísňují postihy za propagaci toho, co označují za netradiční vztahy, přičemž definice je natolik vágní, že ji lze vztáhnout na jakékoliv zmínky o těchto netradičních vztazích, ať už jde o propagaci v médiích, reklamách, filmech, či na internetu. Předseda státní dumy Ruské federace Vjačeslav Volodin označil LGBT za importovanou ideologii, která je k Rusku nepřátelská a jejímž záměrem je Rusko rozložit zevnitř.³⁷ Po přijetí zákona namířeného proti LGBT komunitám, který byl přijat koncem roku 2022, byly autorky románu *Léto v pionýrském šátku* označeny za zahraniční agentky.³⁸

V Rusku již v současné době některá internetová knihkupectví stáhla tuto knihu z prodeje. Žádost o stažení knihy z obchodu podal jeden z poslanců Státní dumy za stranu *Единая Россия* (Jednotné Rusko). Poslanec uvedl, že byl o prodeji knihy informován svými odběrateli, a požadoval, aby byl prosazen zákon zakazující LGBT propagandu, který byl podepsán ruským prezidentem. Zákon zavádí plošný zákaz propagace netradičních vztahů, šíření informací o LGBT a změně pohlaví mezi lidmi jakéhokoli věku. Dokument stanoví správní odpovědnost v podobě vysokých pokut. Nakladatelství Popcorn Books, které vydalo román *Léto v pionýrském šátku*, změnilo na svých webových stránkách obálky vydaných románů s LGBT tematikou. Místo ilustrací je na obálkách citát z článku 29.5 ruské ústavy, který se týká záruk svobody médií a zákazu cenzury.³⁹

V románu se nedočkáme žádného zesměšňování či urážek, týkajících se Sovětského svazu, spíše naopak lze autorkám vytknout jistou idealizaci pionýrství.⁴⁰ Kritici obviňují autorky také z urážky sovětské kultury, ale domnívám se, že to svědčí o jediném, že román vůbec nečetli.

Hlavní postavy – pionýr Jura a jeho táborový vedoucí Volod'a – se sice milují, ale jejich vztah je zcela platonický a nevinný. Scéna, v níž Volod'a hladí rukou Jurovu tvář, je snad nejodvážnější scénou z celého románu. Mladé spisovatelky navíc mluví o pionýrství s mnohem většími sympatiemi a vřelostí než jejich starší kolegové, kteří mají s pobytem

³⁷ Tamtéž.

³⁸ «Медиазона»: из РФ начали выдворять трансгендерных женщин без российского гражданства по закону о запрете «ЛГБТ-пропаганды» — Meduza. *Новости — Meduza* [online]. Meduza, 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://meduza.io/news/2023/02/23/mediazona-iz-rf-nachali-vydvoryat-transgendernyh-zhenschin-bez-rossijskogo-grazhdanstva-po-zakonu-o-zaprete-lgbt-propagandy>

³⁹ Ozon снял с продажи роман "Лето в пионерском галстуке" о любви пионера и вожатого. *Радио Свобода* [online]. 2023 RFE [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.svoboda.org/a/ozon-snyal-s-prodazhi-roman-leto-v-pionerskom-galstuke-/32165830.html>

⁴⁰ Tamtéž.

v pionýrském táboře osobní a často traumatické zkušenosti. Malisovová a Silvanovová zobrazují sovětskou minulost v tradici pozdně sovětského dětského filmu, z něhož pravděpodobně vychází velká část znalostí autorek v této oblasti.⁴¹

Autorka Jelena Malisovová se ke kritice románu s LGBT motivem vyslovila následovně: *Román nikomu nic nevmucuje, nevysílá žádné myšlenky. Naši takzvaní strážci, se pokusili kolem našeho románu vytvořit konspirační teorii, říkali, o čem román je a jaké hodnoty propaguje. Myslím si, že na beletrii by se nemělo nahlížet z hlediska konspirační teorie, ale z hlediska dramatu. Nejdůležitější myšlenkou románu je zákaz nejlaskavějšího a nejjasnějšího citu, jako je láska, protože pro společnost není důležitý cit sám o sobě, ale to, komu je adresován.*⁴²

Autorky navíc uvádí, že jejich názírání je odlišné než úhel pohledu postav románu. V románu Léto v pionýrském šátku se autorky dívají na svět očima hlavního hrdiny Jury. Celý příběh je založen na postavě a na jejím vnitřním konfliktu. Jurův postoj a jeho vzpomínky na Sovětský svaz jsou prostoupeny nostalgií, která je další z hlavních motivů a obecně se vine celým textem. Román je také odrazem autorčinych vzpomínek na jejich dětství a na Sovětský svaz, ve kterém vyrůstaly.⁴³

Tábor Ziny Portnovové, ve kterém se děj románu odehrává, ve skutečnosti neexistuje, avšak ve skutečnosti existuje jeho prototyp v Charkovské oblasti, který jedna z autorek zná už z dětství a ve skutečnosti byla v dobách Sovětského svazu postavena řada táborů podle stejného plánu, takže byly v mnoha ohledech podobné. Myslím si, že pousta ruských čtenářů může díky tomuto románu poznávat místa, kde v dětství trávili své prázdniny.

Důležitým motivem románu je také citová stránka. Z na první pohled oddechové četby o táborové lásce, se nakonec stává „drama“ s krutými dějovými zvraty. Citová stránka sehrála v románu tak velkou úlohu, že samostatným trendem na TikToku se stala videa, ve kterých

⁴¹ «Лето в пионерском галстукe» — книга о подростке, влюбленном в вожатого Против нее выступили Захар Прилепин и Никита Михалков. И теперь это главный бестселлер сезона в России — Meduza. *Новостu* — Meduza [online]. Copyright © Meduza, 2023 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/08/06/leto-v-pionerskom-galstuke-kniga-o-podrostke-vlyublennom-v-vozhatogo>

⁴² «Успех нашей книги говорит только о том, что в стране живут нормальные люди» Интервью Елены Малисовой и Катерины Сильвановой — авторов бестселлера «Лето в пионерском галстукe» об отношениях вожатого и пионера — Meduza. *Новостu* — Meduza [online]. Copyright © Meduza, 2023 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/10/26/uspeh-nashey-knigi-govorit-tolko-o-tom-chto-v-strane-zhivut-normalnye-lyudi>

⁴³ Tamtéž.

fanoušci ЛВПГ přehnaně roní slzy a takovýmto způsobem ukazují, že se jim chce s každou kapitolou brečet víc a víc. Proč letní příběh o první lásce vyvolal mezi čtenáři takový rozruch? Čtenáře zřejmě dojmá, že se dva zamilovaní lidé na dlouhých 20 let rozejdou, kvůli boji s vlastními „nesprávnými“ city.⁴⁴

Pokud bychom nahlíželi na román z lingvistického hlediska, neunikne nám časté užití citově zabarvených slov, frazeologismů, reálií, ustálených slovních spojení, toponym, užití prvků jazykové komiky. V praktické části uvádím jednotlivé příklady. Dílčí součástí celého příběhu jsou také reálie, které jsou dosud součástí Sovětské kultury a myslím si, že význam některých zřejmě pochopí pouze rodilý mluvčí, nebo ten, který je určitým způsobem spjat s ruskou kulturou a SSSR. Význam některých reálií jsem hledala v odborné literatuře, nebo konzultovala s rodilou mluvčí.

Fanoušci ЛВПГ (LVPG) jsou románem natolik pohlaceni, že vytváří memy s hlavními hrdiny, používají hlášky z knihy a vytvářejí také videa, jejichž součástí je estetika ЛВПГ.⁴⁵

⁴⁴ Что за книга Лето в пионерском галстуке и почему в Сети плачут над фанфиком ЛВПГ. *Medialeaks* [online]. Copyright © Medialeaks, 2023 [cit.2023-03-17]. Dostupné z: <https://medialeaks.ru/0712rgg-txt-glass-love/>

⁴⁵ Что за книга Лето в пионерском галстуке и почему в Сети плачут над фанфиком ЛВПГ. *Medialeaks* [online]. Copyright © Medialeaks, 2023 [cit.2023-03-17]. Dostupné z: <https://medialeaks.ru/0712rgg-txt-glass-love/>

3.2 POSTOJ RUSKÉ SPOLEČNOSTI

Román *Léto v pionýrském šátku* se těšil vysoké popularitě na sociálních sítích, a tak mnozí uživatelé webu měli velká očekávání, která se nenaplnila. Někteří čtenáři vidí román jako drama proložené násilnými dějovými zvraty:

*Přečetla jsem prvních patnáct kapitol ЛБПГ а тady přes слзы sotva čtu dál. Cítím se morálně zničená а srdce mám jako по nárazу трактором, (li_lisav)*⁴⁶

Jiní vidí v příběhu spoustu fanfikce a autorkám také vyčítají, že je román příliš fanouškovský. Podle blogerky, která si na Instagramu říká kulichsasha, se v díle nepodařilo ukázat plynulý přechod od přátelství Jurije a Volod'ovi k romanci, což zabránilo lepšímu pochopení příběhu. Jak sama uvádí:

*V tom je obrovská chyba. Kdyby se в příběhu neztratila vazba přátelství, i nepřipravený čtenář, kterému je LGBT tématika vzdálená, by si mohl spolu s postavami postupně uvědomit, že на takových lidech není nic špatného, míní blogerka kulichsasha.*⁴⁷ Také dodává, že téma homosexuality v Sovětském svazu bylo podáno povrchně a učebnicově. Mnoho kritiků také dodává, že ЛБПГ ve srovnání se skutečnými knihami postrádá jakousi pestrobarevnost.⁴⁸

Proč román u některých vzbuzuje slzy, vysvětluje knižní blogger Anton Uljanov ve svém videu, kde říká, že: *Spisovatelky udržovaly čtenáře celý příběh ve stavu emocionálního šoku а to tak, že se в příběhu střídaly roztomilé momenty se smutnými.* Uljanov také k tomu dodává, že spisovatelky dosáhly pozornosti díky tomu, že měl příběh ke konci románu rychlý spád.⁴⁹

Ačkoli má román *Léto v pionýrském šátku* své nedostatky a někteří skeptici ho označují za *vychloubačný fanouškovský výplod*, díky diskutabilnímu tématu se však tento román čtenáře a kritiky přitahuje a svědčí o tom jeho pokračování, které nese název *O čem mlčí Vlastovka*, které vyšlo v roce 2022 a rovněž se těší nemalému zájmu.⁵⁰

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷Что за книга Лето в пионерском галстукe и почему в Сети плачут над фанфиком ЛБПГ. *Medialeaks* [online]. Copyright © Medialeaks, 2023 [cit.2023-03-18]. Dostupné z: <https://medialeaks.ru/0712rgg-txt-glass-love/>.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ «ЛЕТО В ПИОНЕРСКОМ ГАЛСТУКЕ» И ОТ ЭТОГО ВСЕ В ВОСТОРГЕ? - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=EWxRv6jc9jg>

⁵⁰ Что за книга Лето в пионерском галстукe и почему в Сети плачут над фанфиком - ТЛВПГ. *Medialeaks* [online]. Copyright © Medialeaks, 2023 [cit.2023-03-18]. Dostupné z: <https://medialeaks.ru/0712rgg-txt-glass-love/>.

4. VLASTNÍ PŘEKLAD

1. Kapitola: Návrat do Vlaštovky

V kufru auta měl lopatu. a proč by taky ne? Každý normální Rus má v kufru auta lopatu. Co když je zima a jsou závěje? I když je teprve září, co kdyby zajel do bláta, nebo někam zapadl? Směs do ostříkovačů, nebo gumové holínky taky nikoho nepřekvapí.

Ze zaujatého pohledu místních dopravních policistů Jura nepochopil, jestli si z něj dělají legraci, nebo ne. Jsou přeci také Rusové, tak proč jim to přijde divné?

Když si oba dopraváci, kteří byli od sebe k nerozeznání, vyslechli Jurovo vysvětlení, přikývli, ale dál Juru nepustili.

Podle řidičáku zjistili, že je cizinec, a zřejmě chtěli dostat suvenýr v podobě zahraniční měny.

Jura nechtěl dělat problémy, bylo mu jasné, že porušil pravidla. Byla tam dopravní značka? Byla. Překročil rychlost? Překročil. Dopustil se dopravního přestupku? Jasně že dopustil.

Na úpatí strmého kopce byla dopravní značka, kterou zakrývala košatá větev topolu. Jura si jí prostě nevšiml!

Zazubil se na policajty a povídá:

„Místo toho, abyste dole stáli s radarem, mohli jste raději odřezat tu větev. Když je tam značka omezující rychlost, znamená to, že ten dopravní úsek není bezpečný!“

Dopraváci, které zjevně bezpečnost silničního provozu nezajímala, Jurovi odvětili, že odřezávání větví prý není v jejich kompetenci a že jeho starostí není poukazovat na to, co ONI mají dělat.

„No dobře, když pokuta, tak pokuta,“ prohlásil vyšší policajt, když si pohrával s Jurovým řidičákem.

„V podstatě by se tenhle problém dal vyřešit jednodušeji. Proč si přidělovat další problémy?“

Jura při pohledu na policajty sváděl vnitřní boj mezi evropskou zásadovostí, prožil přeci jen půlku svého života v Německu, a zdravým rozumem.

Měl by se domáhat spravedlnosti a po strážnících požadovat, aby odřezali větev a stáhli proti němu obvinění, nebo bude lepší strážníky podplatit a ušetřit si čas? Jura se nerozmýšlel dlouho, zdravý rozum zvítězil. Nechtěl si přidělovat další problémy.

„Kolik chcete?“

Dopraváci si vyměnili šibalský pohled a přimhouřili oči.

„Pět set!“

Jen co Jura sáhl do peněženky, zdatní dopraváci se pousmáli a vmžiku pookřáli. Přátelsky se na Juru usmáli, vyptávali se, kam jede a ochotně mu nabídli, že mu ukážou cestu, aby se náhodou „Herr cizinec“ uprostřed takové „džungle neztratil.“

„Jak se dostanu do vesnice Goretovka? Podle mapy tam ta vesnice je, ale nevede k ní žádná vyznačená trasa. Vzpomínám si, že tam ta cesta byla...“

„Goretovka?“ tázavě zopakoval ten vysoký dopravák.

„Tam už dávno není vesnice, ale jen chatová osada.“

„No dobře, možná to není vesnice, ale dá se tam nějak dostat?“

„Můžete tam dojet, ale dovnitř osady vjet nemůžete. Je tam chráněná oblast a sám se tam nedostanete...“

Jura se zamyslel. Před tím, než potkal policisty, měl přesný plán – dostat se do vesnice a sejít k řece po bývalých družstevních polích. Ukázalo se ale, že do vesnice nevede žádná cesta... Mohl by to risknout a domluvit se s nějakým ochranářem.

Ne, zavrtěl Jura hlavou, kdyby to nevyšlo, ztratil by spoustu času... Zbývala mu jediná možnost – dostat se tam přes tábor.

Zeptal se znovu: „No dobře a jak se dostanu do Vlaštovky?“

„Kam?“

„Do pionýrského tábora Vlaštovka, do tábora Ziny Portnové. V době Sovětského svazu byl tady někde poblíž...“

Menší dopravák se rozzářil a řekl:

„Jo-o-o jasně, takový tábor tady kdysi býval...“

Druhý dopravák se na Juru podezíravě podíval a hned se zeptal: „A proč se tam chcete vlastně dostat?“

„Narodil jsem se v Sovětském svazu a v tom táboře jsem strávil své dětství. Das Heimweh, - to je Nostalgie!“ opravil se.

„Ach ano, chápeme,“ vyměnili si pohledy strážníci.

„Máte mapu?“

Jura podal strážníkovi mapu a pozorně sledoval, kam strážník ukazuje prstem.

„Když pojedete po silnici R-295, dojedete k ukazateli na obec Rečnoje, asi za dvacet metrů uvidíte odbočku vpravo, tam odbočíte a pojedete až na konec cesty.“

„Díky,“ odpověděl Jura, schoval si mapu a vyměnil sto hřiven za přání šťastné cesty a vydal se na cestu.“

„Mohlo mi být jasný, že mě zastaví!“ – vztekal se a šlápl na plyn.

Jura ta místa vůbec nepoznával. Orientoval se jen podle mapy. Hustý tmavý porost podél silnice, který tu byl před dvaceti lety, vystřídala obrovská pšeničná a slunečnicová pole a nyní si sem pomalu ale jistě razilo svou cestu město. Lesy tu vykáceli, pole srovnali a několik pozemků oplotili. Za pozemky byly vidět jeřáby, traktory, bagry a ozýval se hluk stavby. a obzor, který si Jura pamatoval jako jasný a neuvěřitelně vzdálený, se teď zdál tak šedý a malý a celý prostor před ním, kamkoli se člověk podíval, byl zastavěný chatami a chatovými osadami.

Jura u rozcestníku do vesnice Rečnoje zabočil, jak mu poradili. Asfaltová cesta tu však náhle skončila, jako by se utrhla a Jurovo auto se začalo otřásat. Lopata v kufru hlasitě zacinkala, jako by chtěla upoutat pozornost, že je v autě taky.

Jura vůbec nevěděl, kudy se jede do tábora. Naposledy byl ve Vlačovce před dvaceti lety, a navíc tam nikdy nejel sám, vždycky ho někdo přivezl. Jaká to tehdy byla legrace, jet sem v koloně stejných autobusů značky LIAZ s červeně bílými pruhy a vlaječkami s nápisem „Děti.“

Zvlášť za vojenskou četou, hned za policejním autem, bylo vše, silnice i obloha, tak jasné, jak jen může být. Tehdy poslouchal houkající sirénu, sborově zpíval dětské písničky nebo znuděně zíral z okna, protože už z hloupých zpívánek vyrostl. Jura si pamatoval, že na posledním turnuse nezpíval, ale poslouchal píseň: „Autům hoří oči, kabiny mají vlajky, to jede náš oddíl na pionýrský tábor taky...“ a po dvaceti letech slyšel jen zvuk lopaty poskakující v kufru. Se zatnutými zuby nadával na koleje a výmoly, modlil se, aby někde neuvízl, a ke vší smůle nehleděl na modrou oblohu, ale na pochmurné mraky.

„Kéž by aspoň nepršelo!“ povzedchl si Jura.

Plán akce měl Jura promyšlený do posledního detailu. Počítal s tím, že do vesnice dorazí během dne, ale aby se dostal do tábora, musel počkat, až se setmí. Pak zněl plán následovně: je září, poslední turnus už skončil, to znamená, že děti už tam nebudou. Koneckonců je to tábor, a ne vojenský objekt. Měl by tam být nanejvýš

jen strážný a tomu Jura snadno proklouzne, v noci je v lese tma jako v pytli. a pokud si ho strážný všimne, i na tohle má Jura řešení. Dědu strážného samozřejmě nejprve vyděsí muž s lopatou, který se potuluje křovím, ale když se otřepe, všimne si, že je Jura slušný člověk, žádný alkoholik nebo bezdomovec, a nějak už se spolu domluví...

Pionýři... červené šátky, rozcvičky, nástupy, koupání a táboráky – už je to tak dávno, posteskl si Jura.

Dneska už Vlačovka musí vypadat úplně jinak: jiná země, jiné hymny, jiné pokřiky a písně. Děti teď sice nemají šátky a odznaky, ale jsou to pořád děti a stále je to ten samý tábor. Už brzy, hodně brzy, se tam Jura vrátí, vzpomene si na nejdůležitější období svého života a na nejdůležitějšího člověka ve svém životě. Možná dokonce zjistí, kde mu je konec. a to znamená, že je možné, že se jednoho dne znovu setká se svým pravým a jediným přítelem...

Když však zastavil před známou zničenou, křivou a sotva čitelnou cedulí, uviděl před sebou to, čeho se obával nejvíc. Z železného plotu, který se kdysi táhl po celém obvodu tábora, zbyly jen kovové sloupky, žádné tyče ani sítě. Nádherná, téměř majestátní červenožlutá vrata byla rozbitá: jedna část vrat doteď visela na zrezivělých, rozbitých pantech a druhá část ležela vedle zřejmě už více než rok zarostlá trávou. Vrátnice, kdysi natřená modrozelenou barvou, byla nyní černá, barva byla oloupaná, dřevěné stěny shnily následkem deště a střecha se propadala. „Takže zkáza dorazila i sem,“ těžce si povzdechl Jura.

Někde v hloubi duše to tušil, žil přece v Německu a né v železné krabici. Věděl, co se po rozpadu SSSR děje na Ukrajině. Věděl, že se zavírají továrny. a tento tábor patřil jedné z nich. Jura vůbec nechtěl pomyslet na to, že by Vlačovku mohl potkat stejný osud. Vždyť Vlačovka byla zářivým místem jeho dětství, které zanechalo v jeho paměti slunečný záblesk. Koneckonců právě tady před dvaceti lety zanechal víc než kus sebe... a právě teď Jura ucítil, jak jeho vzpomínka bledne, jako ty lupeny barvy na strážní budce, které jsou vlhké a opadávají do vysoké trávy.

Nadšení, s nímž sem Jura přjel, se postupně vytratilo. Počasí bylo ponuré a smutné, stejně jako jeho nálada. Z nebe padal jemný déšť...

Jura se vrátil k autu, přezul se do holínek, vzal z kufru lopatu a přehodil si ji přes rameno. Překročil zrezivělé plechy něčeho, co kdysi bývalo vraty, a vstoupil do

pionýrského tábora Vlaštovka, do tábora slavné sovětské pionýrky Ziny Portnovové.

Krok vpřed, který teď Jura udělal, byl krokem vzad. Ve svých myšlenkách se vrátil zpět do polozapomenuté minulosti, do období, kdy byl šťastný a zamilovaný. Ve svých myšlenkách běžel šumícím lesem po tmavých popraskaných deskách a před očima se mu míhaly sluneční prasátka. Běžel stále rychleji táborovou alejí vstříc poslednímu létu svého dětství.

Zastavil se až nedaleko od křižovatky. Cesta stáčející se doleva vedla k jídelně, cesta vpravo vedla ke staveništi a přímo do středu tábora vedla kdysi široká alej hrdinů-pionýrů. Všude kolem byly rozbité desky, ale u záhonu, přímo uprostřed křižovatky, se zachovalo malinké brankoviště.

Vždyť to bylo tady! No jasně, přesně na tom samém místě! Usmál se Jura a vzpomněl si, jak kdysi pozdě v noci, když celý tábor spal, nakreslil bílou křídou to nejkrásnější písmenko na světě – písmeno „V.“

Hned druhý den ráno, když tudy procházeli chlapci na snídani, divili se, co je to za obrys kolem písmena? Rylkin z druhého oddílu na to přišel:

„Je to jablko, lidi!“

„Co je to za odrůdu jablka, která začíná na písmeno V?“

„Možná Vadimovka,“ navrhl Vasja Petlicyn.

„Sám jseš Vadimovka! To je Vasjugan! - argumentoval Rylkin a při pohledu na Petlicyna se zasmál:

„Vasjugan!“ - a Vaska hned zrudl.

Nikoho z kluků nenapadlo, že tohle není obrys jablka, ale srdce.

Když mezi nočním šuměním poznal Jura zvuk svých oblíbených kroků, tak moc se zastyděl, že se mu zatřásla ruka, a tak se z toho srdce stalo jablko...

Jura špičkou boty odhrnul kousek dlaždičky a rozhlédl se kolem. Čas nešetřil ani alej, ani květinový záhon. Všude se tu válely zrezivělé, pokroucené rámy vrat, shnilá prkna, třísky a kusy cihel...

Kusy cihel! Jura popadl jednu ostřejší cihlu a dřep si. Sebejistým pohybem nakreslil obrovské a krásně zavnuté písmeno V a uzavřel ho do tvaru srdce.

Opět bylo křivé a kostrbaté, ale bylo to Jurkovo srdce.

Dospělý cynik Jura odložil svou pochybovačnost, v duchu přikývl svému mladému já.

Co tady má zůstat, ať tu zůstane.

Vzpomínky přitahovaly Juru dál po aleji hrdinů-pionýrů. V dálce bylo vidět široké schodiště vedoucí na hlavní prostranství tábora. Zpustlost, která v aleji panovala, připomínala hřbitov. Procházel tím starým a zanedbaným místem, tu a tam trčely z houští pomníky porostlé mechem a podstavce, které vypadaly jako náhrobky. Kdysi na tom místě stálo sedm soch, které s hrůzným pohledem hleděly na západ. Jura stejně jako tisíce dalších pionýrů znal nejen jména, ale i hrdinské činy těchto dětí, ale snažil se být stejně dobrý jako oni a následovat jejich příkladu. Ale o více než dvacet let později zapomněl už i jejich tváře, vždyť sotva poznal Ljoňu Golikova.

Jura šel dál, kráčel zničenou uličkou. To, že tu kdysi býval hladký, světle šedý asfalt, připomínaly pouze jeho zbytky v husté trávě a uschlém listí. Jura bloudil dál a dál kolem zničených podstavců a s lítostí si prohlížel sádrové ruce, nohy a hlavy, které tu trčely z houští. Přivítala ho mrtvá, zčernalá těla s pokřivenými armaturami a ošoupanými cedulkami se jmény. Dochovaly se tu jen tři plakety se jmény: Marata Kazaj, Valja Kotik a Tolja Šumov.

Na konci uličky, poblíž schodů, byla tabule čestná tabule. Z dřívě zasklené tabule teď trčelo rozbité sklo s ostrými střepy v rozích. Díky malému převisu nad deskou byly některé nápisy stále poměrně dobře viditelné a dochovaly se i tři černobílé fotografie.

Turnus č. 3, srpen 1992. „Zásluhy a úspěchy,“ stálo až na vrcholu plakety. Tehdy to byl úplně poslední turnus. Opravdu tábor fungoval jen šest let po tom, kdy tady byl naposledy?

Když stoupal po schodech vedoucích na náměstí, cítil, jak se mu svírá srdce žalem. Není hrozné, když je staré nahrazeno novým, hrozné je, když je staré zcela zapomenuto a opuštěno. Ale ještě horší je, že sám Jura na to vše zapomněl a opustil to, přitom kdysi upřímně přísahal, že nikdy nezapomene na dětské hrdiny, na pionýry a hlavně na „V“.

Proč našel tu zatracenou Goretovku až teď? a proč se sem vrátil až teď? K čertu s Leninovými sliby, rudými vlajkami a přísahami, které mu vnucovali! Jak mohl dopustit, že nedodržel slovo, které dal svému jedinému příteli?

Jura narazil na kousek vybledlé tabule s nápisem: „Naše budoucnost je světlá a krás...“

„Jo, není to tu moc světlé a už vůbec ne krásné,“ zamumlal Jura, když překročil poslední schod.

Hlavní areál vypadal bídně – jako všechno ostatní.

Náměstí bylo poseto odpadky a spadáním listím a dírami v asfaltu se na světlo bledého slunce prodíraly trsy plevele.

Přímo uprostřed kamenných trosek ležel bezhlavý pomník Ziny Portnovové, slavné pionýrky, po níž byl tábor pojmenován. Jura ji poznal a v duchu zanedával. I když byla Zina ze sádry, bylo mu jí hrozně líto.

Vždyť ona přece toho tolik dokázala, proč se k ní tak zachovali? Jura by rád postavil Zinu zpátky na nohy, ale nemohl to udělat, protože jí z pohmožděných holení trčely rezavé železné spoje. Opřel se tělem o posprejovaný podstavec, hlavu si položil hned vedle něj a otočil se na jedinou věc, která se na náměstí zachovala – holý vlajkový stožár, který se stejně jako před dvaceti lety hrdě tyčil k nebi.

Když Jura přijel do Vlačstovky poprvé, bylo mu jedenáct let, tehdy byl táborem tak okouzlený, že ho tam rodiče začali posílat každý rok. Jako dítě tohle místo miloval, ale s každým dalším turnusem se mu tam líbilo čím dál míň. Nic se neměnilo, rok co rok stejná místa, stejní vedoucí, stejné pochůzky, stejní pionýři žijící podle stejné rutiny. Jako vždy vše stejné. Kroužky jako letecké modelářství, šití, umění, tělocvik a informatika. Říčka, v níž teplota vody neklesala pod 22°C. Pohanková polévka k pátečnímu obědu od kuchařky Světlany Viktorovny. Dokonce i hity na diskotéce byly každý rok stejné. Poslední směna taky začala jako obvykle nástupem.

Oddíly se sešly na náměstí a zaujaly svá místa. Ve slunečním světle poletoval prach a vzduch byl cítit nadšením. Pionýři byli šťastni, že vidí opět své staré kamarády. Táboroví vedoucí dávali svým svěřencům rozkazy a prohlíželi si nástup přísným pohledem, v němž se zračil náznak radosti. Ředitel tábora se radoval, že se mu během jara podařilo opravit čtyři budovy a také téměř dostavět další novou. Jen Jura s ostatními pionýry nadšení nesdílel, jako jediný měl už za těch pět let pionýrského tábora plné zuby a nebylo mu do smíchu. Škoda, ale nebylo tady už nic, co by ho těšilo.

Ale počkat, zdá se, že si našel něco, co ho rozptýlí. Napravo u stožáru, uprostřed pátého oddílu stál nový vedoucí. Měl na sobě modré šortky, bílou košili, červený

šátek a brýle. Byl to student, možná dokonce prvák, nejmladší vedoucí a také nejvíc napjatý. Svěží vánek mu rozčesával vlasy, které mu vyklouzly zpod pionýrské šarlátové čapky a na bledých nohách se mu červenaly čerstvě rozškrábané komáří štípance. Soustředěným pohledem sledoval děti a jeho rty jemně šeptaly: „Jedenáct, dvanáct, tři... třináct.“ Jurka u autobusu zaslechl, že se nový vedoucí jmenuje Volod'a.

Lesní roh zatroubil, ruce dětí vzlétly k pionýrskému pozdravu a vedoucí tábora vystoupili na pódium. Vzduchem otřásla slova na přivítanou, zazněly projevy o pionýrství, vlastenectví a o komunistických ideálech, které už slyšeli tisíckrát a Jura je znal už nazpaměť. Snažil se nemračit, ale nešlo to. Falešnému úsměvu starší učitelky, jejím planoucím očím ani vášnivým řečem nevěřil. Vypadalo to, že v očích i v osobnosti učitelky Olgy Leonidovny nebylo nic upřímného. Proč by jinak opakovala tatáž slova pořád dokola? Upřímná slova jsou přeci vždy jiná a jedinečná. Jurkovi se v tu chvíli zdálo, že všichni v jeho zemi žijí jakoudi setrvačností, pronášejí naučená a dokola ohraná hesla, ale v hloubi srdce mají jen prázdnotu. Cítil, že to všechno byl jen falešný patos. Že on, Jurka, je skutečný a že ostatní, především Volod'a, jsou jenom roboti.

Jak by mohl být takový pracovník opravdovým člověkem? Volod'a působil tak dokonale. Dokonalý pionýr, jako by vyrůstal ve skleníku. Opravdu vypadal jako obrázek. Byl vysoký, upravený, sebejistý, ve tvářích měl doličky a pleť mu na slunci jen zářila. Ale s jeho bohatou hřívou měl problém – Jurka se ušklíbl. Nebyl to blondák. Nebyl sice blondák, ale na rozdíl od rozcuchaného Jurky měl vlasy upravené jako baletka. „Robot je robot,“ vysvětloval si to Jura a stydlivě uhlazoval své kadeře. Normálním lidem vlasy ve větru vlají, ale blondákovi i ve větru účes dokonale drží. „Mám se jít zapsat do kroužku, který vede?“ zaváhal Jura.

Jurka tak dlouho přemýšlel nad Volod'ou, a tak dlouho se na něj díval, že mu málem unikla nejdůležitější část – vztyčení vlajky. Vedle něj stála sousedka, která s ním zatřásla. Podíval se na vlajku a začal zpívat: „Vyšplhejte k ohnům modré noci, my jsme pionýři, děti pracující moci.“ Po větě „Buď vždy připraven“ obrátil pohled zpět k Volod'ovi a stál tam jako socha, dokud se pátý oddíl nezačal rozcházet. Vedoucí si upravil brýle, dotkl se kořene nosu a zašeptal: „Dvanáct... Sakra! Třináct... Třina...“ – a následoval děti.

Jura mrzutě zavrtěl hlavou a znovu se rozhlédl po náměstí. Čas nikoho nešetřil, ani tohle místo, které mu bylo tak blízké, protože právě tady poprvé spatřil své písmeno „V“, a teď to tu začínalo zarůstat lesem. Za deset let se už ani nebude dát projít mezi hustými větvemi javoru jasanolistého a náhodné pocestné tu vyděsí sádrové části těl slavných pionýrů, vykukující ze křoví, nebo ještě hůře, bude se tu stavět, tábor bude zbourán a na místě, které je Jurovi tak blízké, postaví chaty. Jura se vydal do západního rohu náměstí k cestě, po které vždycky vedoucí odváděli mladší pionýry z nástupu. Cesta vedla ještě dál, k řece, ale Jura stál na místě a hledal ztracenou stezku. Spoléhal spíše na svoji paměť než na to, co vidí, ale našel rozcestí. Vlevo se rýsovaly obrysy sportoviště a hřiště a o kus dál vpravo, byly vidět zbytky budov pro nejmladší pionýry. Jura se však otočil zpátky na náměstí a zamířil opačným směrem k tribuně a kinu. Bloudil, koukal na koruny vysokých stromů a zdálo se mu, že všechno kolem něj je jen podivný sen. Měl pocit, že ta místa poznává: támhle na kopci byly štíty, a kdyby šel dál, ocitl by se u skladů. Když si na ty obrazy dětství vzpomněl, pocítil záchvěv tepla a spřízněnosti. Zároveň ale cítil smutek – všechno mu tady připadalo tak cizí.

Za malou chvíli se ocitl na pódiu, kde začal jeho příběh, - jejich příběh. Ten příběh byl krátký, ale tak intenzivní, že na něj Jura vzpomínal velkou část svého života. Taneční parket se skořepinovým jevištěm ohrazený nízkým rozpadlým plotem, kdysi zdobily rudé vlajky a plakáty se slogany jako: „Sláva KSČ“ nebo „Jsme mladí leninisté“, které už určitě pamatovali i Jurovi prarodiče. Pod nohama mu ležel potrhaný, vybledlý a špinavý oranžový transparent s básněmi. Jura stál na tomhle roztrhaném hadru a koukal na rozmázlý nápis: „Až si budeš vázat šátek, dávej pozor na...“ – zbytek nedokázal přečíst.

Popošel dál a napravo od scény visela jedna z kopií denního řádu. Jediná věta, která tam zůstala, oznamovala, že v půl páté je čas na veřejně prospěšné práce. Vlevo, na okraji tanečního parketu, pořád stála Jurkova pozorovatelná – majestátní trojkmenná jabloň. Teď už uschlá, znetvořelá a polámaná jabloň bývala kdysi obtěžkána velkými jablky a girlandami. Kdyby na ni chtěl Jura vylézt, zlámala by se docela. Jurka z téhle jabloně před dvaceti lety spadl, když na pokyn své vedoucí věšel na stromek pestré světelné řetězy, Jurka si nepomyslel, že to bude na hned první úkol, který ho na táboře čekal.

Po slavnostním nástupu na tábor se Jura ubytoval a pak se zúčastnil oddílové schůzky, i když duchem byl nepřítomný, po obědě se vydal rovnou na sportoviště seznámit se s novými kamarády a taky, najít ty staré z předchozích turnusů. Všichni nováčci byli přivítáni v místním rozhlase.

Pán v rozhlase oznámil, že meteorologové na příští týden neslibují vydatné srážky, a popřál všem pionýrům, aby aktivně odpočívali a užívali si sluníčka. Jurka si okamžitě představil Miťkův zvučný tichý hlas – hrál na kytaru, dobře zpíval a loni také vysílal ze studia.

Mezi nováčky se mihlo několik známých tváří. Polina, Uljana a Ksenka klábosily u tenisového kurtu. Jura si jich všiml už při nástupu, byly tu už popáté ve stejném oddíle.

Jura si je pamatoval jako desetileté nevyzrálé holky, se kterými si, kdo ví proč, nerozuměl. Teď vyrostly, dospěly a staly se z nich opravdové dívky... Ale ani teď k nim Jurka necítil sympatie a pořád ty tři drbny tvrdošíjně nesnášel.

Vaňka a Michal, Jurkovi kumpáni, na něj oba naráz zamávali. Přikývl, ale neodpověl jim, zasypali by ho totiž otázkami, jak se celý rok měl, a Jurkovi se nechtělo odpovídat: „jako obvykle, nic moc“, a pak vysvětlovat proč... I tyhle kluky znal už od dětství. Byli jedni z těch, s nimiž se více méně kamarádil. Vaňa a Michal byli skromní uhrovití špti a byla s nimi legrace. S děvčaty se moc nekamarádili, to jim moc nešlo, ale Jury si vážili. Podplácel je totiž cigaretami, které občas společně vykouřili během odpoledního klidu, když byli schovaní za plotem tábora.

Opodál se zmateně rozhlížela Máša Sidorovová. Jurka ji znal už čtyři roky. Měla pifku na Polinu, Uljanu a Ksenku, byla arogantní a na Jurku se vždycky dívala povýšeně. Ale loni v létě se hodně kamarádila s Aňutou.

Aňuta byla úžasná holka, kterou měl Jura moc rád. Přátelil se s ní, a dokonce ji dvakrát pozval na diskotéku a ona jeho pozvání ani jednou neodmítla! Jurka miloval její bujarý smích. Aňuta byla také loni jedna z mála, která se s ním kamarádila i po té „příhodě“. Jurka tu myšlenku honem zahnal, nechtěl ani vzpomínat na to, co se tehdy stalo a jak se musel později trapně omlouvat. Znovu se rozhlédl po hřišti s nadějí, že tu Aňuta někde je, ale nebyla tu. Neviděl ji ani na nástupu a podle toho, jak se Máša zmateně rozhlížela a hledala svou kamarádku, si nedělal žádnou naději.

Zeptal se na Aňutu Máši a ta mu odpověděla: „Vypadá to, že nepřijela.“ Jurka si strčil ruce do kapes, zamračil se a pokračoval dál svou cestou. Myslel na Aňutu. Proč asi nepřijela? Škoda, že se skamarádili až na konci turnusu. Pak se rozloučili, byl konec, Aňuta byla jedinou světlou vzpomínkou na letošní Vlačovku. Říkala mi, že její otec má nějaké problémy, buď ve straně, nebo v práci... Taky říkala, že sem chce přijet zase, ale neví, jestli to vyjde. Očividně to nevyšlo.

Jurka našťavaně kopl do spodních větví bujného šeríkového keře, který rostl poblíž elektrických rozvodů. Nesnášel vlezlou vůni pětिलistých kvítků, ale pro zábavu se zastavil a začal je hledat. Jednou mu maminka řekla, že když nějaký najde, rozžvýká ho a bude si něco přát, jeho přání se mu splní. „Kéž bych tak věděl, co si přát“, pomyslel si Jura. Před rokem a půl jsem měl sny a plány, ale teď...

„Koněve!“ ozval se přísný hlas Jurovy vedoucí Iriny. Jurka zaťal zuby a otočil se. Její jasně zelené oči se na Juru podezřívavě zadívaly. „Co se tu potuluješ sám?“ Irina byla tři roky vedoucí jeho oddílu. Byla to přísná, ale milá brunetka – jedna z mála lidí v celé Vlačovce, se kterou Jura našel společnou řeč.

Jurka sklopil hlavu.

„No, Marie Ivanovno...“ Jura sklopil hlavu, aniž by se potočil.

„Co jsi to říkal?“

Jurka s tichým prasknutím ulomil větvičku šeríku s největším a nejbujnějším květem. Otočil se a podržel ji před vedoucí:

„Obdivuji květiny. Tady ta, Iro Petrovno, ta je pro vás!“

Jurka Irinu jako jediný zásadně oslovoval jménem, aniž by si uvědomoval, že jí to hodně vytáčí.

„Koněve!“, začervenala se Ira, ale přísnost v jejím hlase zněla jako: „Narušuješ veřejný pořádek! Ještě že jsem tě tu našla já, ale co kdyby tě viděl někdo z jiných vedoucích?“

Jurka věděl, že si Irina na něj nebude nikomu stěžovat. Za prvé, i když je Irina přísná, je laskavá a má ho ráda a za druhé, kvůli neposlušnosti svěřenců mohli dostat důtku také sami vedoucí, takže se i oni snažili vždy vše vyřešit, aniž by do toho zatahovali ostatní.

Irina si povzdechla a dala si ruce v bok:

„No dobře, když se tady nudíš, mám pro tebe důležitý úkol. Po večerce půjdeš za Aljošou Matvějevem ze třetího oddílu. To je ten zrzavý a pihovatý hoch. Půjdete

za správcem, poprosíte ho o dva žebříky a přinesete je tady na tribunu a já vám pak dám ozdoby na diskotéku. Je ti to jasné?“

Jurku to trochu rozhodilo, měl v plánu jít k říčce, ale teď musí místo toho lézt po žebřících. Neochotně na to Irině přikývnul. a Irina přimhouřila oči:

„Určitě je ti jasné, co jsem ti řekla?“

„Ano, Mari... ehm, Iro Petrovno!“ přitakal Jura.

„Koněve, ty mě vytáčíš! Už mám dost tvých vtípků z minulého turnusu!“

„Omlouvám se, Iro Petrovno. Je mi vše jasné, Iro Petrovno. Vše vyřídím, Iro Petrovno!“

„Jdi ty příživníku. No pospěš si!“

Aljoša Matvějev byl zrzavý a pihovatý kluk s velkýma ušima. Ani on nebyl na táboře poprvé. Pořád vyprávěl o minulých turnusech. Když povídal, neustále přeskakoval z jednoho tématu na druhé, zmiňoval jména a vyptával se: „Znáš ho? Pamatuješ si na něj?“ Aljošovi odstávaly nejen jeho zrzavé kudrlinky a uši, ale vyčnívaly mu i zuby, zvláště když se usmíval, a Aljoša se zrovna usmíval pořád. Z Aljoši sršela energie a chuť do života, byl to komediant a pohodař. a byl děsně aktivní – extrémně! Aljoša byl prostě typ člověka, který by dokázal i rybu utopit. Každý, kdo chtěl na táboře dát Aljošovi nějaký úkol, musel si to raději dvakrát rozmyslet.

S girlandami si Jura poradil docela rychle. Už za hodinu bylo několik stromů omotáno dráty s žárovkami, a ta nejkrásnější světýlka byla natažená a připevněná podél pódia. Zbývalo už jen přehodit dráty přes jabloň. Jurka si strom důkladně prohlédl a vylezl po žebříku nahoru. Chtěl, aby jeho oblíbený strom byl nejen nejkrásnější, ale také nej pohodlnější a aby se při lezení na něj nezachytil drátu. V jedné ruce držel žárovku, druhou se chytil tlusté větve a přešlapoval z žebříku na větev a natahoval se, aby připevnil ozdoby co nejvýš.

A najednou se ozvalo prasknutí suché větve, Aljošův výkřik. Jurka ucítil škrábanec na tváři, rozmazaný obraz, bolest v zádech a na patě a ke všemu zatmění před očima.

„Panenko skákává! Koněv! Jurko, Juro! Jsi v pořádku?! Jsi naživu?“ Ira se nad ním skláněla a rukou mu zakrývala ústa.

„Žiju,“ zašeptal Jura, sednul si a držel se za záda. „Bolelo to...“ dodal.

„Co bolí, kde to bolí? Ruka, nebo noha? Kde tě to bolí? Tady?“

„Au! Zlámaná!“

„Co je zlomené? Cože Juro?!“

„Zlomil jsem tu ozdobu...“

„K čertu s girlandou, hlavní je, že...“

Jurka vstal. Asi dvacet lidí, kteří připravovali náměstí na oslavu, obklopilo zraněného Juru a všichni na něj hleděli s očekáváním. Jura si třel poraněnou dlaň a usmíval se, aby za úsměvem skryl bolest...Moc se bál, že ztratí pověst nezranitelného a odvážného chlapce. Nechtěl si stěžovat na modřinu, a aby si ho pamatovali jako fňukala a slabocha. Sice ho bolela ruka a záda, ale jeho kostrč, ta to odnesla nejvíc! Kdyby Jura přiznal, že ho něco bolí, vysmáli by se mu a a řekli by něco jako: „A hele, Koněv dostal zásah do ocasu!“ pomyslel si Jura.

„Tak k čertu s girlandou říkáte, ano?“, obořila se na Irinu ředitelka školy, přísná Olga Leonidovna, která měla už druhým rokem na Jurku pífku.

„Co tím myslíte, Irino?! Girlanda je majetek tábora, kdo to všechno zaplatí? Já? Možná ty? Nebo ty, Koněve?!“

„Tak co mám dělat, když tady máte rozviklané žebříky?“ odseknul Jura.

„Aha, tak vratké žebříky říkáš? Možná je to nakonec přeci jen tvoje vina, ty flákači. Vždyť se podívej na sebe!“ přísně prstem strčila prstem do Jurovy hrudi.

„Co ten tvůj šátek? Viš, že šátek je pro pionýra drahocenná věc a ty ho máš špinavý, roztrhaný a uvázaný nakřivo! Že se nestydíš chodit takhle po táboře, co po táboře, ale jak jsi mohl takhle přijít i na nástup!“

Jurka se začal vmlouvat:

„Na nástupu jsem ji měl uvázanou správně, teď ji mám nakřivo, protože jsem spadl!“

„Protože jsi flákač a vandal!“ vybuchla Olga Leonidovna.

Jurka stál jako opařený. Nedokázal v tu chvíli najít žádnou odpověď. Prostě tam jen tak tiše stál a poslouchal, jak mu nadává.

„Už před dvěma lety jsi vyrostl z pionýra a tebe ani nenapadne vstoupit do Komsomolu! Nebo copak, Koněve, nechtějí tě tam vzít? Nezasloužíš si to? Nezáčastňuješ se žádných společenských akcí, máš špatné známky ve škole, tak tě samozřejmě nechtějí, to je jasné. Copak by mohli vzít takového hulváta, jako jsi ty, do svazu mládeže?“ dobírala si Juru Olga Leonidovna.

Jurka byl rád, protože konečně všichni viděli její pravou tvář, ale její poslední slova ho vážně urazila.

„Nejsem žádný výtržník! To vy jste zchátralá a vržete a vy... a vy...“

Jurkovi se rozvázal jazyk, vyskočil, nabral vzduch do plic a chtěl vykřiknout, ale najednou se zakuckal – někdo ho silně udeřil do pohmožděných zad. Byla to Ira. Vytřeštila na Juru oči a zasyčela: „Ticho!“

„Proč jsi přestal, Juro?“ dobírala si Juru Olga Leonidovna a přimhouřila oči.

„Pokračuj Juro, všichni tě budeme pozorně poslouchat.“

„A pak zavolám tvým rodičům a napíšu na tebe takový posudek, že už nikdy tě nevezmou ani do komsomolu, v žádném případě!“

Olga Leonidovna, velmi štíhlá a vysoká žena, se nad ním povyšovala, svařtila obočí a z očí jí sršel hněv. Snažila se Jurku probodnout pohledem a nechtěla prostě ustoupit.

„Celý život budeš vytírat podlahy! Nestydíš se za to, že děláš takovou hanbu své rodině?“

„Olgo Leonidovno, ale sama jste nám říkala, abychom na děti nekřičeli,“ odvážila se jí usměrnit Ira.

Kolem už se už tak shromáždilo mnoho lidí. Když uslyšeli nadávky, přicházeli i ostatní a učitelka už křičela na Iru a teď i na Jurku.

„Vždyť na něj nic jiného neplatí!“ ohradila se starší učitelka a pokračovala v obviňování Jurky: „První den jsi dělal binec v jídelně a teď zase ničíš ozdoby!“

„To byla nehoda, nechtěl jsem to udělat!“ ohradil se Jura.

Jurka opravdu neměl v úmyslu udělat něco takového, a už vůbec ne v jídelně.

Během oběda se mu stala nehoda. Když nesl špinavý talíř, upustil ho na hromadu dalších špinavých talířů a rozbil tak polovinu nádobí. Omylem ho totiž upustil na hromadu dalších špinavých talířů. Jurkův talíř sjel dolů, překulil se na ostatní, ty sjely dolů taky a celá ta změť se s hrozným rachotem zřítily na podlahu a roztříštila se.

Samozřejmě si toho všichni všimli, půlka tábora se rozběhla za rámusem a Jura tam zůstal stát s otevřenou pusou, rudý jako rak. O takovou pozornost opravdu nestál...

Jura nestál o žádnou pozornost, dokonce taky sám chodil do obchodu do vedlejší vesnice jen proto, aby měl chvíli klidu...

A teď zase spadnul z jabloně, vyčítají mu nějakou ozdobu a všichni na něj zírají. Dokonce i ti, kteří by si měli hledět svého, tady stojí a koukají a jsou proti němu.

„Olgo Leonidovno, pro tentokrát mu to odpusťte prosím!“ vmísila se do toho Ira znovu.

„Jura je hodný chlapec, od loňska už vyspěl a polepšil se.”

„Vid', že jo, Jurko? “

„To teď s tou nešťastnou náhodou nemá nic společného, teď šlo o vratké schodiště. ... Juru by měli odvézt na ošetřovnu...”

„Irina, to jste přehnal! Nestydíte se lhát do očí komunistce s třicetiletou praxí vedoucí?!“

„Ne, já jsem ne...”

„Sama jsem viděla, jak Koněv leze po žebříku na větev. Přísně tě potrestám, Irino! Uvidíš, co to znamená krýt vandaly!”

„Ale no tak, jaké trestání, Olgo Leonidovno!“

„Jeden trest ti nestačí? Mám přidat další?“

„Samozřejmě že ne... Jde o to, že Jura je ještě dítě, má spoustu energie. Měl by tuto energii nasměrovat správným směrem...”

„Hodné dítě? Měří metr osmdesát!“ vykřikla Olga Leonidovna.

Samozřejmě, že to s výškou přehnal. Dejž to Pán Bůh, aby Jurka, Leonidovnu přerostl, ale v Sovětském svazu žádný Bůh nebyl. „Jeden metr sedmdesát pět,” říkali mu na lékařské prohlídce. Ani o centimetr víc.

„Jurka je kreativní chlapec, v kolektivu by měl být aktivnější,” prosila Ira Petrovna. „Máme přece sportovní klub, vid' Jurko? Nebo... teď se otevřel divadelní klub a Volod'a má zatím jen pár kluků. Prosím, dejte mu šanci, Olgo Leonidovno! Ručím za něj.“

„Ručíte za něj?“ usmála se ředitelka Leonidovna.

Jura si myslel, že to nevyšlo, ale Olga Leonidovna se najednou otočila, koukla se na Volod'u a ušklíbla se. Volod'a, který právě vytahoval z kinosálu disco vybavu, zaslechl své jméno, zbledl a jenom nervózně zamrkal.

„No dobrá... Na vaši zodpovědnost až do prvního varování.“ – Olga Leonidovna se podívala na Jurku: „Koněve, jestli se něco pokazí, budete za to zodpovědní oba dva! Ano, ano, slyšel jsi dobře, tvé průšvihy budou potrestány, Irino, snad tě alespoň tohle zastaví.“

„Volod'o!" zakřičela a Volod'a jako by ze strachu o krok ustoupil. Najednou padl Volod'ův bystrý pohled na Jurku a Volod'a okamžitě zrudl, pokrčil rameny a odvážně vykročil k vychovatelce.

„Ano, Olgo Leonidovno?“

„Tady máte nového herce. a aby nebyl líný, když budeš potřebovat pomoc s vedením kroužku, rozšíříme Koněvovy povinnosti. Každý den mi dávejte zprávy o tom, jak si vede.“

„Dobře, Olgo Leonidovno.“

„Koněv... Jura, že? Zkouška začne ve filmovém sále hned po poledni. Prosím doraž včas.“

„Pro-o-osím,“ Jura posměšně napodoboval Volod'u. Volod'a měl příjemný hedvábný mužský hlas, který se ale vůbec nehodil na zpěv.

Ale jeho táhlé a přísně vyslovené písmeno „o“ přišlo Jurkovi směšné a trochu ho i rozčilovalo.

Volod'a zblízka nevypadal, že by se bál, naopak, když přišel blíž k Jurovi a podíval se na něj, jako by se náhle změnil – pracně si upravil brýle, zvedl bradu a trochu povýšeně na Juru pohlédl. Jura, který sahal svou výškou Volod'ovi po nos, se zhoupł na patách a odpověděl:

„Rozumím, přijdu včas.“

Volod'a kývl a jeho pohled spočinul na chlapcích, kteří se hrabali v drátech od reproduktorů. Přísně je okřikl: „Co to děláte! To jsou dráty od hrací skříňky!“ vrhl se na ně.

Jura se otočil. Na tanečním parketu to bzučelo jako v úle. Podnikaví pionýři se znovu věnovali své práci: někteří z nich něco věšeli, jiní něco opravovali, další malovali, myli, nebo zametali a za Jurkou na tribuně pracně skřípaly provazy. Chlapci se totiž chystali vyvěsit transparent, který byl na pódiu. Správce jménem Sanyč hromovým hlasem chlapcům přikázal: „Tahejte!“ Provazy zavířily a nad Jurkovu hlavu vylétl široký, jasně šarlatový pás látky se sněhově bílým nápisem. Jurka se uškříbl, zatahal za roztřepený okraj pionýrského šátku a pohrdavě zamumlal: „Když už si uvážeš šátek, starej se o něj! Má stejnou barvu jako rudá vlajka!“

2. Kapitola: Fraška

Lehký vánek, který se nesl ze staveniště, přinášel s sebou dusivý zápach spálené nafty. Tohle místo se mu zdálo tak cizí, že se od něj chtěl dostat pryč. Do toho se lehké mrholení proměnilo v déšť. Jura okamžitě vyrazil ke kinu. I přesto, že vál tak nepříjemný vítr a padal tak studený déšť, musel se tam Jura zastavit, protože tohle místo bylo plné vzpomínek na jedno nezapomenutelné léto.

Filmový sál stál vedle kapely, sloužil jako divadlo a zároveň jako taneční parket, kde se za pochmurných večerů konaly diskotéky. Vysoká budova ze dřeva byla kupodivu zachovalá, jen mezi okny byly zely černé mezery a z jejich ráků trčely třísky.

Schody v kině vrzaly stejně jako před dvaceti lety, když se tu poprvé seznámili. V hloubi duše dělalo Jurovi tohle skřípání dokonce radost – jako kdyby znovu uslyšel nevinné zvuky svého dětství. Kéž by tak mohl ještě uslyšet klavírní verzi: jemné a hluboké písně s názvem *Ukolébavka*, která byla leitmotivem tehdejšího léta. Tahle budova byla odnepaměti spojena s hudbou: od časů dříve, kdy se tu denně hrávalo, až po současnost, kdy ve filmovém sále panovalo mrtvolné ticho. Jura však nechápal, že měl i v naprostém tichu vzpomínky před očima.

Dům byl zvenku zchátralý a zevnitř tomu nebylo jinak. Na oknech visely záclony prožrané moly. Polstrované dveře byly vykopnuté a do polotemné místnosti proudil pruh denního světla. Rozlévalo se po opěradlech zelených diváckých sedadel, která stále stála v rovných řadách. Světelný pás dopadal na holou stěnu a stínoval strukturu odlupující se barvy na zdi a osvětloval hnědou, špinavou podlahu. Jura spočinul pohledem na trám až k otlučeným prknům a pochopil, proč je pro něj hudba tak živou asociací. Prkna podlahy byla někde rozházená na hromadě a někde byla položena rovnoměrně vedle sebe, přesně jako klávesy fortepiana. Píseň Lullaby měla krásnou melodii, přál bych si ji zahrát znovu, pomyslel si Jura.

Scéna. Vlevo, kde Volod'a seděl toho památného večera, vyrostl malý stromek. Byla to tenká mladá bříza, která si tu prorazila cestu skrz základy a ztrouchnivělá prkna a prodrala se na světlo mezerou ve stropě. Skrz břízu do potemnělé síně dopadaly šikmé bledé paprsky. Neobvykle načechraná koruna jen podtrhovala prázdnotu. Prázdnota bodala Juru do očí; jasně si vzpomínal, že tady stálo kdysi piano.

Šlápl na prkennou cestičku a zamířil k bříze. Dotkl se jejich listů, které byly pokryté prachem, a uvědomil si, že se mu odtud nechce ani za nic. Přál si, aby tu mohl zůstat až do soumraku, zírat na břízu a čekat, až se odhrne mohutná opona a herci vyjdou na jeviště. Jura opřel lopatu o zeď a posadil se na zchátralé divácké křeslo, které zaskřípalo. Smál se a vzpomněl si, jak mu večer při první zkoušce žalostně zavržala podlaha pod nohama, když se zhroutil před polstrovanými dveřmi, které teď ležely na verandě. Jura byl tehdy na Iru Petrovnu naštvaný. A jak!

„Iro Petrovno, k čemu mi k čertu je tohle divadlo?“ Jura se cítil hrozně. Aby ne, tehdy mu ten obrovský dav vynadal a udělal z něj naprostého idiota. Čert vem Olgou Leonidovnou a jejím moralizování! Jurka byl celý den našťvaný a uražený a snažil se najít důvod, proč na zkoušku nejít. Ale nebylo cesty ven, musel se sebrat, protože věděl, že pokud nepůjde večer do divadla – zklame Iru Petrovnu a také ostatní. A hlavně Ira Petrovna za něj zodpovídá!

Ale zlobil se na ni pořád! Měl dokonce v plánu prásknout dveřmi, aby všem ukázal, co si myslí o tom přihlouplém amatérském představení. Ale nakonec se jen rozmáchnul, schod pod ním zaskřípal a Jura zůstal stát na práhu jako přibitý.

Volod'a byl sám. Seděl na levé straně jeviště, něco si pročítal v sešitě, a přitom ukusoval hrušku. Rozhlasový přijímač, který stál hned vedle něj, syčel a skřípal a marně se snažil přehrát Pachelbelův „Kánon“. Když Volod'a uslyšel, že rušení opět přerušilo zvuky piana z reproduktorů, položil si sešit na klín a nehladě na nic, otočil anténu.

Jurka byl ohromený. Volod'a mu připadal tak skromný a milý. Bez náznaku namyšlenosti, se soustředěně a shrbeně posadil zpřímá na podlahu a máchal nohou. Když chroupal hrušku, zamýšleně přitom žvýkal. Najednou polkl, až se málem udusil a zavrtěl hlavou. Něco se mu na tom textu nezdálo. Jeho brýle mu sklouzly na špičku nosu.

„Ještě aby neklouzaly, když ho má tak dokonale rovný,“ pomyslel si Jurka pro sebe a odkašlal si. Prostě jen tak. Pořád by dokázal jen tak stát, dívat se, obdivovat a závidět Volod'ovi – ne jeho nos, ale samozřejmě, ale tu hrušku, tu by si dal taky. Volod'a zvedl hlavu, upustil zápisník, reflexivně namířil ukazováček na Jurovu, ale najednou si to rozmyslel, dal ruku stranou a opatrně, s mírně povýšeným výrazem, si upravil brýle u spánků.

„Dobrý den. Už ses vrátil ze svačiny?“

Jurka přikývl.

„A kde se rozdávají ty hrušky? V jídelně žádné nejsou.“

„Dostal jsem je.“

„A od koho?“ Jura se okamžitě zeptal, jestli mu je dal někdo z jeho známých, že je mohl o ně taky poprosit, nebo něco za ně vyměnit.

„Maši Sidorovové, hraje u nas na piáno, brzy sem dorazí.“

„Dáš si?“ podal Jurovi půlku své hrušky, do které nekousl, ale Jurka zavrtěl hlavou.

„Když nechceš, – tak nechceš.“ dodal Volod'a.

Jura přišel na pódium a zkřížil ruce na prsou.

„Tak co tady budu dělat?“ zeptal se.

„Jdeš přímo na věc, co? Dobrý přístup, líbí se mi. Co budeš dělat?“ Volod'a vstal a zamyšleně hleděl na bělounký strop. „Dívám se na scénář, přemýšlím, jakou roli ti dát, ale víš, že žádnou roli pro výrostka jako jsi ty, nemám.“

„Jak to myslíš, žádnou roli? Vůbec žádnou?“

„Vůbec žádnou,“ zadíval se na něj Volod'a.

„Možná bych mohl hrát strom... no, nebo vlka... V každém dětském představení vlk, nebo strom.“

„Strom?“ usmál se Volod'a. „Budeme mít v stromě úkryt, ale to je rekvizita, ne role.“

„Přeci jen byste to měli promyslet. Ten strom zahraju perfektně, dokonce profesionálně. Mám vám to ukázat?“

Jura, aniž by počkal, co mu na to Volod'a řekne, lehl na podlahu a natáhl si ruce podél těla.

„Jak se vám líbím?“ zeptal se, vstal a podíval se na Volod'u.

„To není vtipné,“ odsekl suše Volod'a. „Nepochopil jsi, že nehrajeme komedii, ale drama. Dokonce tragédii. Tábor má letos výročí – třicet let od svého založení, říkala to Olga Leonidovna na nástupu.“

„No, to jo, říkala to.“ potvrdil Jura.

„No vidíš. Tábor se jmenuje po slavné pionýrce Zině Portnovové, to víš. a to, že první velkou akcí tady bylo představení o životě Ziny Portnovové, pro tebe musí být novinka. To je hra, kterou zahrajeme na výročí založení tábora. Takže kláda tam tentokrát, Juro, nebude.“

Volod'a mluvil s nadšením, s výrazem člověka, který chce udělat něco originálního a smysluplného. Ale Jurka se nedal vyvést z míry.

„Pff!“ zachmuřil se Jura. Nuda...

Volod'a se nejprve zamračil, pak se na něj zkoumavě podíval a nakonec odpověděl:

„Ne, nuda to nebude, alespoň ne pro tebe. Protože nemám pro tebe žádnou roli, pomůžeš mi s herci. Víš proč? Kromě mě je tu jen jeden dospělý – Máša. Mimochodem ta je z vašeho oddílu no a zbytek jsou děti. Holky není potřeba

kontrolovat, jsou poslušné samy od sebe, kluci jsou divocí. Není to jen o dozoru, ale i o sjednání respektu.“

„Pff... Ať hlídá holky Máša, jsem snad jejich máma?“

„Říkám ti, že Máša si se vším neporadí: kluci nepotřebují jen tak někoho, potřebují autoritu. Já nemám čas, abych...“

„A proč si myslíš, že s tím budu souhlasit?“

Volod'a ztěžka vydechnul:

„Musíš, protože nemáš na výběr.“

„Nemám?“

„Jo. Být tebou, raději bych zlepšil chování...“

„Pročže co?“

„Pročže jestli ještě jednou něco provedeš, vyhodí tě z tábora!“ Volod'a zvýšil tón hlasu, zněl rozzlobeně.

„Myslím to vážně. Víš, jak dneska dostala Irina vynadáno za ty ozdoby? a mimochodem, Olga Leonidovna mě požádala, abych ti připomněl, že tohle bylo její poslední varování.“

Jurka nevěděl, co na to říct. Vyskočil a chodil dokola. Pak se zastavil, jako by se nehýbal a přemýšlel. Nudí se na táboře? Ano. Chce odtud odejít? Ne tak docela. Popravdě řečeno, Jurka se nemohl rozhodnout, co vlastně chce, ale odejít z tábora s ostudou... On může, ale co teprv Ira Petrovna? S důtkou v osobní složce a příšerným posudkem? Nejenže se schovával za učitelčinu sukni, ale ještě by ji zklamal. Ne, to nebylo součástí Jurova plánu.

„Zaručil ses za mě a teď mě vydíráš?“ zamumlal a rozzlobil se Jura na sebe i na všechny.

„Nikdo tě nevydírá a rozhodně tě nikdo nechce vyhodit. Chovej se slušně, poslouvej své vedoucí a pomáhej jim.“

„Poslouchat je?“ zasyčel Jura.

Cítil se zahnaný do kouta. Zdálo se mu, že se všichni kolem něho spikli a teď hledají důvod a způsoby, jak to nejvíc podělat, jak se dostat hluboko do jeho myšlenek a pocitů, jak ho dostat, udusit... Jen co sem přijel, skočili na něj, začali ho obviňovat, nadávat mu a poučovat ho. To není fér! Jurkovi se rozvázal jazyk a začal zuřit. Chtěl si vybit svůj hněv, chtěl rozbít úplně všechno, co mu stálo v cestě.

„Kdo jste vy, abych vás poslouchal? Ha! Ukážu vám to, já vám ukážu. Takže představení říkáte, jo? Předvedu vám takovou show, jakou jste ještě neviděli.“

„Ještě vyhrožuje,“ řekl Volod'a s úsměvem. Jurkovo vztekání se ho nijak nedotklo.

„Dělej, jak myslíš. Když tě vyhodí, dobře ti tak a kdo bude za toto představení potrestán? Ty? Ne... já! Co to má společného se mnou? Co to má společného s mluvením pravdy? Jako bys nevěděl, že jsi pro vedení tábora jako knedlík v krku. Nevím, jak tě sem vůbec přidělili.“

„Nic špatného jsem neudělal!“ vyhrkl Jura a najednou se zastyděl.

„Všechno... všechno se to stalo samo: talíře a ozdoba... Nechtěl jsem! A Irině jsem nechtěl...“

„Samozřejmě, že jsi nechtěl,“ řekl to Volod'a tak upřímně, že se na něj Jura zašklebil.

„Co tím myslíš?“

„Věřím ti,“ přikývl, „a věřili by ti i ostatní, kdyby Jura Koněv neměl tak špatnou pověst. Po vaší loňské bitce sem přicházejí den co den na kontrolu. Dej Leonidovně důvod a vyhodí tě. Takže, Juro... Buď chlap. Irina se za tebe zaručila a teď jsem za tebe zodpovědný i já. Nezklam nás.“

Na pravé straně jeviště stálo piáno a uprostřed byla busta vůdce proletariátu. Jurka chtěl ve vzteku rozbít Leninovi hlavu o podlahu, ale snažil se uklidnit a popadnout dech. Přistoupil k bustě, opřel se o ni, položil si čelo na Leninovu studenou pleš a smutně se podíval na Volod'u.

„Jestli jste tak upřímný, řekněte mi... Nedovolíte mi, abych se ukázat veřejnosti a nedělal táboru ostudu?“

„Co je to za nesmysl? Nemám žádnou roli, protože mě zatím nic nenapadlo. Herci jsou děti, jsou všichni malí, mezi nimi bys vypadal jako trpaslík, a ve scénáři obry nemáme.“ Usmál se. „Raději mi řekni, co umíš. Umíš zpívat, tančit? Hraješ na nějaký hudební nástroj?“

Jurka se podíval na piáno a v hrudi ho nepříjemně píchlo. Zamračil se a zadíval se na podlahu:

„Neumím nic a nic umět nechci,“ zalhal Jura a moc a moc dobře si uvědomoval, že lže spíš sobě než Volod'ovi.

„Bezva. Takže se vraťme k tomu, u čeho jsme začali: pomůžes mi a zároveň si zlepšíš své chování a vylepšíš si reputaci.“

Rozhovor byl ukončen. Mlčeli. Jurka přimhouřil levé oko na nos Vladimíra Iljiče a oprášil ho. Druhý Vladimír, ne ten Iljič Lenin, ale Lvovič a ne vůdce, ale náčelník, zase zíral do svého zápisníku. Čas plynul, odpolední svačina, ze které Jura odešel dříve než ostatní, skončila a do filmového sálu začali přicházet herci. Jako první dorazila Máša Sidorovová. Usmála se na Volod'u a nevšímajíc si Jurky, si jemně pohupovala stehnem v prosluněné sukni a posadila se k pianu. Jurka se na ni pozorně zadíval – Máša se za poslední rok změnila. Zhubla, vlasy si nechala narůst až do pasu a naučila se flirtovat jako dospělá. Nyní seděla zpřímá a měla dlouhé opálené nohy.

„Ludwig van Beethoven,“ oznámila tiše. „Klavírní sonáta číslo čtrnáct cis moll, opus dvacet sedm,“ oznámila, promáchla si vlasy a prsty se dotkla kláves.

Jurka vykulil oči. „Měsíční sonáta!“ To nenapadlo Mášu nic originálnějšího? Tahle skladba lezla všem na nervy, hrál ji každý druhý. Jak by Jurka nebrblal, trochu záviděl, protože tu píseň nehrála pro něj, ale pro pro Volod'u, na kterého kterého Máša házela nespělé pohledy plné něhy.

Máša mezitím skončila a hned začala znovu, nejspíš proto, aby se Volod'a postavil o něco blíž, uznale se na ni podíval a usmál se. Ale nefungovalo to.

Dveře se zabouchly, ja si Jura přál, a parta mladých herců se vřítla do sálu. To upoutalo nejen pozornost Jury, ale i Volodi. Obklopil ho kroužek křičících dětí, z nichž každé chtělo něco důležitého jemu jako řediteli sdělit, a Volod'a se je snažil uklidnit. Za nedlouho se však musel uklidnit i on sám – v hale se objevila trojice. Ne, to ne svatá... Trojice! Samozřejmě bez otce, syna a ducha svatého... Duchem tu sice zavlálo, ale ne svatým, nýbrž navoněným. Polina, Uljana a Ksenka, podle prvních písmen jejich jmen jim Jurka říkal PUK. Ta tři děvčata byla ztělesněním symbolu tří opic: „Nic nevidím, nic neslyším, nic neřeknu,“ ale přesně naopak – „Všechno vidím, všechno slyším a všechno vám řeknu.“ Právě teď vstoupily do sálu, zvědavě se rozhlédly a ladným poklusem se vydaly na jeviště. Všechny byly elegantně oblečené, měly stejnou rtěnku na rtech a také stejně voněly – polským parfémem „Być może“. Jura tu vůni znal, protože stejný parfém používala půlka národa.

Nejdřív si myslel, že mu Volod'a lhal o tom, že ve skupině není nikdo dospělý, ale když se Jurka podíval na upoceného vedoucího, uvědomil si, proč je asi to představení tak populární a pak ho Polina najednou popadla za loket.

„Volod'о, co kdybychom zahráli něco moderního? Znáм takovou zajímavou hru o lásce a mimochodem, umím hrát...“

„Děvčata, copak vy nevíte, že nábor už skončil?“ zasáhla do toho Máša celá zrudlá hněvem. Zřejmě jí došlo, že popularitu nezískalo představení, ale jeho autor. „Běžte pryč, už je pozdě!“

„N-nic se neděje“ ozval se nervozitou rudý Volod'а. Ještě tu stojí tolik kolem tolik krásných holek a všechny na něj koukají. Jurka se také styděl. „Mezi Marvelovými hrdiny byla taky spousta dívek, zůstaňte. Najdeme vám role. Fruzu Zeňkovovou, například, nemáme...“

„Jo tak takhle?! Najdeme jim role a já budu dělat chůvu?!“ zuřil Jurka.

Jeho připomínka zůstala bez odezvy. K dětskému pískotu se přidal křik dospělých.

„A můžu být kostymérkou?“ vypískla tázavě Ksenka. „Ušiju vám takové krásné šaty.“

„Jako krásné šaty do války?“ ozval se Jura rozhořčeně.

„Tak představení je o válce?“ zeptala se Ksenka zklamaně. „Ach jo...“.

„No jó!“ vyštěkl Jurka. „Samozřejmě, že je o válce, o Zině Portnové. Chceš jít na představení a ani nevíš, o čem je... Volod'о! Proč bych měla hlídat děcka?“

„Volod'ko, dej mi něco moderního!“ nedala se Polina. „Udělejme to jako v Rybnikovově opeře Juno a Avos!“

Máša přestala hrát na a vřískala na své konkurentky, Jura vřeštěl, že je to nespravedlivé, děti si na něco hrály a pištěly a Volod'а řval na všechny, aby byli zticha. Nikdo nikoho neslyšel.

„A kdo říkal, že je to představení nudné. a co Ulja?“ Máša, celá vzteklá, tahala za sebou lem svých bavlněných šatů z kalika. „Čemu se směješ, Poli, snad se nedáš?“

„Co je ti do toho, bojíš se, že tě ukradneme?“ ušklíbala se Ulja.

„Ty jsi jak matka!“ vztekal se uraženě Jura

„Moskevské metro je tak krásné...“ chlubil se tlust'oučký kluk z Volod'ova oddílu.

„Volod'о, Volod'о, Volod'о! Mohu mluvit? Volod'о!“ pokřikovaly děti kolem, skákaly a chytaly vedoucího za ruce.

„Počkejte, děti, jeden po druhém...“ usměrňoval je.

„Já jsem stál na samém kraji nástupiště a vlaky dělaly hu-hů-hů, přímo na samém kraji jako teď... hu hů...“ vrtěl sebou tlust'oučký chvástal.

„Sašo, jdi od toho okraje pódia, spadneš!“

„Vžž-uch!“

„Babizna!“

„A já můžu?!“

„To je nespravedlivé!“

„Já budu kostymérka.“

„To není fér!“

„Já budu kostýmní výtvarnice.“

„Bože, už dost!“ zařval Volod’a a jeho hlas se rozlehl celým sálem.

Nastalo ticho. Takové ticho, že by bylo slyšet spadnout špendlík na podlahu. Bylo slyšet také jak bijí srdce: Buch, buch... Jak Máška lapá po dechu. Všichni ztuhli, jen buclatý chvástal se pořád vrtěl na samém okraji, ani ne metr vysokého pódia.

Bum--bum –bum.

Tloušťík najednou zkroutil nohu, rozpažil ruce nešikovně do stran a pomalu, ale ztěžka letěl dolů. Jurkovi se rozbušilo srdce, Máša vytřeštila oči, Volod’ovi se zamlžily brýle.

Bum.

„Aaa! Nohaaa!“

„Sa-a-aňo...“

Pohled na žvanila byl bolestný, ale na Volod’u ještě bolestnější. Jak začal najednou běhat kolem zraněného, jak se mu třásly ruce, jak se začal proklínat: „No, mohl jsem tomu zabránit, mohl...“ Ačkoli se Jurka na Volod’u zlobil, přišel mu na pomoc jako první. Postrčil čumily, kteří se okamžitě shlukli okolo Saši, a citoval hrdinu slavného zahraničního filmu:

„Všichni ustupte, můj otec je lékař!“ prohlásil Jura a poklekl na kolena. Nedělal si legraci, jeho otec mu tisíckrát ukázal, jak se vyšetřuje, a tak si prohlédl Sašův odřený kotník a odřené koleno a s pohledem odborníka dospěl k závěru, že je třeba pacienta okamžitě odvézt na ošetřovnu a autoritativně prohlásil, že nosítka nejsou potřeba.

Volod’a se pokusil vzít zraněného pod paží, ale ten brečel a kategoricky odmítal stát na zdravé noze.

„Juro, pomoz mi. Postav se nalevo, já sám... já sám ne...“ Volod’a se nadechl. Nerudný, řvoucí Saška nevážil o nic méně než vedoucí, a ještě se vzpíral.

„Mami! Mami-i-i-i!“ zasténal Saška.

„No tak, máme to! A r-a-a-z!“ přikázal důležitě Jurka a snažil se předstírat, že i přestože odpoledne spadl z jabloně, nic se mu nezlomilo a nic ho nebolelo. Ve skutečnosti bylo pro něj těžké se vůbec sehnout.

„Mášo, ujmi se vedení,“ přikázal Volod'a.

Máša se vítězoslavně podívala na své konkurentky.

„Mohu být kostýmní výtvarnicí?“ vložila se do rozhovoru naléhavě Ksenka.

„Ano, můžeš, můžeš,“ řekl Volod'a podrážděně, ale uklidnil se a napomenul: „Čtěte si po písmenkách, já pozd... Bože, Sašo, chápu, že to bolí, ale přestaň tak křičet!“

Za doprovodu pacientova kvílení šli na ošetřovnu pomalu a dlouho. Jen slepý by si neuvědomil, že Saša nekřičí bolestí, ale ze strachu a proto, aby upoutal pozornost. Jurka mlčel a myslel jen na svou kostrč. Volod'a konejšil zraněného tloušťíka:

„Saňo, buď trpělivý, už je to jen kousek.“

Doktorka, která uslyšela křik, najednou vyběhla ze střediska, začala kdákat jako slepice, pobíhala sem a tam a začala nešťastníka litovat. Jurku hrubě odstrčila a na Volod'u vražedně pohlédla. Jurka pokrčil rameny a rozhodl se, že ošetřovnu obejde, kdyby se náhodou Larisa Sergejevna začala zajímat o to, jestli mu ta mast pomohla a Volod'a se dozví o ostudném Jurkově zranění.

Je to drobnost, ale hodně nepříjemná. Jura se rozhodl ale nejprv počkat na Volod'u, který se schovával za dveřmi. Chtěl vědět, jestli se u pacienta potvrdí správná diagnóza: žádný mozek, málo modřin, žádné výrony a podvrtnutí.

U verandy v křoví kvetoucích šípků stála útulná lavička. Jurka si na ni lehl, zadíval se na oblohu a při vdechování svěžího květinového vzduchu si uvědomil, jak dobře se teď cítí a jak bylo v kině dusno.

Volod'a vyšel ze střediska asi po deseti minutách, odsunul Jurkovi nohy, unaveně se posadil na lavičku a těžce si povzdechl.

„Jak se mu daří? Bude žít?“ zeptal se Jurka ledabyly a dál si vychutnával vzduch – jak byl dobrý, čistý a chladný, že by se dal klidně i pít.

„Jen odřené koleno a pár modřin – nic vážného. Proč jsi musel tak křičet?“

„Proč?“ Jurka zvedl hlavu, ale posadit se nechystal. „Dneska má konkurz, takže se předváděl. Asi chtěl ukázat všechny své schopnosti najednou. a měl bys to brát s nadhledem – je to zbytečné řešit!“

„Jak je mi z toho všeho špatně!“ řekl Volod’a a protřel si spánky.

Volod’a se usmál a na jeho unavené tváři ten jeho úsměv vypadal tak upřímně, že to Jurku překvapilo. Rozesmálo ho snad, co řekl? Bylo to příjemné překvapení. Úsměv však z jeho tváře zmizel stejně tak rychle, jako se objevil.

„Z čeho jsi unavený? Z poroučení?“ Jurka se protáhl, podložil siruce pod hlavu, pohlédl k nebi a zamžoural na modravou oblohu.

„Je to teprve můj první den na táboře a už je mi ze všeho špatně! Musím hlídat děti, hlásit učitelům každou maličkost a za každou drobnost dostávat důtky! a teď – úraz dítěte.“

„Proč jsi sem přijel? Copak jsi nevěděl, že to bude složitě?“

„Věděl jsem to, ale nemyslel jsem si, že to bude až tak těžké. Když jsem jezdil na tábor jako malý pionýr, myslel jsem si, že to není těžké – rozumíš, dohlížet na děti, a ještě ti za to platí a odpočíváš na venkově, a další velké plus je, když máš tohle v životopise – pak budeš mít vstup do komsomola jednodušší. Ale ve skutečnosti to tak nefunguje.“ Volod’a se přiblížil a naklonil se nad Jurku.

„Strčili mě do nejmladšího oddílu, jako by to s těmi nejmenšími bylo jednodušší. Ale s nimi je to naopak o nervy! Počítám je třikrát za hodinu, ode mě i od druhého vedoucího utíkají a vůbec neposlouchají. a co mám dělat, pořád na ně jen křičet?“

„Proč nekřičíte, když na ně křičí i ředitelka? Šéfe, zatraceně...“ zamračil se Jurka.

„No jasně, neměla to dělat,“ přikývl Volod’a. „Sama mě učila, že na děti se nemá křičet, ale kdyby musela, nekřičela by na něj, ale za to, že se chová špatně, a hlavně ne před ostatními.“

„To že řekla?“ zasmál se Jurka. „Páni...“

„Přesně to mi řekla, ale to bylo předtím, než včera přišla kontrola, která měla spoustu připomínek. Teď už chodí na každou směnu a hádej kvůli komu?“

„No snad ne kvůli mně?“ nechtěl tomu Jurka uvěřit a jeho nálada se začala zhoršovat.

„A koho napadlo vyvolat v pionýrském táboře boj? Měli byste být vděční, že vás neodvedli na policii.“ Volod’a se hrozivě zadíval, ale nutkání moudře poučovat Jurku zmizelo, jakmile pohlédl na zelenou budovu lékařské stanice. Okamžitě se sesypal a z vedoucího se stal obyčejný chlapec. Těžce si povzdechl, zřejmě ho jediná vzpomínka na zraněného Sašu okamžitě vtáhla do víru starostí a problémů. Když Volod’a znovu promluvil, jeho hlas zněl chraptivě a bez života: „Zítra musím vést pátý oddíl k řece. Samozřejmě ne sám, ale s druhou poručicí Lenou, a ta bude

už zkušenější. Navíc na pláž přijde učitel tělocviku a ten taky na ně dohlédne a rybník už oplotili, všechno je, jak má být. Ale stejně je to na nic, jsem strachy bez sebe. a Lena se taky bojí. Řekla mi, že její kamarádka byla loni odsouzena, když se její holčička utopila v řece. Dnes jsme neměli čas jít k řece – než jsme dorazili a ubytovali se, bylo už skoro poledne. Ale zítra určitě půjdeme na pláž. Kdyby to bylo na mně, nepustil bych je ani k vodě!“

Jurka se otrásl. Jasně i ve Vlaštovce docházelo k nehodám, už o tom slyšel.

„Hlavu vzhůru,“ chtěl Jurka povzbudit Volod'u, který byl teď ještě víc zkroušený.

„Je to jen začátek, máš ještě před sebou spoustu času, zvykneš si. Například Ira Petrovna je už několik let vedoucí, takže to je dobrá zpráva ne?“

„Já na tom vidím dobré jen peníze a zkušenost zapsanou v životopisu, abych pak mohl do komsomola...“

„K čemu ti je komsomol?!“ rozčilil se Jurka. „Už mi o tom říkáš podruhé.“

Během dospívání ho dráždilo nutkání žít ze setrvačnosti, podle pravidel, kterými se měl řídit, a neochota pro jednou ustoupit a udělat něco jiného.

Volod'a jen na to pokrčil rameny.

„Samozřejmě, že má! Copak nevíš, Juro, že bez stranické průkazky nedostaneš dobrou... opravdu dobrou práci? Nikam se nedostaneš...“

Ano, politický systém není dokonalý, je v některých ohledech zastaralý, v jiných zbytečný, ale funguje.

„Cože?“ Jurka překvapeně zvedl obočí. Něco takového od Volodi nečekal. Prostě byl ukázkou člověka, který horlivě plní příkazy tohoto „fungujícího“ systému, a teď se ukázalo, že – zbytečného a zastaralého.

„Jen mezi námi dvěma, dobře? Samozřejmě nežijeme za Stalina, ale to je jedno...“

„No jasně!“ posadil se Jurka a zachmuřil se, když ho z toho sedání zabořila kostrč.

„Asi každý pokrokový člověk je nešťastný, že u nás žijeme jako před padesáti lety – pionýři, komsomolci, strana. Ani já nejsem slepý, ale nemáme jinou možnost.“

„Nesouhlasím!“ Jurka se dokonce narovnal a otočil se, aby se podíval Volod'ovi do očí... „Vždycky se najde nějaké řešení.“

Usmál se, – trochu povýšeně a blahosklonně, ale Jurku z nějakého důvodu i takový úsměv zase potěšil.

„A ty obecně, Koněve, často se vším nesouhlasíš. Ale tak nemůžeš žít. Samozřejmě existuje východisko a to je, že budeš dělat, co máš, vstoupíš do komsomolu a pak

do strany, ať už si myslíš, že je to zbytečné. Ale držet se svého rohu a snažit se rozbít, co je nerozbitné– to je opravdu zbytečné.“

A Jurka, který byl opravdu zvyklý se s každým hádat a nesouhlasit, najednou nemohl najít slova, co by k tomu řekl. Nechtěl připustit, že má Volod'ova pravdu, ale hluboko v srdci chápal, že na jeho slovech něco pravdy bude. Zejména pravda o tom, že je marné, aby odporoval.

A v tento moment také Jurka změnil postoj k Volod'ovi. Začal najednou vidět vedoucího jako obyčejného člověka, a ne jako robota. Jako obyčejného člověka se svými starostmi a problémy, se kterými si ne vždy věděl rady. Jurkovi se líbilo, že mají podobné myšlenky, a chtěl Volod'u podpořit.

„A chceš, abych ti pomáhal?“ řekl a podlehl mu.

„Co tím myslíš?“

„Tedy alespoň s těmi nejmenšími. Chci říct, nebudu dohlížet jen na ně, ale i na zbytek skupiny. Až je zítra vezmeš k řece, chceš, abych šel s tebou?“ Jurka zaváhal, překvapen vlastním zápalem. „No, když ti na nich tak záleží...“ vysvětlil zmateně.

Volod'ova byl také překvapený, ale oči se mu rozzářily:

„Opravdu? To by bylo skvělé!“ Volod'ova spráskl ruce radostí. „Ale už dost o mě a mých problémech. Řekni mi něco o sobě.“

Náhle hlasité vytí z reproduktoru na sloupu ale zabránilo Jurkovi, aby mohl vůbec něco říct.

Nebylo to však vytí trubačů z Jericha, ale troubení svolávající tábor k večeři. a země se chvěla, ne od nárazů věčných zdí, ale od pionýrského dupotu. Vedoucí křičeli jako generálové na svá vojska: „Utvořte zástup dvou řad! Pochodem vchod!“ V táboře bylo živo a veselo.

Jen co Volod'ova zaslechl syčení z reproduktoru, odběhl do divadla, aby shromáždil divadelní soubor a odvedl ho do jídelnystrči. Se sténáním se zvedl a šel do zdravotního střediska, aby ho Larisa Sergejevna ještě namazala. Nebyl zrovna ve své kůži, další den se měl totiž předvádět v plavkách a bylo mu trapné vystupovat s modřinou na na zadku.

Jurka věděl, že první oddíl se půjde zítra taky koupat, ale z nějakého důvodu při pomýšlení na svou modřinu na zadku si nevzpomněl na svůj oddíl, ale na pátý. Přesněji řečeno myslel na toho vedoucího pátého oddílu.

3. Kapitola Strašák jménem Koněv

Rána ve Vlaštovce měl Jurka obzvláště rád, ale jen do té doby, dokud nemusel vylézt z pod teplé deky a dobelhat se k umývárnam. Všechno bylo v naprostém pořádku: ptáci zpívali, stromy šuměly a tábor působil rozespale a melancholicky, ale pak najednou zazní budíček se signálem: Vstávat. A nebyl to hlas z pekla, jak by se mohlo zdát, ale zvuk lesního rohu.

Ačkoliv byly parné dny, v noci se v lesnatém okolí ochladilo. Zem, která se přes den zahřála, vychladla a právě ráno, když byl čas vstávat, padla na tábor vlhkost s mlhou, kterou bylo cítit nejvíc právě tehdy, když bylo třeba vyjít z teplíčka. I otužilci museli mít odvalu, aby se šli umýt, voda v umývárkách nebyla vůbec teplá, ale studená jako led, dokonce tak, že dětem zuby drkotaly. Jednu výhodu to ale mělo, po takovém umytí člověk neměl na spánek už ani pomyslení.

Jurka měl husí kůži, okamžitě se chtěl vrátit zpátky do postele, takže si ani nevšiml, že ho někdo oslovil. Otřel si tvář, odfrknul si, přehodil si ručník přes rameno a pak najednou uviděl před sebou Iru Petrovnu. Zřejmě se zlobila, ale proč? Jurkovo ospalé vědomí se ne a ne probudit a Jurka se marně snažil vzpomenout, kdy zase stihl něco vyvést, vždyť právě sotva vstal z postele.

„Koněve! Posloucháš mě vůbec?“

„Iro Petrovno? Cože? Dobré ráno!“

Ira Petrovna obrátila oči v sloup a procedila skrz zuby:

„Ptám se tě naposled: Proč jsi včera zlámal ty šeříkové keře?“

„Jaké šeříkové keře?“ zíral na ni Jurka překvapeně.

„Jen nedělej, že nevíš! Ty šeříky, co rostou za chatkami!“

„Nic jsem je nezlámal, Iro Petrovno!“

„To určitě! A kdo to teda udělal?“ koukala se podezíravě na Juru.

„Já ne...“

„Včera jsi přišel pozdě na večeři a pak jsem viděla vedle u dveří budovy listy a kvítí a k tomu všemu jsem viděla taky kytici u Poliny na nočním stolku. To není poprvé, co jsi zlámal šeřík. Ty keře teď vypadají příšerně!“

„Proč zase já? Poli si mohla ty kytiky natrhat sama!“

Jurku to hrozně urazilo – a už je to zase na něj. Neudělal to, ale pořád se vše svádělo na něj. No jasně, obvinít Jurku bylo nejjednodušší. No jasně, vždyť vždycky je on, ten, který dělá problémy, takže i tentokrát, to musel být on.

Jurka se zamračil a snažil se odhadnout, jak moc velké bude mít problémy za něco, co neudělal.

„Iri, Jura to opravdu neudělal,“ ozval se hlas za ním. Jurka se otočil a spatřil Volod'u.

„Jurka byl včera v divadle a pak mi pomáhal nést jednoho kluka na ošetrovnu. Proto přišel na večeri pozdě. Takže tvé šeríky zlámal někdo jiný.“ zastal se Volod'a Jurky.

Ira Petrovna se zarazila, udiveně pohlédla na Jurku a hned poté na Volod'u.

„On ti pomáhal?“

„Jak jsi slyšela na schůzi, včera se nám přihodila nešťastná událost. Saška nám spadl z pódia a Jurka se nabídl, že pomůže.“ ujišťoval ji Volod'a.

Ira nemohla věřit nikomu jinému než Volod'ovi. Ira se začala cítit trapně a nepříjemně.

Jurka vydechl a s nesmírnou vděčností pohlédl na Volod'u, přišel jak na zavalanou.

„O tom jsem nevěděla, na pětiminutovce jsme to neprobírali... No dobře, Koněve, přikývla Ira Petrovna. Jestli jsi pomáhal, jseš pašák. Půjdu se zeptat děvčat, kde vzaly ty šeríky.“

„To jste nemohla jít za nimi hned?“ zamumlal smutně Jura.

Vedoucí Jurkovi jen prohrábla vlasy a Jura si jen odfrknul. Jura se dokonce na Iru rozzlobil tak, že vyhrknul:

„A co omluva?“

Ira se na moment zastavila, letmo prohodila „Promiň“ a odešla.

„Děkuju ti,“ obrátil se Jurka na Volod'u a usmál se, „už jsem si myslel, že dostanu nařezáno.“

„Nemáš zač, však ty vážně za nic nemůžeš. Zřejmě se Olze Leonidovně už podařilo Iru nadchnout pro to, aby při každém problému svedla vinu na tebe. Tak teď už i ona prudí.“

„A co tady děláš ty?“ zeptal se Jura.

„Přišel jsem ti říct, že v deset půjdeme k řece. Včera ses přihlásil, že mi pomůžeš.“ Než stihl Jura odpovědět, vrátila se náhle Ira Petrovna:

„Juro, po snídani místo úklidu areálu vezmi Mít'u z druhého oddílu – pamatuješ si na něj, že? Zkontroluješ s ním matrace na dětském oddělení. Děti si stěžovaly, že některé jsou vlhké. Ty, které se nehodí, dejte do skladu a já někoho poprosím, aby v době klidu přivezl na oddělení nové matrace.“

5. TRANSLATOLOGICKÝ KOMENTÁŘ

V této části diplomové práce se budu zabývat jednotlivými postupy a překladatelskými oříšky, se kterými jsem se při překladu setkala. Zaměřím se na překlady vlastních jmen, antroponym a toponym.

5.1 PŘEKLAD PROPRIÍ

Propria (vlastní jména, onyma) je označení pro lexikální jednotky, které na rozdíl od apelativ (obecných jmen) pojmenovávají komunikativně individualizované objekty a jsou předmětem onomastického výzkumu. Hlavní funkcí vlastních jmen, je individualizace, diferenciacie a lokalizace.⁵¹

Podle Kufnerové nejen v odborných, ale i v uměleckých textech je překladatelským problémem právě práce s vlastními jmény. Pokud chce překladatel řešit jazykovou podobu pojmenování osob i míst, musí u překládání brát v úvahu především okolnosti jako jsou: grafické systémy daných jazyků, stupeň frekvence jména, stupeň jeho domestikace a dobové zvyklosti.⁵²

Kufnerová dodává, že při překladu jde o to, z kterého jazyka a do jakého jazyka překladatel překládá a také, zda jsou tyto dva jazyky geneticky či areálově příbuzné, nebo nikoliv. Pokud jde o otázku převodu ruských vlastních jmen, jde o záležitost grafického původu, jelikož překladatel přepisuje cyrilici do latinky. V takovém případě nelze překlad řešit jinak než s pomocí transliterace⁵³ a transkripce. S takovými obecnými jmény, kdy jsem užila tyto postupy, jsem se v textu setkávala nejčastěji:

Марат Казей	Marat Kazěj
Валя Котик	Valja Kotik
Толя Шумов	Tolja Šumov
Ольга Леонидовна	Olga Leonidovna
Ира Петровна	Ira Petrovna
Юра Конев	Koněv
Алёша Матвеев	Aljoša Matvějev

⁵¹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X, str.11

⁵² KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica (H & H)*. ISBN 80-85787-14-8, str. 172.

⁵³ Tamtéž.

Ke správným postupům, jak transliteraci provádět, mi při překladu pomáhá transliterační tabulka. Této tabulce pak odpovídá *transliterační norma* a její národní modifikace, v č. prostředí norma ČSN ISO 9 (010185) platná od r. 2002: *Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky*. Podle *Nového encyklopedického slovníku češtiny*, se v mezinárodním prostředí používá také termín *romanizace cyrilice*, nebo *latinizace cyrilice*.⁵⁴

Česká jazykovědkyně Miroslava Knappova, která se zaměřuje právě na onomastiku, v článku pro časopis *Naše řeč* zdůrazňuje, že při překladu proprií je potřeba dbát na správný přepis příjmení v ruštině. Zde je třeba nezapomínat na zásady přechylování. Končí-li mužské příjmení na – *ov*, – *ev*, – *in* (např. Портнов), je třeba v češtině vždy připojit ještě příponu – *ová*.⁵⁵

Problém však nastává tehdy, nevíme-li přesně, z jakého mužského příjmení skutečně vychází. Příkladem může být příjmení jedné z autorek románu. Nebyla jsem si jista, zda se jedná o ženskou variantu vzniklou z příjmení Дудко, nebo Дудков. Toto příjmení jsem výjimečně nepřechylovala a ponechala jsem ho bez přípony. Po konzultaci s rodilou mluvčí mi bylo sděleno, že jde o ukrajinské příjmení, které se nepřechyloje. Myslím si, že přechylování často způsobuje pochybnosti, a řada novinářů, spisovatelů, nebo i překladatelů právě na přechylování při překladech do češtiny zapomíná.

V přeloženém úryvku jsem se nejčastěji setkávala s ruskými jmény. V románu se často objevovaly domácí podoby vlastních jmen, která jsou typická pouze pro ruštinu. Pokud bych ruská jména překládala do češtiny, nejspíš bych se rozhodla pro jinou domácí podobu tohoto jména a vybrala bych takovou, která je češtině nejbližší, ale ne v každém případě bych mohla najít český ekvivalent. (např. u jména *Firuz*). Níže uvádím příklady ruských jmen a jejich domácích podob, tak jak byly přizpůsobeny českému čtenáři.

Ruské jméno a jeho domácí podoba	Vlastní jméno v latince po transkripci/transliteraci	Česká varianta	Domácká podoba křestního jména v ČR
Юрий (Юрка)	Jurka	Jiří	Jirka
Мария (Маша)	Maša	Marie	Máša, Majka
Иван (Ванька)	Vaňka	Ivan	Váňa
Анатолий (Толя)	Tolja	Leonid	Leo
Ксения (Ксюша)	Ksjuša	Xénie	Xenka, Xěňa

⁵⁴ *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online], 2012. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník>

⁵⁵ KNAPPOVÁ, Miloslava, 1963. Těreškovová, nebo Těrešková?. *Naše řeč: listy pro vzdělání a tříbení jazyka českého*. Praha: Akademie věd ČR, 46(5), 271-272. ISSN 0027-8203.

Ульяна (Уля)	Uljana	Julie	Julča, Julka
Владимир (Володя)	Volod'а	Vladimír	Vlád'a, Lád'a
Алексей (Алёша)	Aljoša	Alexej	Alex
Анна (Анюта)	Aňuta	Anna	Aňa, Anča
Фируза (Фруза)	Fruza	-	-

S překladem většiny vlastních jmen nebyl problém, výjimkou bylo však jméno *Ксюша* (*Ksjuša*), z kterého na první pohled nemusí být nejen českému čtenáři, ale i začínajícímu překladateli, jasné, o které jméno se jedná a jak ho má přeložit. Jde o jméno *Ксения – Xénie*, (v ruštině se rozepisuje písmeno X na *кс*.) Pro překlad tohoto jména jsem využila pouze postupu transliterace, ale nejčastěji jsem pro jméno *Ксения (Xénie)* užívala domácí podobu a to *Ksenka*. U většiny jmen, které se vyskytovaly v románu, bych sice mohla použít jejich české varianty, ale téměř všechna jména jsem nechala v původním znění a pouze jsem je transkribovala, nebo transliterovala. Myslím si, že cizí jména by se měla v překladech zachovávat (zejména když se jedná o příběh z prostředí, jehož děj se odehrává v Sovětském svazu), jinak by text ztratil svou autentičnost.

Dalším příkladem, kde se často vyskytuje „ks“ místo písmena X ve jméně, může být jméno *Александр (Aleksandr)*. V překládaném úryvku jsem se s tímto jménem setkala častěji, při používání domácí podoby *Сауа*, která po transliteraci zní a používá se stejně jak v češtině, tak i v ruštině, a to v domácí podobě *Saša*, nebo *Saška*.

Jelena Malisovová ke jménům užitým v románu dodává, že všechna jména hrdinů i jejich domácí podoby, vymyslely se spoluautorkou okamžitě. Například jméno *Volod'а* (nikoliv *Vova*), údajně vybraly proto, že jde o uhlazené, správné a výhradně sovětské jméno, a *Jura*, protože po vzletu *Jurije Gagarina* do vesmíru, se tak prý jmenoval v Sovětském svazu snad každý druhý kluk.⁵⁶

⁵⁶ Елена Малисова — биография, личная жизнь, фото, новости, Катерина Сильванова, книги, «Лето в пионерском галстуке» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы - 24СМИ* [online]. Copyright © [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228263-elena-malisova.html>

5.2 PŘEKLAD ANTROPONYM A TOPONYM

5.2.1 Antroponyma

S proprii bývají také často spojována antroponyma, což jsou vlastní jména a příjmení, v případě ruštiny jsou to i *otčestva*, která pomáhají blíže identifikovat danou osobu. U příjmení, stejně jako u křestních jmen, jsem prováděla transkripci a transliteraci. Když jsem se při překladu zaměřila nejen na transkripci daných příjmení, ale také na jejich doslovný překlad, často jsem narazila na zajímavé překlady, na základě, kterých se můžu pouze domnívat, od jakého slova dané příjmení s největší pravděpodobností vzniklo. *Nový encyklopedický slovník* sděluje, že většina antroponym vznikala na základě různých typů apelativ, které umožňovaly identifikovat a charakterizovat danou osobu. Základní motiv antroponym tvoří nejen fyzické, ale i duševní vlastnosti nositele jména. Antroponyma vznikala přímo, nebo na základě přeneseného významu.⁵⁷ Při překladu jsem se narazila hned na několik antroponym, která údajně mohla vzniknout na základě metafor, či metonymie.

Domácká podoba jména a příjmení v ruštině	Transliterace domácké podoby jména a jméno v oficiální podobě	Pravděpodobnost vzniku příjmení dle kořene slova
Валя Котик	Valja (Valentin) Kotik	Od slova: <i>kotik</i> (kočička)
Толя Шумов	Tolja (Anatolij) Šumov	Od slova: <i>šum</i> (hlučný)
Зина Потрнова	Zina (Zinaida) Portnovová	Od slova: <i>port</i> (přístav)
Лёня Голиков	Ljoňa (Leonid) Golikov	Od slova: <i>golik</i> (označení pro druh koštěte)
Юра Конев	Jura (Юрий) Koněv	Od slova: <i>koň</i> (kůň)
Рылькин	Rylkin	Od slova: <i>rylo</i> (rypák, tlama)

Samozřejmě vycházím pouze z kořenu slov a nemám nijak prokazatelný způsob vzniku těchto příjmení, takže jsou to jen pouhé dohady. Pokud bych se však pokoušela nejen o transliteraci, ale o překlad samotný, nebo o jazykovou komiku konkrétně v překladu jmen, stojí za pozornost fakt, že by mohla z výše uvedených jmen vzniknout vtipná antroponyma jako: Valja Kočičák, Tolja Hlučný, Zina z (Nového) Přístavu, Ljoňa Smeták, nebo příjmení Rýpal. Jazyková komika zde však rozhodně není na místě, jelikož jména jako: Valentin Kotik, nebo Anatolij Šumov

⁵⁷ PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2020. ANTROPONYMUM. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ANTROPONYMUM>

patří partyzánským hrdinům. Myslím si, že Rusové rozhodně nemají ve zvyku tato jména zesměšňovat, pokud se zrovna nejedná o politicky mířené satirické představení, nebo jinou komediální divadelní hru, jako například Gogolův *Revizor* apod.

Jak už jsem uvedla výše, záměrem autorek při psaní románu rovněž nebylo zesměšňovat Sovětský svaz, ani jeho hrdiny, jak se někteří kritici domnívají.

Podle *Nového encyklopedického slovníku češtiny* patří k antroponymům také *hypokoristika*, která plní kromě pojmenovací funkce také funkci expresivní.⁵⁸ Zde můžu zařadit všechny domácí podoby či zdrobněliny křestních jmen, která jsem uvedla ve výše uvedené tabulce. Nový encyklopedický slovník také sděluje, že k antroponymům patří také tzv. *fiktonyma*, což jsou fiktivní jména (pseudonyma), která byla záměrně přijata k zatajení pravého jména.⁵⁹ Jako typický příklad *fiktonym* bych uvedla právě pseudonyma autorek románu: Jelena Malisovová a Katěrina Silvanovová.

K antroponymům patří také otčestva, která se odvozují od křestních jmen otců. V románu byla *otčestva* zmiňována hlavně při oslovení nadřazených, jak je tomu v Rusku zvykem. V našem případě šlo o oslovení táborových vydoucích jako: Irina Petrovna, Olga Leonidovna apod.

5.2.2 Toponyma

Při překladu jsem narazila také na další typ vlastních jmen, a to na *toponyma*. Toponyma označují názvy pozemských objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky fixovatelné v mapových dílech. Jejich hlavní funkcí je pojmenovat konkrétní objekt a odlišit ho tak od ostatních objektů. Podle *Nového encyklopedického slovníku češtiny* mohou *toponyma* mít posesivní a jiný vztah k osobě včetně motivu honorifikujícího.⁶⁰ U překladu jsem se setkala s toponymy, která označovala názvy vesnic a rovněž jsem narazila na toponymum, vztahující se k určité osobě, a to ke slavné sovětské pionýrce Zinaidě Portnovové (která zemřela za války rukou fašistů v pouhých sedmnácti letech), po které autorky tábor pojmenovaly.⁶¹

⁵⁸ PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2020. HYPOKORISTIKUM. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/HYPOKORISTIKUM>

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2020. TOPONYMUM. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/TOPONYMUM>

⁶¹ Истории подвигов: Портнова Зинаида Мартыновна - парк Патриот. *Официальный сайт - парк Патриот* [online]. Copyright © [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://parkpatriot.ru/o-parke/stati/portnova-zinaida-martynovna/>

V úryvku, který jsem překládala, se nevyskytovala příliš frekventovaná toponyma, a tedy bylo nutné čtenáři konkrétní název a s ním spojený objekt přiblížit. Například v případě, kdy šlo o název ruské vesnice, nebo právě o název pionýrského tábora, který byl pojmenován po sovětské hrdince Zinaidě Portnovové. Název tábora bych zařadila jednak do kategorie toponym a zároveň do kategorie zoonym, protože název tábora je také Ласточка (*Lastočka*), což v překladu znamená „Vlaštovka.“⁶² Překlad jsem se vždy snažila konkretizovat tak, aby bylo zřejmé, že se jedná o jedno a totéž místo, což ostatně vyplývá i při čtení z celého kontextu. Na větší problém při překladu toponym jsem nenarazila. Typickou jazykovou operací, kterou jsem užívala při překladu toponym byla opět transliterace.

Топонима а jejich překlad do češtiny:

Горетовка	Goretovka (vesnice)
(пионерский лагерь) Ласточка имени Зины Портновой	(pionýrský) tábor Vlaštovka, tábor Ziny Portnovové
Село Речное	obec Rečnoje

⁶² КОХОУТЕК, Rudolf, 2023. Zoonyma. *ABZ.cz: slovník cizích slov - online hledání* [online]. [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/zoonyma>

5.3 NEJČASTĚJI UŽÍVANÉ JAZYKOVÉ OPERACE

V teoretické části mé diplomové práce jsem se zabývala jazykovými operacemi. Kufnerová zdůrazňuje, že jednou z tzv. jazykově tvořivých operací, která se často využívá při uměleckém překladu, je také tzv. *deformace normy*. Tato jazyková operace se uplatňuje při překladu deformovaných výrazů originálního textu. Deformace normy se uplatňuje na úrovni *pravopisné, hláskové, nebo frazeologické*.⁶³ V překladu jsem se nejčastěji setkala s deformací na *hláskové* úrovni. Takové deformace se nejčastěji užívají při stylizaci špatné znalosti jazyka, nebo dětské řeči.

Předpokládám, že zde využily autorky deformaci normy pro přiblížení údivu a posměchu.

— <i>A-a-a, лагерь. Да, был...</i>	„ <i>Jo-o-o jasně, takový tábor tady kdysi býval...</i> “	ÚDIV
<i>Па-а-ажалуїста, — мысленно передразнил Юрка.</i>	„ <i>Pro-o-osím, “ Jura posměšně napodoboval Volodu.</i> “	POSMĚCH

Deformaci normy užily autorky také při zdůraznění bolesti, hlasitého zvolání, či dětského sténání.

<i>И р-р-раз!</i>	<i>A r-a-a-z!</i>	ROZKAZ
<i>Нога-а-а!</i>	<i>Nohaaa!</i> “	STÉNÁNÍ
— <i>Са-а-аня...</i>	— „ <i>Sa-a-aňo...</i> “	ZVOLÁNÍ
— <i>Ма-ма-а-а!</i>	— „ <i>Mami-i-i-i!</i> “	

Deformaci normy na hláskové úrovni použily autorky také při napodobování dětské řeči. Pokud se vyskytuje dětské žvatláni v originále, myslím si, že by bylo korektní jej ponechat i v ruštině. I když se tento úryvek nachází v jiné části románu než v té, kterou jsem překládala, chtěla jsem na tuto lingvistickou zajímavost upozornit a nastínit, jak bych přeložila dětské žvatláni do češtiny.

⁶³ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica* (H & H). ISBN 80-85787-14-8, str. 111.

<p>„Наоболот, стлашилки слушаем, а не стим. Только если по секлету, мы все лавно их ласказываем... “</p>	<p>„Plávě ne, pošloucháme stlašidelné pohádky a nešpíme. I když še to nemá, stejně si je žlkáme...“</p>	<p>DĚTSKÉ ŽVATLÁNÍ</p>
--	---	----------------------------

Další jazykově-tvořivou operací, se kterou jsem se při překládání setkala a na kterou bych chtěla upozornit, byla *substituce*. Podle Kufnerové jde o osobitou jazykově tvořivou operaci, jejíž míra tvořivosti je v každém dílčím počinu naprosto individuální.⁶⁴ Jako příklad substituce bych uvedla překlad úryvku písně a hesla zobrazeného na rudé vlajce. Mým požadavkem zde bylo pokusit se o analogický překlad do češtiny takovým způsobem, aby oslavoval Sovětskou éru, jak je tomu v originále.

Zároveň jsem v tomto případě pokusila o další jazykově-tvořivou operaci, a to o *transformaci*. Žvaček zdůrazňuje, že lexikální transformace je operace, která spočívá v záměně překládané lexikální jednotky jednotkou s jinou sémantickou motivací.⁶⁵ Dle Kufnerové dobrý překladatel provádí transformace nejen u básnického, ale i u prozaického textu. Kufnerová také dodává, že transformace se snaží využívat z lexikálního bohatství a nemusí odrážet vzájemný vztah strukturace lexikálních synonym.⁶⁶

Domnívám se, že to v tomto případě nebylo použití transformace naprosto bezcenné.

<p>«У машин глаза горят, на кабинах флаги, это едет наш отряд в пионерский лагерь...»</p>	<p>„Autům hoří oči, na kabinách visí rudé vlajky, náš oddíl jede na pionýrský tábor taky...“</p>
<p>«взвейтесь кострами синие ночи, мы — пионеры, дети рабочих»</p>	<p>„Vznesťe se k ohnům modré noci, my jsme pionýři, děti pracující moci.“</p>

Častou jazykovou operací, se kterou jsem se při překládání setkávala, byla *transkripce*, což je lexikální druh transformace, při níž reprodukuje zvukovou podobu cizojazyčného slova pomocí písmen jazyka překladače a to na základě výslovnosti.⁶⁷ Dalším příkladem transformační

⁶⁴ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica* (H & H). ISBN 80-85787-14-8, str. 112-113.

⁶⁵ ŽVÁČEK, Dušan. *Kapitoly z teorie překladače I: (odborný překlad)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-489-X, str. 24

⁶⁶ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica* (H & H). ISBN 80-85787-14-8, str. 110

⁶⁷ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenje v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9., str. 36

operace může být také *transliterace*, což je způsob reprodukce lexikální jednotky pomocí písmen jazyka překladu.⁶⁸ Příklady transkripce i transliterace jsem již uváděla v kapitole venované vlastním jménům, nicméně setkala jsem se ještě s dalšími příklady.

Příklady pomocí transkripce:

Людвиг Ван Бетховен	Ludwig van Beethoven
Канон Пахельбеля	Pachelbelův „Kánon“.
Юнон и Авось	Junon a Avos
фортепиано	fortepiano

Lexikálním druhem transformace může být také *kalkování*, což je způsob překladu lexikální jednotky v původním jazyce nahrazením jejích částí – morfémů, nebo slov (v případě ustálených slovních spojení) jejich lexikálními ekvivalenty v jazyce překladu.⁶⁹ Jak v ruštině tak i v češtině jsem narazila na slova, která mají původ v jiném jazyce.

Kalkování obohacuje slovní zásobu a s rozvojem vědy a technologií se s nimi setkávám čím dál častěji. Mnohdy se člověk musí nad daným slovem skutečně zamyslet, aby zjistil, o jaký kalk se jedná a jaký je jeho původ. Domnívám se, že čím víc jazyků bude překladatel znát, tím víc je schopen je odhalit. V překladu jsem narazila na několik slovotvorných kalků, které mají původ v cizích jazycích.

Výraz	Původ kalku	Druh kalku
Выгладеть	z německého <i>aussehen</i> (<i>vypadat</i>)	Slovotvorný kalk
Сосредоточенный	z francouzského <i>concentrer</i> (<i>soustředit</i>)	Slovotvorný kalk
пионер	z anglického <i>boyscout</i>	Frazeologický kalk
представляешь	z německého <i>vorstellung</i> (<i>představa</i>)	Slovotvorný kalk

V případě slova pionýr, jde o výraz, který pochází z francouzštiny a doslova označoval člověka, který jako první vstoupil do nezmapované země, oblasti a usadil se tam. Domnívám se však, že v případě, kdy jde o slovní spojení *юный пионер*, již jde o frazeologický kalk převzatý z Anglického jazyka.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

5.4 PŘEKLAD VĚCÍ NEPŘELOŽITELNÝCH

V této kapitole se budu zabývat otázkou nepřeložitelnosti.

Teoretikové jako Sapir a Whorf hlásali, že myšlení je ovlivněno jazykem, takže byli zastánci tzv. *lingvistického determinismu*, z kterého se zrodil *princip nepřeložitelnosti*. O takovém principu můžeme uvažovat v případech, kde text vychází z vlastností cizího jazyka, přičemž významnou roli zde hraje také forma daného textu. Knittlová sděluje, že dnes je názor nepřeložitelnosti neudržitelný a praxe Saphira a Whorfa jejich teorii nepotvrdila, dodává, že o nepřeložitelnosti můžeme uvažovat například v případě překladu poezie, kde text vychází z vlastností VJ a kde převážně jeho roli hraje forma.⁷⁰

Dle Kufnerové existují dva protichůdné názory, které zastává teorie překladu v záležitosti překladu takzvaných věcí nepřeložitelných. Jedna skupina je zastáncem tvrzení, že přeložit lze vše. Druhá skupina naopak zastává názor, že každý umělecký text překladem něco ztrácí. Někteří literární teoretikové chápou problém nepřeložitelnosti mnohem přesněji, a to v překladu reálií, na ně pak navazují idiomy, oslovení, vlastní jména, cizojazyčné termíny či nespisovné výrazy.⁷¹

V následujících řádcích se zaměříme zejména na otázku přeložitelnosti u reálií a uvedeme příklady, jak „věcí snadno přeložitelných“, tak i příklady výrazů, které nám způsobovaly problém.

5.4.1 Překlad reálií

Další samostatnou částí překladu jsou reálie, které jsou nejen součástí kultury ale i historie. Překladatel nemůže počítat s tím, že bude všem zmíněným reáliím, zejména v textu, který byl přeložen z cizího jazyka, rozumět. Čtenář, který není zasvěcen do problematiky ruských reálií, může mít pak při čtení textu s obsahem méně frekventovaných, či naprosto neznámých reálií problém, takže je na místě, jednotlivá slova přeložit a posléze objasnit. Domnívám se, že na tom, jak bude samotný překlad daných reálií vypadat, má podíl frekventovanost daného pojmu a zároveň závisí také na tom, zda existuje pro danou reálií ekvivalentní pojmenování v překladatelově mateřském jazyce.

⁷⁰ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRÝGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6, str. 8

⁷¹ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. *Linguistica (H & H)*. ISBN 80-85787-14-8, str. 158.

Překlad reálií je součástí problematiky předání národního a kulturního koloritu. Reálie jsou zpravidla předměty patřící do oblasti kultury, které jsou charakteristické pro daný národ a jsou součástí vyjádření národní nezávislosti a jejího koloritu. Lze je rozdělit do několika kategorií, většinou je však rozdělujeme na reálie:

- zeměpisné
- etnografické
- politické

Každá z těchto výše uvedených kategorií může mít další podkategorie.⁷² Při překladu z ruštiny do češtiny a naopak, je třeba se zaměřit také na písemný přepis. Existují dva hlavní způsoby přepisu skutečnosti v překladu. Prvním způsobem je transkripce a druhým způsobem je přímý překlad. Transkripce je uvedení příslušné reálie do textu překladu pomocí grafických prostředků s maximálním přiblížením její fonetické podstaty originálu. Pomocí transkripce lze vyjádřit nejen sémantický obsah ale i kolorit dané reálie.⁷³

Podle Zdeňky Vychodilové se překlad reálií mnohdy řeší kalkováním, tedy nahrazením reálie reálií cílového jazyka, nebo jejím přizpůsobením. Proces nahrazení cizí reálie pomocí reálie cílového jazyka se nazývá naturalizace. Proces zachování cizojazyčné reálie v přeloženém jazyce, se pak nazývá exotizace. Při překládání je možno rovněž použít popisný překlad, nebo překlad s komentářem, přičemž překladatel musí adekvátně posoudit situaci a zvolit nejvhodnější způsob překladu.⁷⁴

Správný překlad reálií vede k pochopení přeloženého textu. Existují určité metody, které mnozí lingvisté a překladatelé používají již dlouhou dobu. Vychodilová sděluje, že na základě prací Vilena Naumoviče Komissarova, uznávaného odborníka v oblasti teorie a metodiky překladu, rozlišujeme pět způsobů pro přenos reálií z jednoho jazyka do druhého. Patří zde:

- Přejímání výrazů (výrazy reprodukují formu nebo výslovnost v jazyce překladu);
- Kalky (reprodukují postterminální strukturu slova nebo slovního spojení);
- Analogy (představují nejbližší slovo v cílovém jazyce, ale lze je zpravidla použít pouze v daném kontextu);

⁷² VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenje v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9., str. 60.

⁷³ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenje v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9., str. 60-61.

⁷⁴ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenje v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9., str. 60-61.

- Lexikální substituce (vznikají v procesu transformace překladu);
- Popisný způsob (používá se v případě, když ostatní metody nejsou vhodné, nebo je není možné použít.)

Je třeba poznamenat, že několikrát použité analogie reálií se poměrně často stávají běžnými a často používanými v cílovém jazyce.

Pokud hovoříme o neekvivalentních jednotkách nejen jako o lexikálních jednotkách, ale také jako o gramatických strukturách, můžeme rozlišit následující tři způsoby překladu reálií a to pomocí:

- Nulového překladu (při němž je gramatická bezekvivalentní jednotka vynechána nebo kompenzována pomocí některé lexikální reálie);
- Přibližného překladu (při němž je gramaticky ekvivalentní jednotka v překladu částečně ztvárněna);
- Transformačního překladu (při němž je gramatická jednotka bez ekvivalentu převedena pomocí různých gramatických transformací.)⁷⁵

Níže uvádím několik příkladů reálií. Řada z nich byla (z důvodu dlouhých názvů) v textu uvedena ve formě zkratk, a proto k nim přikládám krátký kulturně-historický komentář.

5.4.1.1 Reálie

СССР = СССР

- Jde o abecední zkratku označující: Svaz sovětských socialistických republik (existoval v letech 1922-1991 na většině území bývalého Ruského impéria. Rozpadem sovětského svazu vzniklo 15 nezávislých států).⁷⁶
- U překladu zkratky jsem provedla pouze transliteraci, protože v češtině je zkratka označena těmitěž písmeny.
- Jde o poměrně frekventovanou zkratku, kterou bych zařadila rovněž k ruským reáliím.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Большой толковый словарь. СССР. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/dic/?lop=x&bts=x&zar=x&ag=x&ab=x&sin=x&lv=x&az=x&pe=x&word=%D0%A1%D0%A1%D0%A0.+>

ЛИАЗ = LIAZ

- Jde o zkratku pro Likinský autobusový závod, předního výrobce osobních automobilů na ruském trhu. Závod se nachází ve městě Likino-Duljovo v Moskevské oblasti.⁷⁷
- Při překladu jsem opět použila transliteraci a následně jsem dodala vysvětlení, že jde o značku autobusu.

ГАИ = dopravní policie

- Abecední zkratka označující Státní automobilovou inspekci (v ruštině: *Государственная автомобильная инспекция*), což je služba, která dohlíží na dodržování pravidel silničního provozu v Rusku.⁷⁸
- V mém případě jsem výraz napřímo přeložila jako dopravní policejní auto.
- V textu jsme se rovněž setkala s hovorovým výrazem *гаишники*, což je hovorový výraz a jde označení pro dopravní policisty⁷⁹. V našem případě jsme překládali rovněž různými hovorovými výrazy jako: dopraváci, policajti.

КПСС = Komunistická strana Sovětského svazu

- Písmenná zkratka označující Komunistickou stranu Sovětského svazu⁸⁰

Реálie

Вадимовка = Vadimovka

- Letní odrůda jablek pocházejících z oblasti Severního Kavkazu.⁸¹

⁷⁷ Техником производство и продажа техники Mroteh.ru [online] [cit. 2023-11-23] Dostupné z: <https://www.mroteh.ru/about/vendors/liaz/>

⁷⁸ Большой толковый словарь. ГАИ. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23].

⁷⁹ Большой толковый словарь. ГАИШНИКИ. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23].

⁸⁰ Большой толковый словарь. СССР. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23].

⁸¹ Яблоня, Сорт Вадимовка - ФГБНУ ВНИИСПК. *Официальный сайт Всероссийского научно-исследовательского института селекции плодовых культур - ФГБНУ ВНИИСПК* [online]. Copyright © [cit.2023-11-23]. Dostupné z: <https://vniispk.ru/varieties/vadimovka>

- Tento termín bych zařadila jak do oddílu ruských reálií, tak do oddílu toponym, jelikož se jedná nejen o označení druhu jabloně, ale jde zároveň o název vesnice na území Ruska v Černigovské oblasti.⁸²
- Při překladu jsem provedla pouze transliteraci, s vysvětlením v textu výše, že jde o odrůdu jablka.

Васюган =Vasjugan

- Výraz můžeme považovat za toponymum, jelikož Výkladový slovník ruštiny sděluje, že se jedná o řeku v Tomské oblasti na území Ruské federace.⁸³
- Termín označuje také odrůdu sloupcovité jabloně, která je díky svým mrazuvzdorným podmínkám vhodná pro pěstování na území středního Ruska, Uralu a Dálného východu.⁸⁴
- Při překladu bylo zřejmé, že se jde o označení odrůdy jablka.

Реáлие

Брат из ларца = podobný k nerozeznání

- Termín odkazující na ruský sovětský animovaný film z roku 1964 s názvem *Вовка в тридевятом царстве*, odkazující na dvě postavy, které si jsou podobné k nerozeznání.⁸⁵

Гаишники – dopravní policisté

- Jde o termín označující hovorově dopravní policisty.⁸⁶
- Nejblížejší hovorový termín: *доставáci*

⁸² Село Вадимовка — карта, как добраться, координаты. [online]. Copyright © 2001 [cit. 01.05.2023]. Dostupné z: https://yandex.ru/maps/geo/selo_vadimovka/53065272/?ll=132.384531%2C44.404241&z=14

⁸³ Большой толковый словарь. ВАСЮГАН. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23].

⁸⁴Сорт яблони Васюган: фото, отзывы, описание, характеристики. *Фото, отзывы, описание, характеристики сортов - Сортвед.ру* [online]. Copyright © 2013 [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://sortoved.ru/yablonya/sort-yabloni-vasyugan.html>

⁸⁵ Okko.tv [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://okko.tv/movie/vovka-v-tridevjatom-carstve>

⁸⁶ Большой толковый словарь. ГАИШНИКИ. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23].

- Termín pocházející od písemné zkratky ГАИ, kterou jsem již objasnila výše.

Пионеры – pionýři

- Jde o velmi frekventovaný termín pocházející z francouzštiny (*pionnier*), který označuje osoby, které jako první objevili neprobádané země a zároveň výraz označuje jisté průkopníky podle pole působnosti např. ve vědě, kultuře...⁸⁷
- Zároveň jde však také o termín, který přísluší členům dobrovolné amatérské dětské organizace, která působila v Sovětském svazu a sdružovala děti a mládež od 10 do 15 let,⁸⁸ spolek Pionýr, sdružující mladé pionýry, působí dodnes také i u nás v České republice.

Комсомолец – komsomolec

- Označení pro člena Komsomolu, tedy Komunistického svazu mládeže, což byla podle *Velké ruské encyklopedie* výchovná a politická organizace sovětské bolševické strany, která byla založena v roce 1918.⁸⁹

⁸⁷ Большой толковый словарь. ПИОНЕРЫ. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23].

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Портал. Большая российская энциклопедия [online]. Copyright © [cit. 01.05.2023].
Dostupné z: https://bigenc.ru/domestic_history/text/2085938 [cit. 2022-11-27].

5.5 HOVOROVÉ VÝRAZY V RUŠTINĚ

Kultura řeči, její estetika jsou neoddělitelné od kultury chování, zvyků, mravů, uměleckých a každodenních tradic, náboženství národa a jeho ideálů. Dobře psát a mluvit znamená dobře myslet, cítit a vyjadřovat se. Neměli bychom zapomínat, že jazyk živého lidu, je jazykem živým a neustále se vyvíjí. Pokud k jazykovým změnám dochází postupně, můžeme hovořit o pozitivním vývoji jazyka. Od roku 1917, dochází v ruském jazyce v psané i ústní podobě k pomyslnému zjednodušení pravopisu.⁹⁰

Každý jazyk je jiný a lze jej analyzovat z hlediska různých kritérií, jako jsou: vztah jazyka a řeči; mluvená a psaná řeč; knižní a hovorové výrazy atd. Ruský spisovný jazyk existuje ve dvou formách. Ústní forma ruského jazyka vzniká v procesu rozhovoru s charakteristickými slovními improvizacemi a zvukovými rysy. Patří zde např. užívání jednoduchých vět, používání slov v různých stylech, opakování, nedokončené věty apod. Má dvě varianty: hovorovou řeč, která se vyznačuje uvolněnou a nepřipravenou komunikací, a oficiální řeč, předem připravenou a používanou na jednáních, konferencích apod. Spisovný jazyk lze rozdělit podle funkcí na hovorový a knižní. Podle toho se rozlišuje hovorová řeč a knižní řeč. Knižní i hovorový jazyk má jak ústní, tak písemnou podobu. Sféra komunikace určuje kritérium výběru jazykového materiálu, určuje a formuje typ řeči.⁹¹ Za zvláštnost hovorové řeči můžeme považovat fonetické, morfologické či syntaktické jevy.⁹² Níže uvádíme příklady hovorových výrazů ve větách. Překlad těchto výrazů není vždy jednoduchý a pokud se s takovými výrazy jako začínající překladatelé setkáme, domnívám se, že často jejich význam hledáme ve slovnících. Vzhledem ke genetické blízkosti ruštiny a češtiny však význam některých hovorových slov můžeme význam alespoň částečně odhadnout jako např. *слабак*. Pak jsou tu však taková slova, jejichž význam bychom odhadovali jen ztěžka, jelikož se s nimi v běžné mluvě setkáváme zřídka.

⁹⁰ Cyberleninka.ru [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/estetika-razgovornoj-rechi-k-sovremennoj-situatsii-russkogo-yazyka-1/viewer>

⁹¹ Разговорный или книжный: поговорим о языке. *GlobalLab — Global Student Laboratory* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://globallab.org/ru/unit/text/5c2868b2-0043-11e4-a652-08606e697fd7.html> - TADY JE TO Z ТОНОТО ZDROJE <https://globallab.org/en/#.ZFtmSbjMS5c>

⁹² Большая советская энциклопедия. Читать. *Сайт Вологодской областной универсальной научной библиотеки - ВОУНБ* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/095/127.htm>

Вот только с шевелюрой неувязочка вышла.	Ale s jeho bohatou hřívou měl problém .
Иди, безобразник . Да побыстрее!	Jdi ty výtržníku. Pospěš si!
А может, это все-таки ты виноват, разгильдяй?	Možná je to nakonec přeci jen tvoje vina, ты flákači .
Не хватало еще жаловаться на ушиб и прослыть нытиком, слабаком и слюнтяем .	Nechtěl si stěžovat na modřinu a aby si ho pamatovali jako fňukala a slabocha.
...ответили не очень приветливо, мол , не в их концепции ветки пилить, а не в его указывать.	...odvětili, že odřezávání větví prý není v jejich kompetenci a že jeho starostí není poukazovat na to, co ONI mají dělat.

Přesné znění hovorových výrazů

шевелюра	hříva, husté vlasy, kštice
неувязочка	Problém, průšvih
безобразник	Výtržník, grázl, gauner
нытиком	Fňukal, uplakánek, ubrečenec
Молодец	Borec, pašák
мол	Prý, tak i tak, stejně, říká se
вот	Vždyť, však, přece, hele, to
Слюнтяй	Slaboch, bezcenný člověk
Бедокурить	Škodit, dělat problémy
буркнуть	Zamumlat, zamručet

Hovorový jazyk bývá užíván při méně oficiálních událostech a v každodenním životě. Jazykové normy u hovorového jazyka nejsou tak striktně dodržovány a jsou u nich povoleny hovorové tvary slov, se kterými jsem se potýkala často, protože u úryvku, který jsem překládala šlo často o dialogy, či rozhovory.

5.6 FRAZEOLISMY

Za další samostatnou kapitolou, na kterou může nejen méně zkušený, ale i znalý překladatel při překladu narazit, jsou frazeologismy neboli ustálená slovní spojení, která ačkoliv často z kontextu pochopím, nemusí být vždy dosti srozumitelná a mají svůj vlastní význam. Při překladu musím tedy hledat opět vždy vhodný ekvivalent pro to, jak frazeologické výrazy přeložit tak, aby těmto výrazům čtenář nejen porozuměl, ale také proto, abychom nenarušili originalitu původního textu. Velká část ustálených slovních spojení v ruštině i po překladu odpovídá doslovným výrazům v češtině, je pravděpodobné, že jistá výnamová blízkost v oblasti frazeologismů je zde zachována z důvodu genetické blízkosti ruštiny a češtiny. V jazyce mají nezastupitelné místo, protože pro nás vedle obyčejných slov představují atraktivní způsoby vyjadřování. Pokud bych chtěla definovat frazémy, mohla bych říci, že je to ustálená kombinace minimálně dvou a více slov, která mají celistvý význam. Jde o jedinečná spojení výrazů, která mají neopakovatelný význam. Frazeologismy jsou typické pro svou metaforičnost a expresivitu. Často se v nich vyskytují slova archaická, hovorová, či nespisovná. Frazémy můžeme rozdělit do dvou základních kategorií, a to na větné a nevětné frazémy. K nevětným frazémům řadíme: *ustálená přirovnání, neslovesné výrazy, slovesné výrazy*. U větných frazémů jsou to: *příслови, pořekadla, nebo pranostiky*.⁹³

Nyní chci ukázat, jaké frazémy jsem v textu objevila a jakým nejbližším ustáleným výrazům v češtině odpovídají. Frazémy v různých podobách se v textu objevovaly velmi často. Domnívám se, že právě frazémy bývají často „překladatelskými oříšky.“ Ne vždy je možné význam frazému odvodit z běžného slovního spojení, v překládaném úryvku jsme se setkala například s frazémem *не видеть как своих ушей* (*doslovný překlad – nevidět jako své uši*), ve skutečnosti tento frazém označuje něco, co je naprosto *vyložené*. Frazémy mají často také metaforickou podobu, např. *сверкнула гневом* (z očí jí sršel hněv) apod.

Zajímavý frazém, se kterým jsem se v textu setkala byl výraz *влетит по первое число* což v nedoslovném překladu znamená *dostat nařezáno*. Po bližším zkoumání tohoto frazeologismu jsem zjistila, že se tak označovalo trestání studentů. Výraz vznikl proto, že dříve ve školách byly fyzické tresty běžné a studenti byli za své přestupky potrestáni. Tyto výprasky byly prováděny pravidelně, a to každý první den v měsíci. Od těchto výprasků, které se prováděly

⁹³ Frazém, © 2023. *Czech tongue: portál o češtině a české literatuře* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: <https://czechtongue.cz/frazem/>

první den v měsíci pak pochází tento výraz.⁹⁴ Domnívám se, že při překladu frazeologických výrazů tohoto typu mohou nastávat problémy, a proto by je rozhodně překladatel neměl překládat doslovně.

Frazémy v ruštině	Český ekvivalent
(Темнота) хоть глаз выколи	tma jako v pytli
не видать как своих ушей	v žádném případě (můžeme zařadit do tzv. nepřeložitelných přirovnání)
красный как рак	rudý jako rak
... сверкнула гневом из глаз	z očí jí sršel hněv
(Никому) в голову непришло	nikoho nenapadlo
Юра выругался сквозь зубы	Jura v duchu zanádal.
...Отметки из рук вон плохие	...máš špatné známky ve škole
Воодушевление, с которым он ехал, сошло на нет.	Nadšení, s nímž sem Jura přjel, se postupně vytratilo.
...заученные Юркой слово в слово...	...Jura je znal už nazpaměť...
Она вдохнула и уперла руки в бока.	(Irina) si povzdechla a dala si ruce v bok.
...второй год подряд точащая на Юрку зуб	... měla už druhým rokem na Jurku pifku
Волосы на ветру колом стоят	Účes dokonale drží.
Дай Бог	Dejž to Pán Bůh
Юрка тщетно пытался вспомнить, когда он уже успел сесть в калошу – вроде тоьлко с постели встал.	Jurka se marně snažil vzpomenout, kdy zase stihl něco vyvést , vždyť právě sotva vstal z postele.
...как вовремя он появился	...přišel jak na zvanou
влетит по первое число	dostat nařezáno

⁹⁴ Всыпать по первое число. *Фразеологизмы, пословицы, поговорки, цитаты, изречения* [online]. Copyright © 2016 [cit.2023-05-09]. Dostupné z: <https://fraze.ru/index.php/frazeologizm/na-bukvu-v/vsypati-po-pervoie-chislo>

5.6.1 Frazeologické odkazy

Při překladu jsem se také setkala se zajímavými termíny, u kterých se domnívám, že by mohly mít také sekundární význam, a to ve formě odkazu na např.: píseň, literární dílo apod. Níže uvádím pár příkladů.

Das Heimweh, Nostalgie

- V doslovném překladu z němčiny do češtiny tento výraz znamená: *Stesk po domově*
- V textu jsme tento výraz nepřekládali, zřejmě jde ale o odkaz na Schubertovu skladbu s názvem: Das Heimweh D. 456⁹⁵
- Zajímavostí je, že právě tento německý výraz byl uveden právě v latince.

Рыщут по кустам

- Tento význam odpovídá českému výrazu – *prodírat se křovím*. Zatímco v češtině jde o obvyklé slovní spojení, nevíme, nakolik je tento výraz frekventovaný v ruštině, ale mohlo zde jít také o odkaz na báseň autorky Mariny Cvětajevy s názvem Půlnoc.⁹⁶

- **Всегда будь готов**

Odpovídá českému slovnímu spojení: *Bud' připraven*, které jsme také při překladu použili, zde je třeba však poznamenat, že jde v ruštině opět o odkaz na *Hymnu pionýrů* s názvem *Всегда будь готов*, tedy *Bud' vždy připraven*, kde se zpívá, že pionýr má být za každých okolností na vše připraven.⁹⁷

- Zajímavostí je, že paralelu v podobě hesla: *Bud' připraven*, lze najít také na skautském opasku.⁹⁸

⁹⁵ Franz Schubert "Das Heimweh " D 456 (Hell) Elisabeth Schumann, 2023. In: *Youtube* [online]. © 2023 [cit. 2022-11-27]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=8qePXSk0G-M>. Kanál uživatele Reinhold Göbel.

⁹⁶ Klassika.ru [online] [cit. 2022-26-11]. Dostupné z: <https://klassika.ru/stihi/cvetaeva/snova-strelki-obezhali.html>

⁹⁷ Гимн Пионеров – Всегда будь готов текст песни, слова. *Тексты Песенок – тексты песен и переводы русских и зарубежных исполнителей* [online]. Copyright © 2023 Тексты [cit. 2023-]. Dostupné z: <https://teksty-pesenok.ru/rus-gimn-pionerov/tekst-pesni-vsegda-bud-gotov/1778187/>

⁹⁸ Úvod - skaut.cz. *Úvod - skaut.cz* [online]. Copyright © 2023 [cit. 04.05.2023]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/>

5.7 PŘEKLAD PROTŘEDKŮ VYJADŘUJÍCÍCH EMOCE

5.7.1 Vulgarismy

Knittlová uvádí, že vulgarismy jsou slova tabuizovaná, přičemž je třeba nahlížet na dobu a společnost, kde se vulgární termíny vyskytují, co je zde dovoleno a co nikoli. Zkušený překladatel by měl pod vlivem tohoto aspektu přistupovat k překladu literárních děl. Konotace vulgárnosti a tabuizovanosti je nestálá. Při překladu a následné analýze, je třeba přihlížet k širokému jazykovému a mimojazykovému kontextu a je třeba rovněž respektovat pragmatický aspekt.⁹⁹

Vulgarismů, se kterými jsme se v textu setkala, nebylo příliš, přesto bych se ráda u nich pozastavila. Vulgarismy použité v překladu označovaly především mírné nadávky, nebo tzv. kletby.

Myslím si, že vulgarismy jsou obecně jakýmsi odrazem lidských negativních nemocí. V překládaném textu se nejednalo o příliš hrubé výrazy a v případě kleteb tomu nebylo jinak. Ruština má pro takovéto vulgární výrazy termín *непереносимый*, což lze přirovnat k českému výrazu jako je: *pohrdavý, urážlivý* nebo *arogantní*. V prvním případě uvádím urážky a v případě druhém kletby, na které jsem u překladu narazila.

безобразник	gauner, grázl, výtržník
разгильдай	flákač, lajdák
нытик	fňukal, uplakánek
слабак	slaboch
слунтяй	slintal
хулиган	výtržník

V případě termínu хулиган jsem zvolila výraz výtržník, a ne chuligán, jak by se mohlo na první pohled zdát. Zajímavost, která se k tomuto termínu váže je fakt, že do ruštiny se toto slovo dostalo za cara Mikuláše. Zatímco dříve se tímto termínem označovali političtí nespokojenci, v sovětském Rusku se význam tohoto slova změnil a byli jim označováni příživníci, lidé vyhýbající se práci.¹⁰⁰

⁹⁹ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6, str. 72.

¹⁰⁰ NOVOTNÝ, Michal, 2003. Chuligán. In: *Český rozhlas: region* [online]. Praha, 21. červenec 2003 [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://region.rozhlas.cz/chuligan-7258208>

чёрт с ними, чёрт бы побрал	k čertu (s nimi), vem čert
на кой ляд	k čemu sakra
Бог с ней	Stejný význam jako – čert vem

5.7.2 Deminutiva

Deminutiva, tedy slova zdobnělého významu¹⁰¹, tvoří ve slovanských jazycích specifický komplex. Existuje zde široký repertoár derivačních prostředků. Deminutiva se vyznačují vysokou frekvencí jednotek, a to v projevech mluvených i psaných.¹⁰² Obecně si lze povšimnout, že v ruštině se deminutiva používají mnohem častěji než v češtině. Za deminutiva, která jsem našla v textu, lze označit všechny zdobněliny vlastních jmen (viz tabulka výše). Jelikož je však ruština jazyk, který používá deminutiva velmi často, uvádím ještě další příklady, které mohou mít přenesený význam.

зайчики	zajíčci (ve významu sluneční prasátka)
кудряшки	kudrlinky
пяточок	brankoviště (také rypáček, prasátko)
лампочка	lampička
речка	říčka
цветочки	kvítky
девочка	holčička (také děvčátko)

5.7.3 Citoslovce

Citoslovce jsou označovány v jazyce jako konvenční symboly lidských citů. Tato slova mívají silný emocionální význam, který je koncentrován do těchto výrazů. Primární citoslovce postrádají denotační hodnotu. Odvozená citoslovce pak mohou přidržovat část svého

¹⁰¹ Deminutivum, 2023. *ABZ.cz: slovník cizích slov - online hledání* [online]. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/deminutivum>

¹⁰² Straková, Vlasta, 1982. Ruská práce o českých deminutivech v diachronním pohledu. *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka*. Praha: Melantrich, **43**(1), 42-47. ISSN 0037-7031. Dostupné také z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=707>

denotačního významu, který je převážen významem konotačním.¹⁰³ Citoslovce řadíme mezi nesklonné slovní druhy a jejich hlavním záměrem je zvyšování expresivity textu. Není pravidlem, že citoslovce v jazyce originálu, zní stejně také v přeloženém jazyce. My jsme se však setkali s citoslovci, jejichž překlad měl podobné znění v češtině i v ruštině.

Citoslovce užitá v ruštině	Překlad do češtiny a jejich význam
Вжь-жюх	Vžž-uch (ozn. pád)
Вж-жюх	Hu – hů-hů (ozn. zvuk vlaku)
Бах-бах бах	Buch – buch – buch (ozn. tlukot srdce)
Пф	Pff (ozn. odfrknutí)
Фу	Uff (ozn. oddechnutí)
А-а-а	Aaa (ozn. pro křik)

5.8 PŘECHODNÍKY

Přechodníky (transgresíva) mají v Ruském jazyce své specifické postavení. Zatímco v češtině považujeme přechodníkové vazby za archaické a knižní, v ruštině tomu tak není a jejich užití je časté i v beletristické literatuře. Obecně nám slouží přechodníky ke kondenzaci obsahu věty. V češtině je najdeme většinou v psaných projevech, které mají charakter vyššího odborného stylu. Užívání přechodníků např. v uměleckém textu, může být prostředkem k dosažení jazykové komiky, nebo ironie.¹⁰⁴ Rozlišujeme přechodník minulý tzv. *деепричастие совершенного вида* a přechodník přítomný tzv. *деепричастие несовершенного вида*. Přechodník minulý tvoříme od dokonavých sloves, od kmene minulého pomocí přípony *-в, -вши, а* nemá-li minulý čas mužský rod, používáme příponu *-л, а* přípomu *-ши*. Přechodníky od zvratných sloves se pak tvoří pomocí přípony *-виисъ*.¹⁰⁵ Přechodník přítomný tvoříme od nedokonavých sloves pomocí přípony *-я* a po *ж, ш, ч, щ* pomocí přípony *-а*. Jak už jsme uvedli výše, v češtině se přechodníky užívají velmi zřídka a a proto je při překladu do ruštiny zcela vynecháváme a překládáme je vedlejšími větami, např. VV časovou, příčinnou, podmínkovou, účinkovou, přípustkovou, nebo také souřadnou větou či předložkovou vazbou.¹⁰⁶

¹⁰³ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRÝGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. s. 70

¹⁰⁴ Internetová jazyková příručka – přechodník. *Internetová jazyková příručka* [online]. Copyright © [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=p%C5%99echodn%C3%ADky#bref6>

¹⁰⁵ BALCAR, Milan. *Ruská gramatika v kostce*. Voznice: Leda, 1999. ISBN 80-85927-56-X, str. 93.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 93-94

Níže uvádíme příklady přechodníků se kterými jsme se při překladu textu setkali a jak jsme postupovali.

<i>Глядя в заинтересованные глаза гашишников, Юра не мог понять, разыгрывают они его или не.</i>	<i>Ze zaujatého pohledu místních dopravních policistů Jura nepochopil, jestli si z něj dělají legraci, nebo ne.</i>
<i>Выслушав его объяснения, гашишники — двое из ларца одинаковы с лица, — синхронно кивнули, но не отпустили.</i>	<i>Když si oba dopraváci, kteří byli od sebe k nerozeznání, vyslechli Jurovo vysvětlení, přikývli, ale dál Juru nepustili</i>
<i>— Ладно, штраф так штраф, — повертев в руках водительские права, вздохнул тот братец из ларца, что повыше.</i>	<i>„No dobře, když pokuta, tak pokuta,“ prohlásil vyšší policajt, když si pohrával s Jurovým řidičákem.</i>
<i>Добиваться справедливости, требуя, чтобы ветку стилили, а обвинения сняли, или дать взятку и сэкономить время?</i>	<i>Měl by se domáhat spravedlnosti a po strážnících požadovat, aby odřezali větev a stáhli proti němu obvinění, nebo bude lepší strážníky podplatit a ušetřit si čas?</i>
<i>По-дружески поинтересовавшись, куда он направляется, с готовностью предложили показать дорогу, чтобы «герр иностранец» ненароком не заплутал в такой глуши.</i>	<i>Přátelsky se na Juru usmáli, vyptávali se, kam jede a ochotně mu nabídli, že mu ukážou cestu, aby se náhodou „Herr cizinec“ uprostřed takové „džungle neztratil.“</i>
<i>Получив карту обратно и обменяв сто гривен на «всего доброго», Юра отправился в путь.</i>	<i>„Díky,“ odpověděl Jura, schoval si mapu a vyměnil sto hřiven za přání šťastné cesty a vydal se na cestu.“</i>
<i>Насупившись, Юрка, пытался прикинуть, как сильно ему влетит за то, чего оне не делал.</i>	<i>Jurka se zamračil a snažil se odhadnout, jak moc velké bude mít problémy za něco, co neudělal.</i>

Пřechodníky a přechodníkové vazby nám dpovídají na otázku *что делая, что сделал?*

Пřechodník, stejně jako přechodníkové konstrukce vždy oddělujeme čárkami. Je důležité podotknout, že se nemění podle rodu ani podle čísla. Přechodníky přítomné označují děj současný s dějem hlavním, přechodníky minulé pak označují děj předčasný s dějem hlavním.

ZÁVĚR

Tématem diplomové práce je překlad uměleckého textu s translatologickým komentářem. Jako výchozí text jsem zvolila úspěšný román s názvem *Léto v pionýrském šátku* (), který byl vydaný v roce 2021 nakladatelstvím Popcorn Books.

Diplomová práce obsahuje osm kapitol a je členěna na část teoretickou a praktickou. První dvě kapitoly jsou teoretické. Třetí kapitola je rovněž teoretická, ale setkáme se v ní už i s praktickými příklady toho, jak se k vydanému dílu staví ruská společnost. Praktická část diplomové práce začíná čtvrtou kapitolou. Obsahuje vlastní překlad vybraného úryvku románu a je k ní připojen translatologický komentář, který se zaměřuje na překladatelské jevy, se kterými jsem se v textu setkala, a který nabízí možnosti řešení.

K tomu, abychom se v budoucnu mohli věnovat kvalitní překladatelské práci, je nezbytné na překlad nahlížet nejen jako na vědecké a umělecké dílo, ale musíme být schopni text reprodukovat takovým způsobem, aby čtenář nepoznal, že jde o překlad. První kapitola je proto věnována právě otázce, jak má překládat úspěšný překladatel a jakými způsoby má na překládání díla nahlížet. S kvalitním překladem se také pojí úspěšná reprodukce, estetický přístup a jazyková tvořivost, jelikož překladatel by měl vždy čerpat z veškerého lexikálního bohatství, které mu cílový jazyk nabízí. Součástí první kapitoly je také teorie věnovaná jazykové komice, se kterou jsem se při překládání rovněž setkávala. První kapitolu uzavírá podkapitola věnovaná základnímu překladatelskému principu a jazykovým přístupům.

Druhá kapitola byla věnována autorkám románu, jejich tvorbě a samotnému vzniku románu. Zde jsem představila samotné autorky důvody, proč se rozhodly napsat tento román, je zde přiblížena cesta k jejich románu a představila jsem také druhý díl tohoto románu, který vyšel v roce 2022.

Třetí kapitola byla zaměřena na poetiku románu. Setkala jsem se v ní nejen se základními motivy a tematikou románu, ale také s jeho kritikou a s tím, jak na vydané dílo nahlíží ruská společnost a vláda.

Čtvrtá kapitola obsahuje vlastní překlad.

Pátá kapitola je členěna do několika podkapitol a je zaměřena na dosažení našeho primárního cíle, tedy na teoretický i praktický rozbor překládaného textu. V této kapitole se setkáváme s různými překladatelskými oříšky a zaměřujeme se na možnosti jejich řešení.

První problematikou, které jsem se věnovala, byla propria, tedy vlastní jména, se kterými jsem se při překladu setkávala. Při překladu proprií jsem využívala většinou transkripci a transliteraci. Jelikož šlo v překladu pouze o ruská jména, na větší problém jsem u proprií nenarazila, ale zaměřila jsem se na domácké podoby těchto jmen v ruštině a češtině. Pracovala jsem s příjmeními jednotlivých postav románu, jejichž překlad byl často komického rázu, i když šlo často o skutečná jména hrdinů sovětského svazu. Dále jsem se zaměřila na různé jazykové operace, se kterými jsem se při překladu setkávala.

V textu se často vyskytují zkratky, jež byly součástí sovětské historie, avšak jsou stále aktuální a mnohé z těchto zkratk se používají dodnes. V textu se ve větší míře vyskytovaly reálie a jejich problematika překladu byla mnohdy velmi zajímavá, pátrala jsem po jejich doslovném výrazu ve výkladovém slovníku a jejich problematice jsem se věnovala podle Zdeňky Vychodilové.

Za velmi zajímavou problematiku lze považovat také překlad hovorových výrazů, který nebyl vždy jednoduchý, a někdy jsem dlouho přemýšlela nad vhodným odpovídajícím ekvivalentem v češtině. Rovněž jsem usilovala o to, aby překládané hovorové výrazy v ruštině, odpovídaly ekvivalentním užívaným hovorovým výrazům v češtině, aby jim současný čtenář rozuměl a zároveň, aby se slovní zásoba užitých výrazů zapadala do období Sovětského svazu, kdy se román odehrává.

Co se týče problematiky frazeologismů, zjistila jsem, že frazémy v ruštině mají mnohdy totožný, nebo velmi podobný ekvivalent i v češtině. Ačkoliv mají frazémy v textu mnohdy metaforickou podobu, myslím si, že pokud nám nejsou české frazémy naprosto cizí, dokážeme odhadnout jejich význam také v ruštině. V textu jsem narazila rovněž na frazeologické odkazy, které bych mohla sice přeložit doslovně, ale jejich skutečný význam není vždy jednoduché odhadnout. Po větším bádání a konzultacích s rodilou mluvčí, se můžu domnívat, že spousta frazeologických odkazů měla sekundární význam a odkazovala často na hudbu, nebo na literaturu.

V závěrečných podkapitolách jsem se také věnovala rovněž velmi pozoruhodné problematice, a to prostředkům vyjadřujícím emoce, mezi které řadíme vulgarismy, deminutiva a citoslovce. V případě slov, které můžeme zařadit do skupiny vulgarismů, jsem se setkávala s hrubými výrazy, které označovaly nadávky a většinou pouze odkazovaly na postoj či vlastnosti k dané osobě. I přesto, že jsou ruština i čeština jazyky geneticky příbuzné, zjistila jsem, že u převážné většině většiny vulgárních výrazů nenajdeme stejné ekvivalenty v češtině. Tak jak se rozvíjí

jazyk, rozvíjí se i vývoj vulgarismů a slangových výrazů. Jejich vývoj je tak dynamický, že se na některé významy ruských vulgarismů (abychom překládali kvalitně) budeme stejně muset v budoucnu dotázat rodilého mluvčího, jelikož jsem zjistila, že na českém trhu nenajdeme příliš odborných prací, které by se věnovaly této problematice. Domnívám se, že poslední vydanou odbornou knihou, po které můžeme sáhnout a která nám může pomoci problematice překlada vulgarismů a slangových výrazů, je publikace z roku 1995 od Libora Dvořáka, s názvem *Ej čuvak!*, kde se můžeme setkat jak se slangovými tak s velmi hrubými výrazy. S vulgárními i hrubými výrazy je však třeba jednat vždy náležitě a opatrně. Vždy je třeba předvídat, jakému okruhu čtenářů bude překládaný text určen.

Věnovala jsem se rovněž problematice deminutiv, která se používají v ruštině mnohem častěji než v češtině, a to ať už v podobě mluvené, či psané. Dobrý překladatel také ví, že lexikální bohatství zdobnělin můžeme nalézat především ve zdobnělinách vlastních jmen. Myslím si, že v ruštině existuje daleko víc zdobnělin pro jedno křestní jméno než v češtině. V textu románu jsem se často setkávala se zdobněnými slovy, která označovaly předměty, zvířata, či jiné přírodní jevy (atributy spojené s přírodou). Nejen zkušený překladatel, ale student ruštiny si všimne, že v ruštině se se zdobněnými výrazy setkáváme mnohem častěji než v češtině.

V poslední části translatologického komentáře jsem se zabývala překladem přechodníků, které se rovněž vyskytují v ruském jazyce velmi často, jsou tvary stále aktuální, zatímco v češtině je považujeme za zastaralé. Protože jsou přechodníky vyjádřeny většinou jedním slovem, snažila jsem se při překladu o to, aby po překladu nebyly věty o moc delší než v originálním textu.

Na závěr bych chtěla dodat, že jsem díky této diplomové práci získala první větší překladatelskou zkušenost s překladem uměleckého textu, rozšířila jsem si slovní zásobu, znalost reálií, zkratk a pojmů souvisejících s érou Sovětského svazu.

РЕЗЮМЕ

Темой данной дипломной работы является перевод части романа под названием *Лето в пионерском галстуке* с комментарием. Роман был опубликован в 2021 году издательством Popcorn Books и стал бестселлером. Перевод романа включает в себя первую и вторую главы. Я выбрала эти главы романа, потому что они знакомят читателя с сюжетом и персонажами. Также в этих главах подробно описывается обстановка, в которой происходит завязка романа. Пионерский лагерь важен, прежде всего, как место воспоминаний.

Основной целью дипломной работы было эквивалентно перевести фрагмент художественного текста с русского языка на чешский и добавить к нему транслатологический комментарий, который включает в себя лингвистические особенности, с которыми мы столкнулись в процессе перевода. Вторичной целью было познакомить читателя с поэтикой романа, его мотивами, его авторами и отношением российского общества к этому произведению.

Определив цели своей работы, я начала изучать литературу и электронные статьи, связанные с проблемой перевода художественного текста. Ознакомившись с литературой по переводу, я сосредоточилась подробно на главах 1 и 2. Затем я сосредоточилась на корректном переводе этой части романа, подчеркивая все лингвистические особенности и переводческие нюансы, с которыми я столкнулась во время чтения. В рамках этого процесса я начала создавать транслатологический комментарий.

Во время написания дипломной работы я опиралась в основном на русскоязычные источники, которые подробно познакомили меня с поэтикой и мотивами данного произведения. На чешские источники я опиралась, когда изучала специальную литературу, необходимую для анализа части романа. Из основных чешских источников стоит упомянуть труд теоретика литературы Иржиго Левого, под названием *Umění překladau*, к которому я обращалась больше всего. Также стоит упомянуть литературу Златы Куфнеровой, Дагмар Книттловой и Душана Жвачка. Важным книжным трудом на русском языке является литература Зденьки Выходиловой, другими источниками на русском языке были интернет источники, которые были необходимы для получения информации об авторах и о том как опубликованный роман был принят российским обществом.

Дипломная работа содержит четыре главы и разделена на теоретическую и практическую части. Первые две главы являются теоретическими. Третья глава так же теоретическая, но в ней мы встречаемся уже с практическими примерами того, как российское общество относится к опубликованным произведениям. Практическая часть работы начинается с четвертой главы. Она содержит мой собственный перевод выбранного отрывка из романа и сопровождается транслатологическим комментарием, который посвящен переводческим особенностям, с которыми я столкнулась в тексте, и предлагает возможные решения.

Первая глава посвящена переводу, его эстетике и лингвистическим операциям, мы здесь занимаемся вопросом восприятия перевода как вида искусства, а также здесь описаны принципы перевода. Я пришла к выводу, что для того, чтобы в будущем качественно выполнять переводческую работу, необходимо рассматривать перевод не только как научную и художественную работу, но и уметь воспроизводить текст так, чтобы читатель не узнал, что это перевод. Переводчик должен знать, что существуют различные принципы перевода, с которыми он может подойти к художественному тексту, и что каждый подход всегда будет индивидуальным. При переводе он должен учитывать эстетический аспект текста, а также осознавать, что при переводе художественного текста требуется искусство перевода и что верность перевода является частью художественного мастерства самого переводчика.

Переводчик должен учитывать факт, что если он работает с художественным переводом, он подчеркивает творческие языковые операции, и он должен использовать все лексическое богатство, которое предлагает ему язык в данной ситуации. Первая глава также включает подглаву о лингвистическом юморе, с которым я также в романе столкнулась.

Вторая глава знакомит читателя с авторами романа *Лето в пионерском галстуке*, Еленой Прокашевой и Екатериной Дудко, которые пишут под псевдонимами Елена Малисова и Екатерина Сильванова. Девушки случайно встретились на книжном портале Fickbook и вместе создали историю о любви между вожатым лагеря и его подопечным. Книга стала абсолютным бестселлером. В первой половине 2022 года роман занял второе место в списке самых популярных книг РФ.

Вторая глава знакомит читателя с Еленой Прокашевой. Здесь описывается путь автора в литературу, а также источники, из которых она черпает вдохновение для написания своих рассказов. Елена не скрывает своего интереса к религии, живописи, скульптуре и особенно к культуре и истории Советского Союза. Свои знания истории и культуры она применила при написании романа *Лето в пионерском галстуке*. Прокашева утверждает, что история Советского Союза очень важна для нее, и хотя сама она родилась в период перестройки, атрибуты советской эпохи окружают ее и сегодня. Елена Прокашева при написании романа опирается на исторические факты, а также использует в романе имена бывших советских героев-партизан, которые реально существовали в СССР. Прокашева вдохновилась историей своих родственников, которые жили в Советском Союзе и

передавали информацию (рассказывали ее) о советской эре, но история любви о двух мужчинах это вымышленный рассказ.

Следующая подглава посвящена соавтору романа Екатерине Дудко. Она чувствует то же самое, что и ее соавтор, буквально говорит, что когда она читает тексты Екатерины, на которые наткнулась в Fickbooke, у нее возникает ощущение, что она видит свои мысли, перенесенные на бумагу. Екатерина – любительница фанфикшена, что, безусловно, помогло ей придумать историю совместного романа.

Благодаря дружбе этих молодых женщин, а также благодаря порталу Fickbook, их приятельские отношения переросли в рабочие. Объединившись в 2016 году, они выпустили прорывной роман под названием *Лето в пионерском галстуке*.

Роман про пионерлагерь в слэш-тематике писался без перерыва в течение полутора лет. Сначала авторы набросали план, который постоянно меняли и добавляли сцены действия в местах пионерского лагеря, где происходит большая часть сюжета. Роман был опубликован в 2021 году и для общества известен как ЛВПГ. В конце второй подглавы также упоминается продолжение романа, то есть его вторая часть, которая называется *О чем молчит ласточка*. Однако стоит сказать, что сейчас существуют проблемы с продажей романа ЛВПГ из-за того, что в Российской Федерации в конце 2022 года вступил в силу закон, который запрещает пропаганду нетрадиционных сексуальных отношений или предпочтений среди всех россиян. Помимо пропаганды ЛГБТ, нетрадиционных отношений или предпочтений, а также педофилии в СМИ, интернете, рекламе, литературе и кино этот закон запрещает распространение информации способной вызвать желание сменить пол среди подростков. Хотя тема ЛГБТ раскрывается в совершенно невинной форме, книга с самого начала предназначалась только для читателей 18+. Однако из видеороликов, распространяемых в социальных сетях и рекламирующих ЛВПГ, становится ясно, что книга пользуется популярностью и у гораздо более молодых читателей.

Основная часть третьей главы посвящена поэтике данного романа. Читатель знакомится с основными мотивами и темами. Предметом дискуссии, то есть главной темой, является любовь, запрещенная в СССР, а именно любовь между двумя молодыми людьми. Центральным мотивом, в котором разворачивается действие романа, является Советский Союз и пионерский лагерь Ласточка. Другой повторяющийся мотив - это любовь.

Другими темами были, например, тема потери близкого, неприятие себя, насилие над собой и другое.

В следующем подразделе читатель узнает о критике романа, отношении к нему правительства, а также, помимо того, что в России существует закон против ЛГБТ-сообществ, мы узнаем, что авторы романа *Лето в пионерском галстуке* были признаны иногентами. Закон против пропаганды нетрадиционных отношений налагает полный запрет на любую пропаганду нетрадиционных отношений и запрещает любое распространение информации о ЛГБТ-сообществах и смене пола.

Очевидно, что роман о первой любви с невинной на первый взгляд анимированной обложкой вызвал большой отклик среди читателей, и особенно среди молодого поколения. Произведение стало культовым, а поклонники романа настолько увлечены произведением, что создают различные мемы с участием главных героев романа, Юры и Володи, используют крылатые фразы из книги и создают видеоролики с эстетикой ЛВПГ. Произведение также стало мишенью для критиков, и очевидно, что и поклонники, и недоброжелатели обсуждали и будут обсуждать произведение еще долгое время.

О том, какие видео делают поклонники романа и почему произведение пользуется такой популярностью, рассказывается в следующем подразделе, где читатель знакомится с примерами выражения того, что роман значит для читателей и поклонников.

Третья и четвертая главы являются основной частью дипломной работы. В третьей главе представлен перевод части романа, а в четвертой главе уже конкретно показаны его языковые особенности и проблемные места. В четвертой главе я рассматриваю возможные варианты перевода собственных имен, антропонимов, и топонимов, а также здесь анализирую варианты перевода и наиболее часто используемые лингвистические операции, с которыми мы сталкиваемся при переводе. В следующих подразделах я также занимаюсь проблемой непереводаемых вещей, переводом реалий и аббревиатур, встречающихся в переведенном тексте. В заключительной части дипломной работы я сосредоточилась на средствах выражения эмоций, т.е. на слова с разной коннотацией (т.е. вульгаризмы, уменьшительные, кавычки). Последняя часть комментария посвящена транзитивам, которые занимают особое положение в русском языке.

По мнению Златы Куффнеровой, проблема не только профессиональных, но и художественных текстов заключается в работе с именами собственными. Она подчеркивает, что при работе с лингвистической формой лиц или мест необходимо

учитывать такие обстоятельства, как графические системы данного языка, степень частотности имени, степень одомашненности имени или обычаи того времени.

При переводе имен собственных с русского языка на чешский переводчик всегда должен помнить, что необходимо провести процесс транскрипции и транслитерации. Процесс транскрипции и транслитерации следует норме транслитерации, и таблица транслитерации может помочь нам выполнить эти лингвистические операции. В моей дипломной работе я действительно сталкивалась с иностранными именами, но не очень часто. Что касается иностранных имен, я встретила только с именами известных музыкальных переводчиков, чьи имена мы перевели в оригинале в том виде, в котором они встречаются на латыни на всех языках. Для других имен, которые не имели иностранного происхождения, я использовала процессы транскрипции и транслитерации и старалась познакомить читателя с проблемой звучания имен в просторечной форме, указать на графические особенности в использовании просторечных форм в русском языке и на то, как я справлялась с их переводом на чешский язык.

Для антропонимов я также использовала процесс транскрипции и транслитерации. Лингвистической особенностью, которую я заметила при принятии этих собственных имен, был корень слова, переданного антропонимом, корни которого часто имели скрытый смысл. Как говорится в новом энциклопедическом словаре, следует иметь в виду, что большинство антропонимов образовано на основе различных типов апеллятивов. Не только на основании энциклопедического словаря, но и на основании примеров, приведенных в нашей работе, можно отметить, что многие антропонимы формируют физические или психические характеристики носителя имени (напр. *Валя Котик–Valja Kotik*). Буквальное значение фамилии Котик соответствует уменьшительному значению, в переводе на это означает кошку (kocourek), или даже морской лев (lachten). На приведенном примере я увидела, что дословный перевод этих имен вызвал лингвистический комизм и был неуместен, я рассмотрела их буквальный перевод только ради интереса, что было бы уместно, например, в случае перевода пьесы, как это было, например, с пьесой Гоголя с названием *Ревизор*. Поскольку антропонимы были настоящими именами людей, которые существовали и авторы, безусловно, не собирались высмеивать имена советских героев, дословный перевод был неуместен.

В дипломной работе я также рассматривала проблематику перевода топонимов, которая возникает в случае, когда в тексте встречаются менее частотные или незнакомые названия топонимов, что в случае моего перевода происходило очень часто. В

переведенном тексте я встретила топонимы, которые относятся к названиям объектов (напр. деревня *Речное*), а также, например, топонимы, которые относятся к определенному человеку (напр. *Лагерь Зины Портновой*) или название для обозначенного идентичного лагеря (лагерь *Ласточка*). Топоним, обозначающий название лагеря, также можно отнести к зоониму, так как название лагеря Ласточка соответствует чешскому выражению *Vlaštovka*. В данном случае можно было бы также использовать только транскрипцию и оставить название кириллицей, но если бы я использовала только транскрипцию, название звучало бы довольно невыразительно. Я считаю, что если переводчик встречает топонимы типа зооним или другие топонимы, которые несут интересный смысл при переводе с русского на чешский, то он, конечно, должен не просто транскрибировать название, а перевести его буквально.

Переводчик должен иметь представление о том, что в переводе есть и другие лингвистические операции, помимо транскрипции и транслитерации, и уметь их использовать. Частой языковой операцией, с которой я имела дело и которая очень часто применялась в тексте, была деформация нормы. По сути, это лингвистическая операция, при которой искажается выражение исходного текста. С такой деформацией мы сталкивались чаще всего на вокальном уровне. Примеры деформации нормы можно найти, например, при удивлении (напр. *А-а-а, лагерь.*), восклицании (*Ма-ма-а-а!*) или при имитации детского лепета (*наоболот*). Я считаю, что если деформация языковой нормы находится в оригинальном тексте, то мы должны сохранить ее и в языке перевода. Я полагаю, что авторы использовали эту языковую операцию для придания тексту градации, например в ситуациях неожиданности, или мы также можем предположить, что авторы хотели эмоционально приблизить рассказ, происходящий в данной ситуации, к читателю. Я рассмотрела и другие языковые операции, но они заметны только при более детальном анализе, и их примеры я подробнее описываю в конце этого подраздела.

Другие проблемы возникали при переводе реалий. Часто встречаются реалии, относящиеся ко временам Советского Союза. Если у переводчика есть обзор советской истории и культуры, у него не должны возникнуть проблемы с их переводом, но у менее опытного или начинающего переводчика могут возникнуть проблемы не только с незнанием того, что данные реалии означают, но и с нахождением эквивалентного соответствующего значения для данного слова на чешском языке. Ряд реалий, появившихся в переведенном отрывке получил после их перевода на чешский язык

длинные названия, и к их переводу мне часто помогало использование *Большого толкового словаря*.

Разговорные выражения как (напр. *гашиники* - *dopráváci*) или термины, обозначающие неизвестные топонимы, характерные для Северо-Кавказского региона (напр., сорта яблони, такие как *Вадимовка* или *Васюган*), были частью реалий.

Я полагаю, что не только у переводчика, но и для современной российской молодежи, которую отделяет тридцать два года от распада Советского Союза, может быть проблемой перевести некоторые реалии, которые появились в романе потому что многие из них ассоциируются с Советским Союзом.

В ходе перевода я нередко сталкивалась с разговорными выражениями. Разговорная речь характеризуется непринужденным и неподготовленным общением, и переводчик может в качестве особенностей разговорной речи рассматривать ее фонетические, морфологические или синтаксические явления. Я часто испытывала трудности с разговорными формами слов, потому что отрывок, который я переводила, содержал живую речь: диалоги или разговоры.

Даже у опытного переводчика могут возникнуть проблемы с переводом разговорных выражений, ведь с развитием языка развивается и его словарный запас, и разговорные выражения не являются исключением. Если я не была способна определить значение разговорного выражения, я обращалась к носителю языка за точной формулировкой и верной интерпретацией смысла.

В следующем подразделе я рассматриваю проблематику фразеологизмов, потому что эти фразы можно понять из контекста, но не всегда могут быть вполне ясны вне его, также имеют свое значение. При переводе мне всегда приходилось искать подходящий эквивалент того, как перевести фразеологические выражения так, чтобы читатель не только понял эти выражения, но и чтобы не нарушить оригинальность исходного текста. Стоит отметить, что большая часть устоявшихся словосочетаний в русском языке даже после перевода соответствует дословным выражениям в чешском языке. Фразеологизмы представляют собой привлекательные способы выражения, и они характерны своей метафоричностью и экспрессивностью. Я считаю, что самая большая ошибка, которую может допустить переводчик, это перевести их буквально. При переводе фразеологизмов

мне также приходилось консультироваться с носителем языка, и я всегда искала подходящие эквиваленты на чешском языке, чтобы читатель не узнал, что фраза является дословным переведенным фразеологизмом. Хотелось бы также обратить внимание на фразеологизмы с отсылкой, которые также присутствовали в тексте. Большинство из них были отсылками на песни или стихи. В некоторых переведенных отрывках мы можем только догадываться, была ли это отсылка или нет.

Дальше я делаю акцент на переводе средств выражения эмоций. Сюда я хотела бы отнести перевод вульгаризмов, уменьшительно-ласкательных выражений и цитат. По мнению Книтла, при их переводе всегда следует учитывать их широкий лингвистический и экстралингвистический контекст. Вульгаризмы являются отражением нашего эмоционального состояния. В тексте мы чаще всего встречаем бранные слова типа: безобразник, нытик, слабак или слюнтяй. Эти выражения, имеют так называемое пренебрежительное значение. Опять же, большинство вульгаризмов относятся к разговорным выражениям, и я использовала словарь, чтобы определить их точное значение. Интересным открытием было то, что термин хулиган пришел в Россию при царе Николае II, а его значение изменилось в советское время. Если раньше этот термин обозначал политически недовольных, то в советское время он стал обозначать людей, которые избегают работы, нарушают общественный порядок.

Вульгаризмы также включают в себя ругательства, то есть такие выражения, как черт с ним и так далее. Здесь переводчик также должен внимательно следить за тем, что означает ругательство. Проблемой для переводчика может стать ассоциация Бог с ней. Если в чешском языке это выражение может вызывать положительный смысл (например, что-то вроде бог с тобой), то в русском языке это значение противоположно и очень похоже на выражение: дьявол с ним.

Дальше я упоминаю перевод деминутивов. Я часто встречаю деминутивы не только в именах, но русские часто используют деминутивы для обозначения повседневных предметов. Опять же, переводчику следует быть осторожным, потому что даже деминутивы могут иметь переносное значение, например, деминутив зайчики означает не млекопитающих, а так называемые солнечные зайчики, что в переводе с чешского означает *sluneční prasátka*.

Другим средством выражения эмоций были междометия, которые, по словам Книтловой, называются условными символами человеческих эмоций. Междометия имеют сильное

эмоциональное значение и лишены денотативного значения. Они были использованы в тексте для усиления выразительности. Не является правилом, что междометия на русском языке будут звучать одинаково как на языке перевода. Однако, как правило, я встречала очень похожие эквивалентные кавычки и часто просто транслитерировали их, изменяя один или два слога в слове, чтобы сделать слово междометие более похожим на чешское выражение.

В последнем подразделе пятой главы я рассматривала проблематику перевода транзитивов. В переведенном отрывке я встретила несколько переходных форм (напр. выслушав, повертев, обменяв)

Транзитивы занимают особое положение в русском языке. Если в чешском языке транзитивы считаются устаревшими, то в русском языке они широко используются и не являются устаревшими. В целом, транзитивы служат для того, чтобы сгустить содержание предложения. По мнению Бальцара, транзитивы могут также использоваться в тексте для достижения лингвистического комизма или иронии, и я считаю, что это может иметь место как в чешском, так и в русском языке. Чтобы быть корректным, переводчик должен знать, является ли переходный маркер прошедшим или настоящим, чтобы знать, как перевести предложение, в котором встречается переходный маркер. Переводчик также должен быть внимателен при переводе переходных предложений, чтобы (при переводе на чешский язык) переведенные предложения не звучали устаревшими. Конечно, это зависит от типа перевода, будь то современная литература или историческое произведение, где переходные формы использовались.

В заключении могу сказать, что поставленные в работе цели были выполнены. Я перевела выбранную часть книги *Лето в пионерском галстуке*, добавила здесь комментарий, показала интересные и проблемные явления. В то же время я сосредоточилась на критике этого романа и более подробно представила читателю, как избранное произведение было воспринято русским обществом.

BIBLIOGRAFIE

Zdroje v českém jazyce:

Knížní zdroje:

1. KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.
2. KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8.
3. LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X
4. ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.
5. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenje v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9.
6. ŽVÁČEK, Dušan. *Kapitoly z teorie překladu I: (odborný překlad)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-489-X.

Internetové zdroje v češtině:

1. BEZR, Ondřej, 2015. Překladatelství. Špatně placené umělecké řemeslo. In: *iDnes.cz* [online]. Praha: Mafra, 23. května 2015 7:59 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/prekladatelstvi-umeni-nebo-remeslo.A150522_192731_literatura_ob
2. Deminutivum, 2023. *ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání* [online]. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/deminutivum>
3. Franz Schubert "Das Heimweh " D 456 (Hell) Elisabeth Schumann, 2023. In: *Youtube* [online]. © 2023 [cit. 2022-11-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8qePXSk0G-M>. Kanál uživatele Reinhold Göbel.

4. Frazém, © 2023. *Czech tongue: portál o češtině a české literatuře* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: <https://czechtongue.cz/frazem/>
5. KNAPPOVÁ, Miloslava, 1963. Těřeškovová, nebo Těřešková? *Naše řeč: listy pro vzdělání a třibení jazyka českého*. Praha: Akademie věd ČR, **46**(5), 271-272. ISSN 0027-8203.
6. KOHOUTEK, Rudolf, 2023. Zoonyma. *ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání* [online]. [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/zoonyma>
7. LEVÝ, Jiří, 1953. O některých zákonitostech překladatelské věrnosti. *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka*. Praha: Melantrich, **14**(2), 63-80. ISSN 0037-7031. Dostupné také z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=707>

8. MILENKOVIČOVÁ, Ivana, © 1997-2023. Rozhodující bitva o naše hodnoty. ‘ Rusko přitvrzuje vůči LGBT, zakazuje propagaci i mezi dospělými. In: *IRozhlas* [online]. Praha, 27. října 2022 13:09 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rusko-lgbtq-zakony_2210271309_ako
9. NOVOTNÝ, Michal, 2003. Chuligán. In: *Český rozhlas: region* [online]. Praha, 21. červenec 2003 [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://region.rozhlas.cz/chuligan-7258208>
10. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online], 2012. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník>
11. PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2020. ANTROPONYMUM. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ANTROPONYMUM>
12. PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2020. HYPOKORISTIKUM. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/HYPOKORISTIKUM>
13. PLESKALOVÁ, Jana, 2012–2020. TOPONYMUM. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/TOPONYMUM>
14. Straková, Vlasta, 1982. Ruská práce o českých deminutivech v diachronním pohledu. *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka*. Praha: Melantrich, **43**(1), 42-47. ISSN 0037-7031. Dostupné také z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=707>

Internetové zdroje v ruštině:

1. MALENOVÁ KUDRJAVCEVA, Eva. Nestárnoucí ruská literatura pro děti a mládež. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. 3(4/2017). ISSN 2336-727X. Dostupné z: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/nestarnouci-ruska-literatura-pro-deti-a-mladez [cit. 2022-08-12].
2. «Лето в пионерском галстуке» — книга о подростке, влюбленном в водителя. Против нее выступили Захар Прилепин и Никита Михалков. И теперь это главный бестселлер сезона в России — *Meduza. Новости — Meduza* [online]. Copyright © Meduza, 2023 [cit. 2023-03-21].

- Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/08/06/leto-v-pionerskom-galstuke-kniga-o-podrostke-vlyublennom-v-vozhatogo>
3. Сайт Вологодской областной универсальной научной библиотеки – ВОУНБ. *Сайт Вологодской областной универсальной научной библиотеки – ВОУНБ* [online]. 2023 [cit. 2023-30-04]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/087/980.htm>
 4. Большая советская энциклопедия. Читать. *Сайт Вологодской областной универсальной научной библиотеки - ВОУНБ* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/095/127.htm>
 5. Разговорный или книжный: поговорим о языке. *GlobalLab — Global Student Laboratory* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://globallab.org/ru/unit/text/5c2868b2-0043-11e4-a652-08606e697fd7.html>
 6. Гимн Пионеров – Всегда будь готов текст песни, слова. *Тексты Песенок – тексты песен и переводы русских и зарубежных исполнителей* [online]. Copyright © 2023 Teksty [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://teksty-pesenok.ru/rus-gimn-pionerov/tekst-pesni-vsegda-bud-gotov/1778187/>
 7. ФЕНЕНКО, Н.А. Комическое в текстах оригинала и перевода. *ВЕСТНИК ВГУ*. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2005, (2), str. 97. [online]. [cit. 2022-02-14]. Dostupné z: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2005/02/fenenko.pdf>
 8. Елена Малисова — биография, личная жизнь, фото, новости, Катерина Сильванова, книги, «Лето в пионерском галстук» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы – 24СМИ* [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228263-elena-malisova.html>
 9. Катерина Сильванова — биография, личная жизнь, фото, новости, Елена Малисова, книги, «Лето в пионерском галстук» 2023 - 24СМИ. *Последние новости шоу-бизнеса России и мира, биографии звезд, гороскопы – 24СМИ* [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://24smi.org/celebrity/228326-katerina-silvanova.html>
 10. О чем скандальная книга о пионерском лагере - 19 мая 2022 - Фонтанка.Ру. *Новости Санкт-Петербурга – главные новости сегодня | fontanka.ru - новости Санкт-Петербурга* [online]. Copyright © 2000 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.fontanka.ru/2022/05/19/71341655/>

11. У книги про запретную любовь в пионерском лагере «Лето в пионерском галстуке» в августе 2022 года выходит продолжение — «О чем молчит Ласточка» - 3 августа 2022 - Фонтанка.Ру. *Новости Санкт-Петербурга – главные новости сегодня | fontanka.ru - новости Санкт-Петербурга* [online]. 2000 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.fontanka.ru/2022/08/03/71541524/>
12. «Успех нашей книги говорит только о том, что в стране живут нормальные люди» Интервью Елены Малисовой и Катерины Сильвановой — авторов бестселлера «Лето в пионерском галстуке» об отношениях вожатого и пионера — Meduza. *Новости — Meduza* [online]. Copyright © Meduza, 2023 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/10/26/uspeh-nashey-knigi-govorit-tolko-o-tom-chto-v-strane-zhivut-normalnye-lyudi>
13. «Медиазона»: из РФ начали выдворять трансгендерных женщин без российского гражданства по закону о запрете «ЛГБТ-пропаганды» — Meduza. *Новости — Meduza* [online]. Meduza, 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://meduza.io/news/2023/02/23/mediazona-iz-rf-nachali-vydvoryat-transgendernyh-zhenschin-bez-rossiyskogo-grazhdanstva-po-zakonu-o-zaprete-lgbt-propagandy>
14. Что за книга Лето в пионерском галстуке и почему в Сети плачут над фанфиком ЛВПГ. *Medialeaks* [online]. Copyright © Medialeaks, 2023 [cit.2023-03-18]. Dostupné z: <https://medialeaks.ru/0712rgg-txt-glass-love/>
15. Ozon снял с продажи роман "Лето в пионерском галстуке" о любви пионера и вожатого. *Радио Свобода* [online]. 2023 RFE [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.svoboda.org/a/ozon-snyal-s-prodazhi-roman-leto-v-pionerskom-galstuke-/32165830.html>
16. Истории подвигов: Портнова Зинаида Мартыновна – парк Патриот. *Официальный сайт – парк Патриот* [online]. Copyright © [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://parkpatriot.ru/o-parke/stati/portnova-zinaida-martynovna/>
17. *Klassika.ru* [online] [cit. 2022-26-11]. Dostupné z: <https://klassika.ru/stihi/cvetaeva/snova-strelki-obezhali.html>
18. *Cyberleninka.ru* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/estetika-razgovornoy-rechi-k-sovremennoy-situatsii-russkogo-yazyka-1/viewer>
19. ФГБНУ ВНИИСПК. *Официальный сайт Всероссийского научно-исследовательского института селекции плодовых культур – ФГБНУ*

- ВНИИСПК* [online]. Copyright © [cit.2023-11-23]. Dostupné z: <https://vniispk.ru/varieties/vadimovka>
20. Большой толковый словарь. ГАИШНИКИ. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/dic/?word=%D0%B3%D0%B0%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%BA&all=x>
21. Большой толковый словарь. ПИОНЕРЫ. Грамота.ру. [online] [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/dic/?word=%D0%BF%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%80&all=x>
22. Большой толковый словарь. СССР. Грамота.ру. [online] [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/dic/?lop=x&bts=x&zar=x&ag=x&ab=x&sin=x&lv=x&az=x&pe=x&word=%D0%A1%D0%A1%D0%A1%D0%A0>
23. Техником производство и продажа техники Mroteh.ru [online] [cit. 2023-11-23] Dostupné z: <https://www.mroteh.ru/about/vendors/liaz/>
24. Портал. Большая российская энциклопедия [online]. Copyright © [cit. 2022-11-27]. Dostupné z: https://bigenc.ru/domestic_history/text/2085938
25. Село Вадимовка — карта, как добраться, координаты. [online]. Copyright © 2001 [cit.2022-11-27]. Dostupné z: https://yandex.ru/maps/geo/selo_vadimovka/53065272/?ll=132.384531%2C44.404241&z=14
26. Сорт яблони Васюган: фото, отзывы, описание, характеристики... *Фото, отзывы, описание, характеристики сортов – Сортовед.ру* [online]. Copyright © 2013 [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://sortoved.ru/yablonya/sort-yabloni-vasyugan.html>
27. Okko.tv [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://okko.tv/movie/vovka-v-tridevjatom-carstve>
28. Всыпать по первое число. *Фразеологизмы, пословицы, поговорки, цитаты, изречения* [online]. Copyright © 2016 [cit.2023-05-09]. Dostupné z: <https://fraze.ru/index.php/frazeologizm/na-bukvu-v/vsypati-po-pervoe-chislo>

SEZNAM ZKRATEK

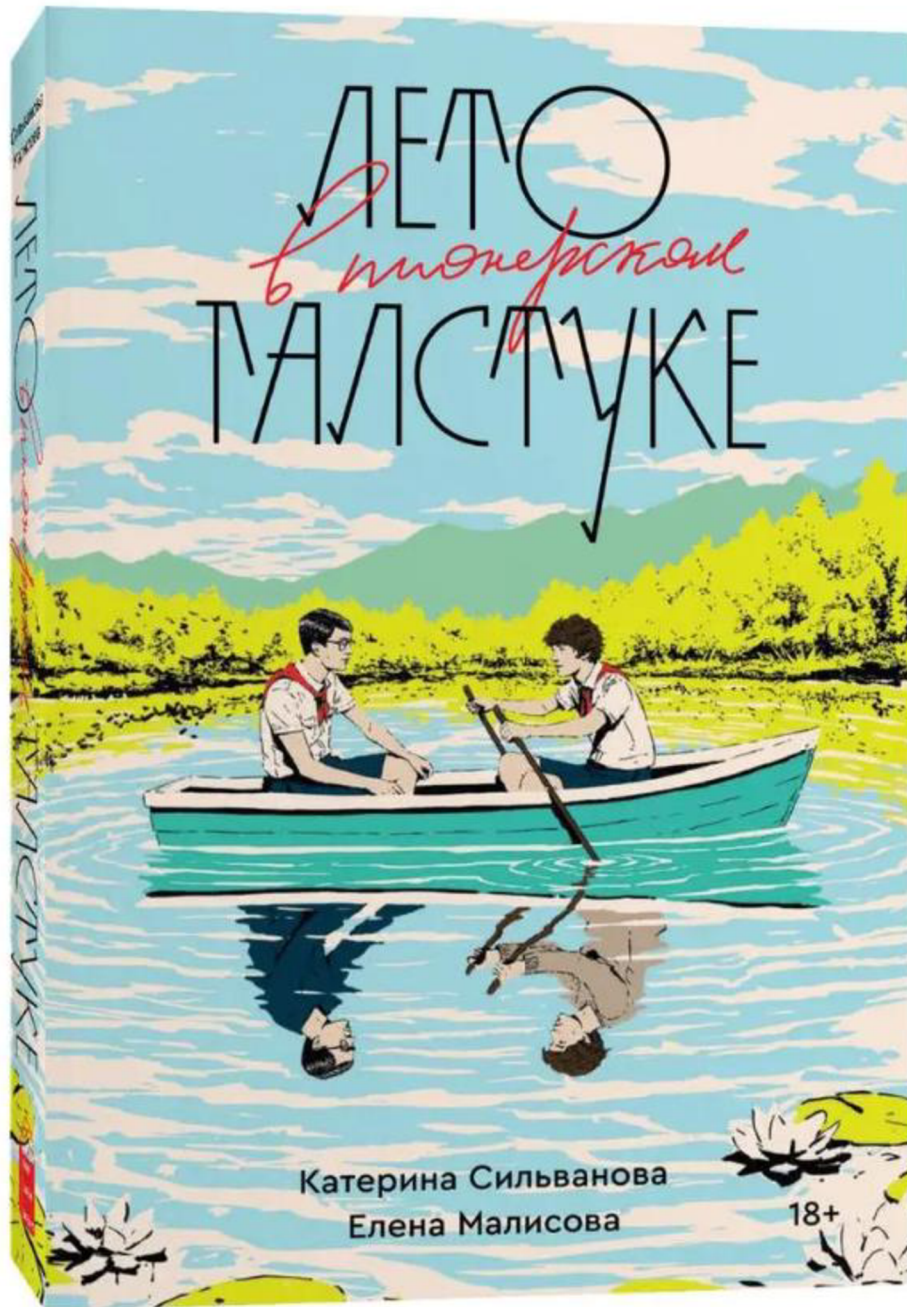
VV – Vedlejší věta

CT – Cílový text

VJ – Výchozí jazyk

CJ – Cílový jazyk

ПРÍЛОЖУ

Глава 1. Возвращение в «Ласточку»

У него в багажнике действительно лежала лопата. А почему бы и нет, ведь держать её там — абсолютно естественная для русского человека вещь. А если зима, сугробы? И пусть на дворе только сентябрь, мало ли в грязь заедет или провалится куда? Наличие резиновых сапог и оmyвайки их тоже удивит?

Глядя в заинтересованные глаза гаишников, Юра не мог понять, разыгрывают они его или нет. Мужики сами русские, неужели не понимают?

rřechodník. Поняли по водительским правам, что иностранец, и, видно, захотели получить сувенир — иностранные деньги. Мол, зачем Юре лишние неприятности, ведь нарушение правил налицо. Знак есть? Есть. Скорость превышена? Превышена. Следовательно, нарушение было? Было. Ещё бы не было! Крутая горка, а внизу знак, скрытый пушистой веткой тополя. Юра его просто не заметил!

Он ухмыльнулся:

— Лучше бы вместо того, чтобы стоять внизу с радаром, ветку отпилили. Раз ограничение стоит, значит не просто так, значит участок опасный!

На это гаишники, лица, как видно, не заинтересованные в безопасности дорожного движения, ответили не очень приветливо, мол, не в их компетенции ветки пилить, а не в его — указывать.

— Ладно, штраф так штраф, — повертев в руках водительские права, вздохнул тот братец из ларца, что повыше. — В принципе, этот вопрос можно решить и попроще... Зачем вам лишние неприятности?

Внутри Юры шла борьба европейской принципиальности — всё-таки полжизни в Германии прожил, — и здравого смысла. Добиваться справедливости, требуя, чтобы ветку спилили, а обвинения сняли, или дать взятку и сэкономить время? Бой был недолгим, здравый смысл победил. Неприятности Юре и впрямь были незачем.

— Сколько?

Мужики переглянулись, хитро сощурились:

— Пятьсот!

Юра полез в бумажник, вскоре доблестные гайцы подобрели и заулыбались. По-дружески поинтересовавшись, куда он направляется, с готовностью предложили показать дорогу, чтобы «герр иностранец» ненароком не заплутал в такой глуши.

— В деревню Горетовка как проехать? На карте деревня есть, а дороги — нет. Но я помню, была такая.

— Горетовка? — переспросил высокий. — Это уже не деревня давно, там сейчас коттеджный посёлок.

— Ладно, пусть не деревня, но доехать-то туда можно?

— Доехать-то можно, а вот заехать — это вряд ли. Там охраняемая территория, просто так не попасть.

Юра задумался. До разговора с гаишниками у него был чёткий план: попасть в деревню и по бывшим колхозным полям спуститься к реке. Но оказалось, в деревню не пробраться... Может, всё-таки рискнуть? Договориться там с кем-нибудь из охраны? Юра покачал головой — нет, слишком много времени потеряет, если не удастся. Оставалось одно — через лагерь. И он снова спросил:

— Ладно. Тогда как доехать до «Ласточки»?

— Куда?

— В пионерский лагерь «Ласточка» имени Зины Портновой. При советской власти где-то недалеко был такой.

Брат из ларца, что пониже, просветлел:

— А-а-а, лагерь. Да, был...

Другой брат, что повыше, подозрительно покосился на Юру:

— А вам туда вообще-то зачем?

— Я же в СССР родился, ездил в тот лагерь, там детство моё прошло. *Das Heimweh, Nostalgie...* — Он исправился: — Ностальгия!

— А, понимаем, понимаем. — Гаишники переглянулись. — Карта есть?

Юра передал им карту и внимательно проследил, куда указывал пальцем гаишник:

— Вам по Р-295 до указателя на село Речное, метров двадцать — и будет поворот направо, свернете и до конца дороги.

— Спасибо.

Получив карту обратно и обменяв сто гривен на «всего доброго», Юра отправился в путь.

— Как знал, что хоть раз, да остановят! — он выругался и нажал на газ.

Он совершенно не узнавал этих мест, ориентировался только по карте. Двадцать лет назад тут, вдоль дороги, густые тёмные

подлески сменялись огромными пшеничными и подсолнечными полями, а сейчас сюда медленными, но широкими шагами добирался город. Леса вырубали, поля выровняли, несколько участков огородили заборами. За ними виднелись краны, тракторы, экскаваторы, шумела стройка. И горизонт, который Юра помнил чистым и безумно далёким, теперь казался серым, маленьким, а всё пространство до него, куда ни глянь, было утыкано дачными и коттеджными поселками.

Возле указателя на село Речное он свернул, как и посоветовали. Асфальтированная дорога закончилась резко, словно оборвалась, машину тряхнуло. Лопата в багажнике звякнула громко, напомнив о себе, будто живая.

Он совершенно не помнил, как проехать в лагерь. В последний раз Юра видел «Ласточку» двадцать лет назад, и то, никогда не ездил туда сам, его привозили. Как это было весело — катить в составе колонны одинаковых, белых в красную полосу, ЛИАЗов с табличками «Дети» и флажками. Особенно в авангарде, сразу за машиной ГАИ, чтобы всё — и дорога, и небо — было как на ладони. Слушать вой сирены, распевать детские песни хором или скучать, глядя в окно, потому что уже вырос из глупых куплетов. Юра помнил, как в свою последнюю смену не пел, но слушал: «У машин глаза горят, на кабинах флаги, это едет наш отряд в пионерский лагерь...», а двадцать лет спустя слышал лишь звон прыгающей в багажнике лопаты. Ругался сквозь зубы на колеи и ямы, молился, чтобы где-нибудь не завязнуть, и смотрел не на голубое небо, а на серые тучи.

— Только бы не полило!

План действий был продуман и утверждён. Рассчитывая попасть в деревню, он выехал днём, но, чтобы пробраться внутрь лагеря, следовало дождаться ночи. Дальше всё решено: сентябрь, последняя смена кончилась, значит, детей уже нет, лагерь — не военный объект, там должен остаться только сторож, а мимо него Юра запросто прошмыгнёт — ночью в лесу темнота, хоть глаз выколи. А если всё-таки заметит, на это тоже найдется решение. Конечно,

дед-сторож поначалу испугается рыщущего по кустам мужика, но придёт же в себя, разглядит же, что мужик хоть и с лопатой наперевес, но адекватный, не алкоголик и не бомж, а дальше они договорятся.

Пионеры... красные галстуки, зарядки, линейки, купания и костры — как это было давно. Должно быть, сейчас всё совсем по-другому: другая страна, другие гимны, лозунги и песни, дети теперь без галстуков и значков, но дети-то те же, и лагерь тот же. И скоро, совсем скоро Юра вернётся туда, вспомнит самое главное в его жизни время, вспомнит самого главного человека. Быть может, даже узнает, что с ним произошло. А это значит, что, возможно, когда-нибудь он снова встретится с ним, со своим настоящим и единственным другом.

Но, затормозив у знакомой вывески — затёртой, покосившейся, на которой с трудом можно было различить буквы, — Юра увидел то, чего больше всего опасался. От железной ограды, которая раньше тянулась по всему периметру, остались лишь металлические столбы — не сохранилось ни прутьев, ни сеток. Красивые, почти что величественные красно-жёлтые ворота оказались сломаны: одна створка кое-как держалась на ржавых полувыбитых петлях, а вторая лежала рядом, явно не первый год зарастая травой. Сторожевая будка, когда-то разрисованная сине-зелёными ромбами, теперь почернела — краска давно облупилась, деревянные стены домика сгнили под дождями, крыша обвалилась.

Юра тяжело вздохнул — значит, и сюда добралась разруха. Где-то в подсознании таилось подозрение, он ведь в Германии не в железной коробке жил и знал, что творилось в Украине после развала СССР, знал, как закрывались заводы. А этот лагерь был прикреплён именно к одному из них. Но Юре совсем не хотелось думать, что та же судьба постигнет «Ласточку». Ведь это было самое яркое место его детства, солнечное пятно в памяти. Ведь именно здесь двадцать лет назад он оставил больше половины себя... И сейчас Юра чувствовал, как выцветает эта память, будто та краска на сторожевой будке, опадая сырыми хлопьями в высокую траву.

Воодушевление, с которым он ехал, сошло на нет. Стало тоскливо и грустно — настроение соответствовало пасмурной погоде, мелкой мороси, накрапывающей с неба.

Вернувшись к машине, Юра переобулся в сапоги, достал из багажника лопату и закинул её на плечо. Переступив через ржавые листы того, что когда-то было створкой ворот, пошёл вглубь пионерского лагеря «Ласточка» имени пионера-героя Зины Портновой.

Шаг вперёд становился шагом назад — обратно по временной шкале, в полузабытое прошлое, в счастливое время, когда он был влюблен. Под ногами темнели покрытые трещинами плиты, вокруг шумел встревоженный дождём лес, а в памяти вспыхивали солнечные зайчики и бежали по старой лагерной аллее всё быстрее и быстрее, в последнее лето детства.

Он остановился неподалёку от перекрёстка. Налево уходила дорожка в столовую, направо — тропинка в недостроенный корпус, а прямо в центр лагеря вела некогда широкая аллея пионеров-героев. Вокруг грудились сломанные плиты, но возле клумбы, в самом центре перекрёстка, уцелел крохотный пятачок.

«Ведь это же было здесь! Да, точно, на этом самом месте!» — улыбнулся Юра, вспомнив, как поздней ночью, пока весь лагерь спал, чертил белым мелом самую красивую на свете букву — «В».

Тогда, следующим утром, идущие на завтрак ребята гадали, что это за контур вокруг буквы? Рылькин из второго отряда смекнул:

— Это ж яблоко, ребят!

— Что за сорт яблок такой на «В»? Вадимовка, может? — предположил Вася Петлицын.

— Сам ты Вадимовка! Васюган это! — оспорил Рылькин и, глядя на Петлицына, захохотал: — Васюган! — А Васька вдруг раскраснелся.

Никому и в голову не пришло, что вместо контура яблока здесь должно было быть сердце. Это Юрка, узнав среди ночных шорохов

звук любимых шагов, так застеснялся, что рука его дрогнула, и получилось то, что получилось: яблоко.

Поддев носком сапога обломок плитки, Юра огляделся вокруг. Время не пощадило ни аллею, ни клумбу. Везде валялись ржавые перекрученные балки — остатки каркаса ворот, гнилые доски и щепки, куски кирпича... Куски кирпича! Он схватил тот, что поострее, и присел на корточки. Уверенным движением начертил огромную, красивую, с завитушками «В» и заключил её в сердце. Снова в кривое и кособокое, но его, Юркино, сердце. Циничный взрослый Юра унял скепсис и мысленно кивнул себе юному — пусть то, что должно здесь остаться, останется.

Воспоминания влекли его дальше по аллее пионеров-героев. Вдалеке виднелась широкая лестница в три ступеньки, ведущая к главной площади лагеря. Запустение, царившее на аллее, напомнило Юре кладбище. Он будто бродил по нему, старому и заброшенному — то тут, то там, точно надгробия, торчали из зарослей замшелые памятники и постаменты. Когда-то грозно смотрящих на запад статуй было семь, когда-то Юра, как тысячи других пионеров, не только знал имена и подвиги этих детей, но и всеми силами стремился быть похожим на них и брал пример. Но спустя два с лишним десятка лет забыл даже лица, с трудом узнав одного только Лёню Голикова.

Юра шёл дальше по разрушенной аллее. Определить, что когда-то здесь стелился ровный светло-серый асфальт, можно было только по его крошеву, валяющемуся в густой траве и жухлой листве. Юра всё брёл и брёл мимо разрушенных постаментов и с жалостью смотрел на гипсовые руки, ноги и головы, торчащие из зарослей. Его встречали безжизненные потемневшие туловища с вывернутыми наружу арматуринами и потёртые таблички с именами. Табличек сохранилось всего три: Марат Казей, Валя Котик, Толя Шумов.

А вот в конце аллеи, рядом с лестницей, уцелела доска почёта. Когда-то она была застеклена, сейчас разбитое стекло торчало острыми осколками по углам. Зато благодаря небольшому козырьку

над доской некоторые надписи оставались видны относительно хорошо и даже сохранились три чёрно-белые фотографии.

«Смена № 3, август 1992 года. Заслуги и достижения», — прочитал Юра в самом верху доски. Значит, вот когда была последняя смена. Неужели лагерь проработал всего шесть лет с тех пор, как он приезжал сюда в последний раз?

Поднимаясь по лестнице, ведущей к площади, Юра чувствовал, как его сердце замирает от нахлынувшей тоски. Не страшно, когда старое заменено новым, страшно, когда старое просто забыто и брошено. Но ещё хуже от того, что он сам всё забыл и бросил, а ведь когда-то искренне клялся помнить и детей-героев, и пионерию, и особенно «В». Ну почему же он нашёл эту проклятую Горетовку только сейчас? Почему только сейчас вернулся? Чёрт с ними, с заветами Ленина, красными знамёнами, клятвами, которые его заставляли давать! Как же он допустил, что не сдержал слова, данного единственному другу?

Юра споткнулся об обрывок выцветшего щита с надписью «Наше будущее светло и прекра...».

— Да не очень-то оно светло и совсем не прекрасно, — буркнул, переступая последнюю ступеньку.

Самое главное место лагеря, как и всё остальное, выглядело плачевно. Площадь была завалена мусором и опавшими листьями, сквозь дыры в асфальте к бледному солнцу пробивались пучки бурьяна. В самом центре, среди каменного крошева, валялся обезглавленный памятник Зине Портновой, пионера-героя, чьим именем назывался лагерь. Юра узнал её и выругался сквозь зубы — девочку, пусть и гипсовую, было очень жаль. Она ведь совершила настоящий подвиг, за что с ней так обошлись? Он хотел бы поставить её на ноги, но сделать этого не мог — из отбитых голеней торчали ржавые железные крепежи.

Юра прислонил торс к постаменту, пестрящему граффити, поставил рядом голову и обернулся посмотреть на единственное, что уцелело на площади — голый флашток, который так же, как двадцать лет назад, гордо устремлялся в небо.

Впервые Юра приехал в «Ласточку» в одиннадцать, и этот лагерь привёл его в такой восторг, что родители стали брать путевки ежегодно. Юрка обожал это место в детстве, но с каждой сменой возвращение приносило меньше и меньше радости. Здесь ничего не менялось: год от года те же пройденные вдоль и поперёк места, те же вожатые с теми же поручениями, те же пионеры, живущие по всё тому же распорядку. Всё как обычно. Кружки: авиамодельный, кройки и шитья, художественный, физкультурный и кибернетический. Речка — температура воды не ниже двадцати двух градусов. Гречневый суп — на пятничный обед от поварихи Светланы Викторовны. Даже шлягеры на дискотеке из года в год повторялись. Вот и последняя смена началась как обычно — с линейки.

Отряды подтягивались на площадь и занимали свои места. В солнечных лучах кружили пылинки, в воздухе ощущалось одухотворение. Пионеры стояли счастливые от новых встреч со старыми друзьями. Вожатые командовали подопечными, окидывали площадку строгими взглядами, в которых нет-нет, да и проблёскивала радость. Директор хорохорился — за весну удалось отремонтировать аж четыре корпуса и даже почти закончить строительство нового. И только Юрка был снова не такой, как все, одному ему за пять лет осточертел этот лагерь, одному ему веселиться не хотелось. Даже как-то обидно стало, и отвлечься не на что.

А нет, кажется, нашлось на что. Справа от флагштока в окружении пятого отряда стоял новый вожатый. В синих шортах, белой рубашке, красном галстуке и очках. Студент, может быть, даже первокурсник, самый молодой из вожатых и самый напряжённый. Душистый ветер приглаживал выбившиеся из-под алой пилотки волосы, на бледных ногах краснели свежерасчесанные комариные укусы, сосредоточенный взгляд гулял по детским макушкам, губы произвольно шептали: «Одиннадцать, двенадцать, три...

тринадцать». Кажется, его звали Володя — Юрка слышал что-то такое возле автобуса.

Протрубил горн, взлетели руки в пионерском салюте, на сцену поднялось руководство лагеря. Воздух сотрясли слова приветствия, загремели пафосные речи про пионерию, патриотизм и коммунистические идеалы, тысячу раз повторённые, заученные Юркой слово в слово, хоть пересказывай. Он старался не хмуриться, но ничего не получалось. Он не верил ни улыбке старшей воспитательницы, ни её горящим глазам, ни пламенным речам. Ему казалось, что ничего настоящего ни в них, ни даже в самой Ольге Леонидовне не было, иначе зачем повторять одно и то же? У искренности всегда найдутся новые слова. Юрке вообще казалось, что все в его стране живут по инерции, по старой привычке произносят лозунги, дают клятвы, но в глубине души ничего не чувствуют. Что всё это — напускной пафос. Что один он, Юрка, настоящий, а другие — особенно этот Володя — роботы.

Нет, ну разве такой кадр, как он, мог быть живым человеком? Весь из себя идеальный, умница-комсомолец, его будто в оранжерее вырастили под колпаком! Ну правда ведь, как с плаката — высокий, опрятный, собранный, ямочки на щеках, кожа сияет на солнце. «Вот только с шевелюрой неувязочка вышла, — злорадно хмыкнул Юрка, — не блондин». Ну и пусть не блондин, зато причесался — волосок к волоску, не чета всклокоченному Юрке. «Робот и есть робот, — оправдывался он, стыдливо приглаживая вихры, — у нормальных людей волосы на ветру колом стоят, а у этого, ишь ты, только приглаживаются. Пойти, что ли, в кибернетический записаться?»

Юрка так крепко задумался и так засмотрелся на Володю, что едва не пропустил самое главное — подъём флага. Благо соседка стояла рядом, одёрнула. Он и на флаг посмотрел, и «взвейтесь кострами синие ночи, мы — пионеры, дети рабочих» пропел как положено. Только после «всегда будь готов» снова уставился на Володю и стоял как болван до тех пор, пока пятый отряд не начал расходиться. Вожатый, поправляя очки, ткнул себя в переносицу

и зашептал: «Двенадцать... Ой! Тринадцать... Трина...» — и ушёл вслед за детворой.

Юра угрюмо покачал головой, ещё раз обводя взглядом площадь. Время не щадит ничего и никого — вот и место, такое родное, потому что именно здесь Юра впервые увидел своего «В», зарастало лесом. Пройдёт лет десять, и тут будет совсем уже не пройти сквозь ветви густого ясенелистого клёна, а случайного путника не на шутку испугают выглядывающие из поросли части гипсовых тел пионеров. Или будет ещё хуже — стройка доберётся досюда, лагерь снесут, а на столь дорогих Юриному сердцу местах вырастут коттеджи.

Возле указателя на село Речное он свернул, как и посоветовали. Асфальтированная дорога закончилась резко, словно оборвалась, машину тряхнуло. Лопата в багажнике звякнула громко, напомнив о себе, будто живая.

Он совершенно не помнил, как проехать в лагерь. В последний раз Юра видел «Ласточку» двадцать лет назад, и то, никогда не ездил туда сам, его привозили. Как это было весело — катить в составе колонны одинаковых, белых в красную полосу, ЛИАЗов с табличками «Дети» и флажками. Особенно в авангарде, сразу за машиной ГАИ, чтобы всё — и дорога, и небо — было как на ладони. Слушать вой сирены, распевать детские песни хором или скучать, глядя в окно, потому что уже вырос из глупых куплетов. Юра помнил, как в свою последнюю смену не пел, но слушал: «У машин глаза горят, на кабинах флаги, это едет наш отряд в пионерский лагерь...», а двадцать лет спустя слышал лишь звон прыгающей в багажнике лопаты. Ругался сквозь зубы на колеи и ямы, молился, чтобы где-нибудь не завязнуть, и смотрел не на голубое небо, а на серые тучи.

— Только бы не полило!

План действий был додуман и утверждён. Рассчитывая попасть в деревню, он выехал днём, но, чтобы пробраться внутрь лагеря, следовало дожидаться ночи. Дальше всё решено: сентябрь, последняя

смена кончилась, значит, детей уже нет, лагерь — не военный объект, там должен остаться только сторож, а мимо него Юра запросто прошмызнёт — ночью в лесу темнота, хоть глаз выколи. А если всё-таки заметит, на это тоже найдется решение. Конечно, дед-сторож поначалу испугается рыщущего по кустам мужика, но придёт же в себя, разглядит же, что мужик хоть и с лопатой наперевес, но адекватный, не алкоголик и не бомж, а дальше они договорятся.

Пионеры... красные галстуки, зарядки, линейки, купания и костры — как это было давно. Должно быть, сейчас всё совсем по-другому: другая страна, другие гимны, лозунги и песни, дети теперь без галстуков и значков, но дети-то те же, и лагерь тот же. И скоро, совсем скоро Юра вернётся туда, вспомнит самое главное в его жизни время, вспомнит самого главного человека. Быть может, даже узнает, что с ним произошло. А это значит, что, возможно, когда-нибудь он снова встретится с ним, со своим настоящим и единственным другом.

Но, затормозив у знакомой вывески — затёртой, покосившейся, на которой с трудом можно было различить буквы, — Юра увидел то, чего больше всего опасался. От железной ограды, которая раньше тянулась по всему периметру, остались лишь металлические столбы — не сохранилось ни прутьев, ни сеток. Красивые, почти что величественные красно-жёлтые ворота оказались сломаны: одна створка кое-как держалась на ржавых полувыбитых петлях, а вторая лежала рядом, явно не первый год зарастая травой. Сторожевая будка, когда-то разрисованная сине-зелёными ромбами, теперь почернела — краска давно облупилась, деревянные стены домика сгнили под дождями, крыша обвалилась.

Юра тяжело вздохнул — значит, и сюда добралась разруха. Где-то в подсознании таилось подозрение, он ведь в Германии не в железной коробке жил и знал, что творилось в Украине после развала СССР, знал, как закрывались заводы. А этот лагерь был прикреплен именно к одному из них. Но Юре совсем не хотелось думать, что та же судьба постигнет «Ласточку». Ведь это было самое яркое место его

детства, солнечное пятно в памяти. Ведь именно здесь двадцать лет назад он оставил больше половины себя... И сейчас Юра чувствовал, как выцветает эта память, будто та краска на сторожевой будке, опадая сырыми хлопьями в высокую траву.

Воодушевление, с которым он ехал, сошло на нет. Стало тоскливо и грустно — настроение соответствовало пасмурной погоде, мелкой мороси, накрапывающей с неба.

Вернувшись к машине, Юра переобулся в сапоги, достал из багажника лопату и закинул её на плечо. Переступив через ржавые листы того, что когда-то было створкой ворот, пошёл вглубь пионерского лагеря «Ласточка» имени пионера-героя Зины Портновой.

Шаг вперёд становился шагом назад — обратно по временной шкале, в полузабытое прошлое, в счастливое время, когда он был влюблен. Под ногами темнели покрытые трещинами плиты, вокруг шумел встревоженный дождём лес, а в памяти вспыхивали солнечные зайчики и бежали по старой лагерной аллее всё быстрее и быстрее, в последнее лето детства.

Он остановился неподалёку от перекрёстка. Налево уходила дорожка в столовую, направо — тропинка в недостроенный корпус, а прямо в центр лагеря вела некогда широкая аллея пионеров-героев. Вокруг грудились сломанные плиты, но возле клумбы, в самом центре перекрёстка, уцелел крохотный пяточок.

«Ведь это же было здесь! Да, точно, на этом самом месте!» — улыбнулся Юра, вспомнив, как поздней ночью, пока весь лагерь спал, чертил белым мелом самую красивую на свете букву — «В».

Тогда, следующим утром, идущие на завтрак ребята гадали, что это за контур вокруг буквы? Рылькин из второго отряда смекнул:

— Это ж яблоко, ребят!

— Что за сорт яблок такой на «В»? Вадимовка, может? — предположил Вася Петлицын.

— Сам ты Вадимовка! Васюган это! — оспорил Рылькин и, глядя на Петлицына, захохотал: — Васюган! — А Васька вдруг раскраснелся.

Никому и в голову не пришло, что вместо контура яблока здесь должно было быть сердце. Это Юрка, узнав среди ночных шорохов звук любимых шагов, так застеснялся, что рука его дрогнула, и получилось то, что получилось: яблоко.

Поддев носком сапога обломок плитки, Юра огляделся вокруг. Время не пощадило ни аллею, ни клумбу. Везде валялись ржавые перекрученные балки — остатки каркаса ворот, гнилые доски и щепки, куски кирпича... Куски кирпича! Он схватил тот, что поострее, и присел на корточки. Уверенным движением начертил огромную, красивую, с завитушками «В» и заключил её в сердце. Снова в кривое и кособокое, но его, Юркино, сердце. Циничный взрослый Юра унял скепсис и мысленно кивнул себе юному — пусть то, что должно здесь остаться, останется.

Воспоминания влекли его дальше по аллее пионеров-героев. Вдалеке виднелась широкая лестница в три ступеньки, ведущая к главной площади лагеря. Запустение, царившее на аллее, напомнило Юре кладбище. Он будто бродил по нему, старому и заброшенному — то тут, то там, точно надгробия, торчали из зарослей замшелые памятники и постаменты. Когда-то грозно смотрящих на запад статуй было семь, когда-то Юра, как тысячи других пионеров, не только знал имена и подвиги этих детей, но и всеми силами стремился быть похожим на них и брал пример. Но спустя два с лишним десятка лет забыл даже лица, с трудом узнав одного только Лёню Голикова.

Юра шёл дальше по разрушенной аллее. Определить, что когда-то здесь стелился ровный светло-серый асфальт, можно было только по его крошеву, валяющемуся в густой траве и жухлой листве. Юра всё брёл и брёл мимо разрушенных постаментов и с жалостью смотрел на гипсовые руки, ноги и головы, торчащие из зарослей. Его встречали безжизненные потемневшие туловища с вывернутыми наружу арматуринами и потёртые таблички с именами. Табличек сохранилось всего три: Марат Казей, Валя Котик, Толя Шумов.

А вот в конце аллеи, рядом с лестницей, уцелела доска почёта. Когда-то она была застеклена, сейчас разбитое стекло торчало острыми осколками по углам. Зато благодаря небольшому козырьку над доской некоторые надписи оставались видны относительно хорошо и даже сохранились три чёрно-белые фотографии.

«Смена № 3, август 1992 года. Заслуги и достижения», — прочитал Юра в самом верху доски. Значит, вот когда была последняя смена. Неужели лагерь проработал всего шесть лет с тех пор, как он приезжал сюда в последний раз?

Поднимаясь по лестнице, ведущей к площади, Юра чувствовал, как его сердце замирает от нахлынувшей тоски. Не страшно, когда старое заменено новым, страшно, когда старое просто забыто и брошено. Но ещё хуже от того, что он сам всё забыл и бросил, а ведь когда-то искренне клялся помнить и детей-героев, и пионерию, и особенно «В». Ну почему же он нашёл эту проклятую Горетовку только сейчас? Почему только сейчас вернулся? Чёрт с ними, с заветами Ленина, красными знамёнами, клятвами, которые его заставляли давать! Как же он допустил, что не сдержал слова, данного единственному другу?

Юра споткнулся об обрывок выцветшего щита с надписью «Наше будущее светло и прекра...».

— Да не очень-то оно светло и совсем не прекрасно, — буркнул, переступая последнюю ступеньку.

Самое главное место лагеря, как и всё остальное, выглядело плачевно. Площадь была завалена мусором и опавшими листьями, сквозь дыры в асфальте к бледному солнцу пробивались пучки бурьяна. В самом центре, среди каменного крошева, валялся обезглавленный памятник Зине Портновой, пионера-героя, чьим именем назывался лагерь. Юра узнал её и выругался сквозь зубы — девочку, пусть и гипсовую, было очень жаль. Она ведь совершила настоящий подвиг, за что с ней так обошлись? Он хотел бы поставить её на ноги, но сделать этого не мог — из отбитых голеней торчали ржавые железные крепежи.

Юра прислонил торс к постаменту, пестрящему граффити, поставил рядом голову и обернулся посмотреть на единственное, что уцелело на площади — голый флагшток, который так же, как двадцать лет назад, гордо устремлялся в небо.

Впервые Юра приехал в «Ласточку» в одиннадцать, и этот лагерь привёл его в такой восторг, что родители стали брать путевки ежегодно. Юрка обожал это место в детстве, но с каждой сменой возвращение приносило меньше и меньше радости. Здесь ничего не менялось: год от года те же пройденные вдоль и поперёк места, те же вожатые с теми же поручениями, те же пионеры, живущие по всё тому же распорядку. Всё как обычно. Кружки: авиамодельный, кройки и шитья, художественный, физкультурный и кибернетический. Речка — температура воды не ниже двадцати двух градусов. Гречневый суп — на пятничный обед от поварихи Светланы Викторовны. Даже шлягеры на дискотеке из года в год повторялись. Вот и последняя смена началась как обычно — с линейки.

Отряды подтягивались на площадь и занимали свои места. В солнечных лучах кружили пылинки, в воздухе ощущалось одухотворение. Пионеры стояли счастливые от новых встреч со старыми друзьями. Вожатые командовали подопечными, окидывали площадку строгими взглядами, в которых нет-нет, да и проблёскивала радость. Директор хорохорился — за весну удалось отремонтировать аж четыре корпуса и даже почти закончить строительство нового. И только Юрка был снова не такой, как все, одному ему за пять лет осточертел этот лагерь, одному ему веселиться не хотелось. Даже как-то обидно стало, и отвлечься не на что.

А нет, кажется, нашлось на что. Справа от флагштока в окружении пятого отряда стоял новый вожатый. В синих шортах, белой рубашке, красном галстуке и очках. Студент, может быть, даже первокурсник, самый молодой из вожатых и самый напряжённый. Душистый ветер приглаживал выбившиеся из-под алой пилотки

волосы, на бледных ногах краснели свежерасчесанные комариные укусы, сосредоточенный взгляд гулял по детским макушкам, губы произвольно шептали: «Одиннадцать, двенадцать, три... тринадцать». Кажется, его звали Володя — Юрка слышал что-то такое возле автобуса.

Протрубил горн, взлетели руки в пионерском салюте, на сцену поднялось руководство лагеря. Воздух сотрясли слова приветствия, загремели пафосные речи про пионерию, патриотизм и коммунистические идеалы, тысячу раз повторённые, заученные Юркой слово в слово, хоть пересказывай. Он старался не хмуриться, но ничего не получалось. Он не верил ни улыбке старшей воспитательницы, ни её горящим глазам, ни пламенным речам. Ему казалось, что ничего настоящего ни в них, ни даже в самой Ольге Леонидовне не было, иначе зачем повторять одно и то же? У искренности всегда найдутся новые слова. Юрке вообще казалось, что все в его стране живут по инерции, по старой привычке произносят лозунги, дают клятвы, но в глубине души ничего не чувствуют. Что всё это — напускной пафос. Что один он, Юрка, настоящий, а другие — особенно этот Володя — роботы.

Нет, ну разве такой кадр, как он, мог быть живым человеком? Весь из себя идеальный, умница-комсомолец, его будто в оранжерее вырастили под колпаком! Ну правда ведь, как с плаката — высокий, опрятный, собранный, ямочки на щеках, кожа сияет на солнце. «Вот только с шевелюрой неувязочка вышла, — злорадно хмыкнул Юрка, — не блондин». Ну и пусть не блондин, зато причесался — волосок к волоску, не чета всклокоченному Юрке. «Робот и есть робот, — оправдывался он, стыдливо приглаживая вихры, — у нормальных людей волосы на ветру колом стоят, а у этого, ишь ты, только приглаживаются. Пойти, что ли, в кибернетический записаться?»

Юрка так крепко задумался и так засмотрелся на Володю, что едва не пропустил самое главное — подъём флага. Благо соседка стояла рядом, одёрнула. Он и на флаг посмотрел, и «взвейтесь кострами синие ночи, мы — пионеры, дети рабочих» пропел как положено. Только после «всегда будь готов» снова уставился на

Володю и стоял как болван до тех пор, пока пятый отряд не начал расходиться. Вожатый, поправляя очки, ткнул себя в переносицу и зашептал: «Двенадцать... Ой! Тринадцать... Трина...» — и ушёл вслед за детворой.

Юра угрюмо покачал головой, ещё раз обводя взглядом площадь. Время не щадит ничего и никого — вот и место, такое родное, потому что именно здесь Юра впервые увидел своего «В», зарастало лесом. Пройдёт лет десять, и тут будет совсем уже не пройти сквозь ветви густого ясенелистого клёна, а случайного путника не на шутку испугают выглядывающие из поросли части гипсовых тел пионеров. Или будет ещё хуже — стройка доберётся досюда, лагерь снесут, а на столь дорогих Юриному сердцу местах вырастут коттеджи.

Юра побрёл в западный угол площади к дорожке, по которой вожатые уводили младших пионеров после линейки. Дорога вела его дальше, к реке, но он стоял на месте и выискивал теряющуюся в траве тропинку. Ориентируясь больше на память, чем на то, что видели глаза, узнал развилку: слева виднелись очертания спортплощадки и корта, а справа, чуть подальше, можно было рассмотреть остатки корпусов малышни. Но Юра повернул обратно, на площадь, и направился в другую сторону, к эстраде и кинозалу. Он брёл, озираясь на высокие деревья, и ему казалось, что всё вокруг — какой-то странный сон. Он вроде узнавал эти места: вон там, на возвышении, виднелись щитовые, а если пройти дальше, можно оказаться у кладовых. И, воскрешая в памяти картинку, переживал щемящее чувство — тёплое и родное. Но в то же время к нему примешивалась горечь: всё здесь было чужим и незнакомым.

Вскоре он оказался на эстраде — месте, где началась его история, их история. Недолгая, но такая яркая, что согревала своим светом огромную часть его жизни.

Огороженная низеньким повалившимся забором танцплощадка с ракушкой-сценой когда-то была украшена красными флагами и расписными плакатами «Слава КПСС» и «Мы — юные ленинцы», старыми даже для Юриного времени. Под ногами валялся рваный, выцветший, грязно-оранжевый плакат-растяжка со стихами. Стоя на рваной тряпке, Юра посмотрел вниз. Прочёл, что смог разглядеть: «Как повяжешь галстук, береги...» — и отвернулся. Справа от сцены традиционно висела одна из копий распорядка дня. Теперь единственная сохранившаяся строчка сообщала, что четыре тридцать — это время для общественно полезных работ. Слева, на самом краю танцплощадки, всё ещё высился Юркин наблюдательный пункт — величественная трехствольная яблоня. Когда-то увешанная тяжёлыми плодами и гирляндами, а теперь высохшая, искорёженная и поломанная. На неё уже не удалось бы взобраться — рухнет. Впрочем, Юрка и раньше падал с неё — двадцать лет назад, когда по поручению вожатой вешал на дерево пёстрые электрические гирлянды.

Это-то и было его первым заданием, которое настигло в самом начале смены. Юрка и опомниться не успел.

После торжественной линейки он заселился в корпус, затем телом, но не головой поприбывал на собрании отрядной дружины, а после обеда сразу пошёл на спортплощадку знакомиться с новыми ребятами и искать товарищей с прошлых смен. По радио приветствовали всех новоприбывших. Передали, что метеорологи сильных осадков в ближайшую неделю не обещают, пожелали активно и полезно отдыхать и наслаждаться солнцем. Юрка моментально узнал зычный низкий голос Митьки — он играл на гитаре, хорошо пел и в прошлом году так же вещал из радиорубки.

Среди новых лиц мелькнуло несколько знакомых. Возле теннисного корта щебетали Полина, Ульяна и Ксюша. Юрка заметил их ещё на линейке — снова они в одном отряде, пятый год подряд. Он помнил их сопливymi десятилетками — между Юркой и девочками сразу почему-

то не заладились отношения. Теперь они выросли, расцвели, стали настоящими девушками... Но даже несмотря на это, Юрка не проникся к ним симпатией, упрямо продолжая недолюбливать этих троих говорливых подружек-сплетниц.

Ванька и Миха — соотрядники, закадычные Юркины товарищи, синхронно помахали ему. Он кивнул в ответ, но подходить не стал — сейчас засыплют вопросами о том, как у него год прошёл, а Юрке совсем не хотелось отвечать, что «как всегда не очень», а потом ещё объяснять почему. Этим ребят он тоже знал с детства. Единственные, с кем он более или менее общался. Ванька и Миха были скромными парнями-ботаниками, прыщавыми и смешными. С девочками не особенно дружили — не складывалось, зато Юрку уважали. Он подкупал это их уважение сигаретами, которые они иногда вместе раскуривали, сбегая с тихого часа и прячась за оградой лагеря.

Маша Сидорова тоже стояла неподалёку, растерянно оглядывалась по сторонам. Юрка был с ней знаком уже четыре года. Она точила зуб на Полину, Ульяну и Ксюшу, была надменной и на Юрку всегда смотрела свысока. Зато прошлым летом хорошо общалась с Анютой.

Вот Анюта была замечательной, она очень нравилась Юрке. Он дружил с ней и даже дважды приглашал танцевать на дискотеке. И она — что главное — ни разу ему не отказала! Юрке нравился её звонкий залиvistый смех. А ещё Анюта была одной из немногих в прошлом году, кто не отвернулся от него после того случая... Юрка отогнал от себя эту мысль, не желая даже вспоминать о том, что тогда произошло и как пришлось извиняться позже. Он опять оглядел спортплощадку, надеясь, что Анюта где-то здесь, но её нигде не было. И на линейке он её не видел, и, судя по тому, как растерянно оглядывалась Маша вокруг, ища подругу, надежды вовсе не было никакой.

Спросив у Маши об Ане и получив ответ «Похоже, не будет», Юрка сунул руки в карманы, насупился и пошёл по тропинке вверх. Думал об Анюте — почему не приехала? Жаль, что они тогда подружились только к концу смены. Потом разъехались, и всё: Анюта осталась единственным светлым воспоминанием о «Ласточке» того года. Она рассказывала, что у её отца какие-то проблемы то ли с партией, то ли с работой... Говорила, что очень хочет приехать снова, но не знала, получится ли. И вот — не получилось, видимо.

Юрка раздражённо пнул ногой нижние ветки пышного куста сирени, что рос у электрощитовых. Он не любил её приторный, липнувший к носу запах, но забавы ради остановился и стал выискивать пятилистные цветочки: когда-то мама рассказала, что если найти такой и прожевать, загадав желание, оно обязательно сбудется. Знать бы ещё, что загадывать. Раньше, год-полтора назад, были и мечты, и планы, а теперь...

— Конев, — раздался сзади строгий голос вожатой Юркиного отряда, Ирины. Юрка стиснул зубы и обернулся. На него подозрительно смотрела пара ярко-зелёных глаз: — Что ты тут один бродишь?

Ирина вот уже третий год была вожатой в его отряде. Строгая, но добрая невысокая брюнетка — одна из немногих в «Ласточке», кто находил с Юркой общий язык.

Юрка втянул голову в плечи.

— Ну Марь Иванн... — протянул он, не поворачиваясь.

— Что ты сказал?

С тихим треском Юрка отломил ветку сирени с самым большим и пышным соцветием. Развернулся, протянул вожатой:

— Цветочками люблюсь. Вот, Ира Петровна, это вам!

Юрка был единственным, кто принципиально называл её по имени и отчеству, не догадываясь о том, что Иру это очень обижало.

— Конев! — Ира покраснела и явно смутилась, но строгости в голос прибавила: — Ты нарушаешь общественный порядок! Хорошо, что я тебя увидела тут, а если бы кто-то из старших воспитателей?

Юрка знал, что вожатая никому на него не пожалуется. Во-первых, ласковая даже в строгости, Ира почему-то жалела его, а во-вторых, за непослушание подопечных вожатые сами могли получить выговор, вот и старались всё решить, не привлекая начальство.

Она вздохнула и упёрла руки в бока:

— Ну ладно, раз уж ты тут бездельничаешь, у меня есть для тебя важное общественное задание. После отбоя найдёшь Алёшу Матвеева из третьего отряда — он такой рыжий и в веснушках. Пойдёшь с ним к завхозу, попросите две лестницы и несите их к эстраде. Там я вам выдам гирлянды, нужно будет развесить для вечерней дискотеки. Всё понятно?

Юрка немного огорчился, планировал на речку сходить, а теперь вместо этого на лестнице балансируй. Но кивнул. Неохотно. А Ирина прищурилась:

— Точно всё понятно?

— Точно, Марьива... Тьфу ты... Так точно, Ира Петровна! — Юрка щёлкнул отсутствующими каблуками.

— Конев, ты допаясничаешься, мне твои шуточки ещё с прошлой смены надоели!

— Извините, Ира Петровна. Всё ясно, Ира Петровна. Будет сделано, Ира Петровна!

— Иди, безобразник. Да побыстрее!

Алёша Матвеев оказался не только рыжим и веснушчатым, но и лопухим. Он тоже не первый год приезжал в этот лагерь и тараторил без умолку о прошлых сменах. Хаотично перескакивал с темы на тему, упоминал имена и фамилии, то и дело спрашивая: «А этого знаешь? А вот того помнишь?» И торчали у Алёши не только рыжие кудряшки да уши, но ещё и зубы, особенно когда он улыбался, а улыбался он всегда. Из Алёши буквально била энергия и жажда жизни, он был смешным и солнечным. И ужасающе деятельным. «Ужасающе» потому, что Матвеев был из разряда тех людей, которые могут утопить рыбу. Поэтому каждый человек в лагере, прежде чем дать ему задание, очень и очень хорошо думал и взвешивал.

С гирляндами они справились довольно быстро. Уже через час несколько окружающих деревьев были обмотаны проводами с лампочками, по сцене протянули и закрепили самые красивые «свечки». Оставалось только на яблоню забросить провода. Юрка окинул дерево профессиональным взглядом и полез на стремянку. Любимую яблоню хотелось сделать не только самой красивой, но и самой удобной — чтобы, тайком лазая по ней, не зацепиться за провод. Держа лампочку в одной руке, второй схватившись за толстый сук, Юрка переступил со ступеньки на ветку, намереваясь закрепить гирлянду повыше.

Раздался сухой треск, затем вскрик Алёшки, потом Юрке оцарапало щеку, картинка перед глазами смазалась на пару секунд, затем в спине и пятой точке вспыхнула боль, а в довершение всему в глазах ненадолго потемнело.

— Мамочки! Конев! Юрка, Юр, ты как, ты живой? — Ира склонилась над ним, прикрывая руками рот.

— Живой... — прокряхтел он, садясь и держась за спину. — Ударился больно...

— Что болит, где болит? Рука, нога, где? Здесь?

— Ай! Сломал!

— Что сломал? Юра, что?!

— Да гирлянду эту сломал...

— Да бог с ней, с гирляндой, главное...

Юрка привстал. Все двадцать человек, готовивших площадку к празднику, окружили пострадавшего и выжидательно уставились на него. Потирая ушибленную ладонь, Юрка улыбнулся, стараясь спрятать боль за улыбкой. Он очень боялся потерять репутацию непробиваемого и мужественного парня. Не хватало ещё жаловаться на ушиб и прослыть нытиком, слабаком и слюнтяем. И ладно бы только рука со спиной болела — копчик, чтоб его, ныл! Признайся в таком — засмеют: «Коневу хвост подбили».

— Да что вы говорите? «Бог с ней»? — вмешалась старшая воспитательница, суровая Ольга Леонидовна, второй год подряд точащая на Юрку зуб. — Как это понимать, Ирина?! Гирлянда —

имущество лагеря, кто за неё платить будет? Я? А может, ты? Или ты, Конев?

— А что я сделаю, если у вас лестницы шаткие?

— Ах, лестницы шаткие? А может, это всё-таки ты виноват, разгильдяй? Только посмотри на себя! — она строго ткнула пальцем Юрке в грудь. — Галстук — ценнейшая для пионера вещь, а у тебя он грязный, рваный и повязан криво! Как не стыдно в таком виде по лагерю... да что по лагерю — на линейку в таком виде явился!

Юрка взялся за кончик красной ткани, быстро посмотрел — и правда, грязный. Испачкался, когда падал с яблони?

Юрка начал оправдываться:

— На линейке галстук был правильно завязан, он сбился, потому что я упал!

— Потому что ты тунеядец и вандал! — Ольга Леонидовна брызнула слюной. Юрка оторопел. Не найдя, что ответить, он молча стоял и слушал, как она его хает. — Пионерию два года как перерос, а в комсомол вступить даже не думаешь! Или что, Конев, не берут? Не заслужил? В общественной деятельности не участвуешь, отметки из рук вон плохие — конечно, не берут, какой же из хулигана комсомолец!

Юрке бы сейчас радоваться — наконец вывел воспиталку на откровенность, да ещё и при всём честном народе, но её последние слова всерьёз обидели.

— Никакой я не хулиган! Это у вас тут хлипкое всё, скрипит, а вы... а... а вы...

Вся правда была готова слететь с языка. Юрка вскочил на ноги, набрал воздуха в лёгкие, собираясь орать и... вдруг задохнулся — кто-то увесисто ткнул его в ушибленную спину. Это была Ира. Она выпучила глаза и шикнула: «Тихо!»

— Что же ты остановился, Юра? — сощурилась воспитательница. — Продолжай, мы все тебя очень внимательно выслушаем. А потом я позвоню родителям и такую характеристику для тебя напишу, что ни комсомола, ни тем более партии тебе не видать как своих ушей!

Ольга Леонидовна, очень худая и очень высокая, нависла над ним, зашевелила бровями, сверкнула гневом из глаз, видимо, пытаясь его ослепить, и никак не унималась:

— Всю жизнь будешь полы мести! И как тебе не стыдно такую фамилию позорить?

— Ольга Леонидовна, но вы ведь нам сами говорили, что нельзя на ребенка кричать, — Ира осмелилась её пристыдить.

Вокруг уже и так собралось много народу. Слыша ругань, подходили и другие, а воспитательница при всех кричала на вожатую, а теперь и на Юрку.

— А с ним другие методы не работают! — парировала старшая воспитательница и продолжила обвинять Юрку: — В первый же день устраиваешь погром в столовой, теперь вот ломаешь гирлянды!

— Это случайно вышло, я не хотел!

Юрка правда не хотел ничего такого устраивать, а тем более в столовой! На обеде, когда относил грязную тарелку, он перебил половину посуды. Случайно уронил свою на стопку других тарелок, тоже грязных, составленных абы как. Тарелка поехала вниз, скатилась на другие, которые тоже поехали, и всё это безобразие со страшным грохотом рухнуло на пол и разбилось. Конечно, все заметили, пол-лагеря сбежалось на шум, а он стоял, разинув рот, красный, как рак. Не хотел он такого внимания! Юра вообще никогда не хотел внимания, даже в сельпо в соседнюю деревню бежал один, лишь бы было тише. И сейчас тоже — грохнулся с яблони, его отчитывают за какую-то лампочку, и все на это смотрят! Даже те, кто должен своими делами заниматься, стоят и смотрят, а претензии как бездельнику предъявят одному только Юрке!

— Ольга Леонидовна, пожалуйста, простите на первый раз! — снова вмешалась Ира. — Юра — хороший мальчик, он повзрослел, исправился с того года, правда, Юр? Он ни при чем, это лестница шаткая, его бы в медпункт...

— Ирина, это уже чересчур! Как тебе не стыдно, мне, коммунистке с тридцатилетним стажем, врать прямо в глаза?!

— Нет, я не...

— Я без твоих подсказок видела, что Конев с лестницы на ветку полез. Выговор тебе, Ирина, строгий! Будешь знать, как покрывать диверсантов!

— Да что же вы, Ольга Леонидовна, какая диверсия!

— Одного выговора мало, ещё добавить?

— Нет. Конечно нет. Просто Юра — он ведь ещё ребёнок, у него энергии много. Ему бы эту энергию направить в правильное русло...

— Хорош ребёнок — рост метр восемьдесят!

С ростом она, конечно, преувеличила. Юрка, дай бог, чтобы Леонидовну перерос, но Бога в СССР не было. «Метр семьдесят пять», — объявили на медкомиссии. Ни сантиметром больше.

— Он — мальчик творческий, ему бы в кружок поактивнее, — продолжала канючить Ира Петровна. — Вот спортивная секция у нас есть, да, Юр? Или вот... театральный кружок открылся, а у Володи как раз мальчишек мало. Пожалуйста, дайте ему шанс, Ольга Леонидовна! Под мою ответственность.

— Под твою ответственность? — оскалилась старшая воспитательница.

Юрка было подумал, что это провал, но вдруг Ольга Леонидовна обернулась, взглянула на Володю и хмыкнула. Володя, который как раз вытаскивал аппаратуру для дискотеки из кинозала, услышав своё имя, побледнел и нервно моргнул.

— Ладно... Под твою персональную ответственность до первого предупреждения. — Она взглянула на Юрку: — Конев, если хоть что-то пойдёт не так, отвечать будете оба. Да-да, ты не ослышался, за твои промахи будет наказана Ирина, может, хоть это тебя остановит. Володя! — Она крикнула ему, а тот отступил на шаг назад, будто со страху.

Вдруг его острый взгляд переметнулся на Юрку, и Володя вмиг изменился — раздумячился, расправил плечи и смело шагнул к воспитательнице.

— Да, Ольга Леонидовна?

— Принимай нового актёра. А чтобы не вздумал филонить, если с кружком тебе потребуется помощь, расширим обязанности Конева. О его успехах докладывать ежедневно.

— Хорошо, Ольга Леонидовна. Конев... Юра, кажется, да? Репетиция начнётся в кинозале сразу после полдника. Пожалуйста, не опаздывай.

«Па-а-ажалуйста», — мысленно передразнил Юрка, хотя Володин голос оказался красивым. Чуть ниже стандартного баритона, шелковистый, приятный, но совсем не певчий, не поставленный. И из-за того, что Володя вычурно тянул «а», его строгий тон показался Юрке смешным и немного раздражающим.

Вблизи вожатый перестал казаться испуганным, наоборот, когда он подошёл поближе и посмотрел на Юрку, будто переменялся — деловито поправил за дужку очки, вздёрнул подбородок и чуточку свысока взглянул на него. Юрка, достававший Володе до носа, качнулся на пятках и сообщил:

— Понял, буду вовремя.

Володя кивнул и посмотрел в сторону — на ребят, копошащихся с проводами у динамиков. И, строго прикрикивая на ходу: «Ну что вы делаете! Это провода от цветомузыки!», бросился к ним.

Юрка отвернулся. Танцплощадка гудела, как встревоженный улей. Деловитые пионеры снова принялись заниматься кто чем: что-то вешали, что-то чинили, красили, мыли и подметали, а позади Юрки, на эстраде, натужно скрипели верёвки. Ребята собирались вешать плакат-растяжку, который лежал на сцене. Завхоз Саныч скомандовал громовым голосом: «Тяни!» Верёвки вжикнули, и над самой Юркиной головой взлетела широкая, ярко-алая тканевая полоса с белоснежной надписью.

Юрка хмыкнул, дёрнул порядком ободранный краешек своего пионерского галстука и с презрением проскандировал надпись: «Как повяжешь галстук, береги его! Он ведь с красным знаменем цвета одного!»

Глава 2. Натуральный балаган

Лёгкий ветерок принёс со стройки удушливый запах жжёной солярки. Он казался настолько чуждым для этого места, что хотелось от него скрыться. К тому же дождь, до сих пор только накрапывавший, усилился. И Юра немедленно отправился в кинозал. Не будь ядовитого ветра и холодного дождя, он всё равно не смог бы не свернуть туда, ведь это место больше других наполнилось воспоминаниями того лета.

Кинозал стоял рядом с эстрадой — он был одновременно и театром, и танцполом, где в пасмурные вечера проводились дискотеки. Высокое деревянное здание сохранилось на удивление хорошо, только большие окна зияли чёрными провалами с торчащими осколками в рамах.

Ступеньки кинозала скрипели точно так же, как два десятка лет назад, в первый вечер их знакомства. В глубине души Юра даже порадовался скрипу — так ли часто услышишь ничем не искажённые звуки из детства? Вот бы ещё услышать фортепиано: нежную глубокую «Колыбельную» — лейтмотив того лета. Это здание всегда ассоциировалось у Юры с музыкой: и раньше, когда ноты звучали здесь каждый день, и сейчас, когда в кинозале царила мёртвая тишина. Но почему этот зал даже в безмолвии продолжал напоминать о ней, Юра не понимал.

Снаружи дом сохранился неплохо, а внутри — так себе. На окнах колыхались плотные, изъеденные молью шторы. Утеплённую войлоком дверь выбили, из пустого проёма внутрь полутёмного зала падала полоса дневного света. Она расстилалась по спинкам зелёных зрительских кресел, до сих пор стоявших ровными рядами. Она падала на голую стену, оттеняла фактуру облупившейся краски. Освещала бурый, грязный пол. Взгляд следом за лучом упал на выбитые паркетные досочки, и Юра понял, отчего именно музыка стала для него такой яркой ассоциацией. Россыпь бурых брусков где-то лежала кучкой, а где-то ровным рядом — точь-в-точь как выбитые

фортепианные клавиши. «Колыбельная» — красивая мелодия, вот бы снова сыграть.

Сцена. Слева, на месте, где тем памятным вечером сидел Володя, теперь росло деревце — тонкая, совсем молодая берёзка пробилась через фундамент наружу, выломала истлевшие доски и потянулась к свету, к провалу в потолке, через который в тёмный зал попадали косые бледные лучи. Необычайно пушистая крона лишь подчёркивала пустоту справа. Эта пустота резала Юре глаза, он отчётливо помнил, что раньше там стояло пианино.

Ступая по досочкам-клавишам, Юра направился к берёзке. Только коснулся чуть пыльных листочков, как понял: он ни за что не хочет уходить отсюда. Вот бы остаться здесь дотемна, смотреть на берёзку и ждать, когда откроется тяжёлый занавес и актёры выйдут на сцену. Он прислонил лопату к стене, сел в ветхое зрительское кресло, оно заскрипело. Юра улыбнулся, вспомнив, как в вечер первой репетиции пол жалобно выл под ногами, когда Юрка мялся перед обитой войлоком дверью, что валялась сейчас на крыльце. Как же он тогда злился на Иру Петровну, как злился!

«Ну Ира, ну Петровна, ну на кой ляд мне сдался этот театр?!» Настроение у Юрки было хуже некуда — ещё бы, при такой толпе народа его и отругали, и выставили полным болваном. Чёрт бы побрал и эту Ольгу Леонидовну вместе со своими нравоучениями! Юрка весь день гневался, обижался и пытался найти причину, чтобы не идти на репетицию. Но отвертеться не получилось, пришлось унять свои капризы, ведь Юрка понимал, что не пойдя он вечером в театр — подведёт Иру Петровну, которая отвечает за него головой.

Но злость-то никуда не делась! Юрка даже намеревался грохнуть дверью, чтобы всем показать, что думает об этой дурацкой самодеятельности. Но только замахнулся, только тихонько скрипнул ступенькой, как замер на пороге.

Володя был один. Сидел слева на самом краю сцены, читал что-то в тетрадке и грыз грушу. Рядом стоял радиоприёмник, шипел и скрипел от постоянных радиопомех, пытался играть «Канон» Пахельбеля. Володя, слыша, что помехи опять перебивают звуки фортепиано из динамиков, клал тетрадку на колени и, не глядя, поворачивал антенну.

Юрка обомлел — таким этот Володя показался ему простым и даже трогательным. Без тени бравады, сосредоточенный и ссутуленный, вожатый сидел прямо на полу и болтал ногой. Он хрустнул грушей, задумчиво прожевал, проглотил — чуть не поперхнулся и вдруг тряхнул головой — похоже, в тексте что-то не понравилось. Очки сползли на кончик носа.

«Ещё бы не сползали, на таком-то ровном», — заметил про себя Юрка и кашлянул. Случайно. Он бы ещё постоял, посмотрел, полюбовался и позавидовал Володе — не носу, разумеется, а груше — уж очень он их любил. Володя поднял голову, бросил тетрадь, рефлекторно устремил указательный палец себе в лицо, но вдруг передумал, разжал руку и аккуратно, со слегка надменным видом, поправил очки за дужки.

— Привет. Уже вернулся с полдника?

Юрка кивнул.

— А где это груши раздают? В столовой нет ничего...

— Меня угостили.

— Кто? — автоматически спросил Юрка, вдруг это его знакомый, тогда можно было бы за так выпросить или на что-нибудь обменять.

— Маша Сидорова. Она у нас на пианино играет, скоро придёт. Давай поделюсь? — и протянул ему ненадкусанную половину груши, но Юрка помотал головой. — Не хочешь — как хочешь.

— Так, и что я буду здесь делать? — поинтересовался Юрка, поднявшись на сцену и деловито скрестив руки на груди.

— Сразу к делу, да? Хороший подход, мне нравится. Действительно, что же ты будешь делать? — Володя встал на ноги и задумчиво уставился в чистый белый потолок. — Смотрю сценарий,

думаю, какую тебе дать роль, но представляешь, нет для тебя — здорового лба — роли.

— Как это нет? Совсем?

— Совсем, — Володя уставился ему в лицо.

— Может, дерево... ну или волк... В любом детском спектакле есть либо волк, либо дерево.

— Дерево? — Володя усмехнулся. — У нас будет тайник в полене, но это реквизит, а не роль.

— Ты всё-таки подумай над этим. Уж что-что, а полено я сыграю отлично, профессионально даже. Показать?

Не дожидаясь ответа, Юрка лёг на пол плашмя и вытянул руки вдоль туловища.

— Как тебе? — спросил, приподнявшись и глядя на Володю снизу вверх.

— Не смешно, — сухо отрезал тот. — Ты кое-чего не понимаешь. У нас не юмористический спектакль, а драма. Даже трагедия. У лагеря в этом году юбилей — тридцать лет со дня основания, Ольга Леонидовна говорила на линейке.

— Ну, говорила, — подтвердил Юрка.

— Так вот. То, что лагерь носит имя пионера-героя Зины Портновой, ты, конечно, сам знаешь. А то, что первым массовым мероприятием здесь был спектакль о жизни Портновой, — это должно быть для тебя новостью. Так вот, именно этот спектакль мы поставим на дне рождения лагеря. Так что полено, Юра, не в этот раз.

Говорил Володя вдохновенно, с видом человека, намеревающегося сделать что-то особенное и значимое. Но Юрку не проняло.

— Фу! — скривился он. — Скучно...

Володя сперва нахмурился, потом посмотрел на него оценивающе и наконец ответил:

— Нет уж, скучно не будет — во всяком случае, тебе. Раз роли не нашлось, будешь мне помогать с актёрами. А что? Тут у нас, кроме меня, всего один взрослый — Маша. Кстати, она ведь из твоего

отряда. А остальные все малыши. Если с девочками справляться не надо, они сами по себе послушные, то мальчики прямо-таки бешеные. Тут не просто глаз да глаз, тут и авторитет нужен.

— Пф... Ну и пусть Маша с ними нянчится, я им что, мамочка?

— Говорю же, Маша не справится: мальчикам нужен не кто-нибудь, а авторитет. У меня нет времени, чтобы...

— И с чего это ты взял, что я соглашусь?

Володя тяжело выдохнул:

— согласишься. Потому что у тебя нет выбора.

— Да ну?

— Ну да. На твоём месте я бы лучше подтянул свою дисциплину...

— А то что?

— А то, что если опять натворишь бед, тебя просто выгонят из лагеря! — Володя повысил тон, в его голосе прозвучали сердитые нотки. — Я серьёзно. Знаешь, как сегодня Ирину отчихвостили за гирлянду? И кстати, Ольга Леонидовна просила тебе напомнить, что это было последнее предупреждение.

Юрка даже не нашёл, что на это сказать. Вскочил, заходил кругами. Потом остановился как вкопанный, задумался. Скучно ему в лагере? Ну да. А уезжать хочется? На самом-то деле не очень. Сказать по правде, Юрка не мог определиться с тем, чего хотел, но вылетать из лагеря с позором... Он-то ладно, пусть с позором, а Ира Петровна как? С выговором в личном деле и ужасной характеристикой? Хорош мужик, мало того что за вожатской юбкой прятался, так ещё и подвёл её, Иру. Нет, такое точно не входило в Юркины планы.

— Поручились, значит, и теперь шантажируете? — пропыхтел он, начиная злиться то ли на них, то ли на самого себя.

— Никто тебя не шантажирует и уж тем более не хочет выгонять. Просто веди себя хорошо, слушайся вожатых, помогай.

— Слушаться? — прошипел Юрка.

Он почувствовал себя загнанным в угол. Казалось, что все вокруг сговорились и теперь ищут повод и способы, как бы насолить посильнее, как бы забраться поглубже в самые мысли и чувства, как

его затравить, задушить... Только приехал, а на него уже набросились, обвиняют, ругают, поучают. Это несправедливо! Совершенно не соображая, что несёт, Юрка будто озверел. Хотелось выплеснуть задавленный гнев, хотелось ломать и крушить всё на своём пути.

— Да кто вы все такие, чтобы я вас слушался? Ха! Да я вам покажу, я тебе покажу! Спектакль, значит? Да я вам такой спектакль устрою, мало не покажется!

— Грозится ещё, — хмыкнул Володя. Его совершенно не тронула Юркина тирада. — Ну и устраивай. Тебя выгонят, и поминай как звали. А за спектакль кого накажут? Тебя? Нет, меня! Только я-то тут при чём? При том, что правду сказал? А будто ты сам не знал, что застрял у администрации костью в горле. Непонятно, как тебя вообще сюда определили.

— Я ничего плохого не делал! — выпалил Юрка и вдруг скис. — Это всё... оно всё само: и тарелки эти, и гирлянда... я не хотел! И насчёт Иры не хотел...

— Ясное дело, что не хотел, — Володя произнёс это так искренне, что у Юры вытянулось лицо.

— В смысле?

— Я верю тебе, — кивнул он, — поверили бы и другие, если бы репутация у Юры Конева была не такой плохой. После твоей прошлогодней драки сюда проверки как к себе домой ходят, одна за одной. Леонидовне только повод дай, она тебя выгонит. Так что, Юра... Будь мужчиной. Ирина за тебя поручилась, а теперь и я отвечаю. Не подведи нас.

На сцене справа стояло пианино, а в центре — бюст вождя пролетариата. От досады Юрке захотелось разбить голову Ленина об пол, чтобы разлетелась вдребезги, но он попытался успокоиться и отдышаться. Подошёл к Ильичу, облокотился, приник лбом к холодной лысине и грустно так посмотрел на Володю.

— Раз ты такой честный, скажи... Вы роль не даёте, чтобы я физиономией на людях не светил и лагерь не позорил?

— Что за глупости? Роли нет, потому что я пока ничего не придумал. Актёры-мальчишки у нас все маленькие, ты среди них будешь смотреться великаном в стране лилипутов, а по сценарию великанов у нас нет. — Он улыбнулся. — Ты лучше скажи, что вообще умеешь? Петь, танцевать? Играть на каком-нибудь инструменте?

Юрка покосился на пианино, в груди неприятно кольнуло. Он насупился и уставился в пол:

— Ничего не умею и ничего не хочу, — соврал, прекрасно понимая, что обманывает сейчас не столько Володю, сколько самого себя.

— Ясно. Значит, вернёмся к тому, с чего начали — будешь мне помогать, а заодно подтянешь свою дисциплину и восстановишь репутацию.

Разговор зашёл в тупик. Они молчали. Юрка косился левым глазом на нос Владимира Ильича, сдувал с него пылинки. Другой Владимир, не Ильич, а Львович, и не вождь, а художник, снова уставился в тетрадку. Время шло, полдник, с которого Юра ушёл раньше всех, закончился, в кинозал начали подходить актёры.

Первой явилась Маша Сидорова. Улыбнувшись Володе и проигнорировав Юрку, она легонько качнула бедром в юбке-солнышко и уселась за пианино. Юрка пристально посмотрел на неё — за прошедший год Маша преобразилась. Вытянулась, похудела и отрастила волосы до пояса, научилась кокетничать, совсем как взрослая. Сидела теперь вся из себя с прямой спиной и длинными загорелыми ножками.

— Людвиг Ван Бетховен, — объявила негромко. — Соната для фортепиано номер четырнадцать до-диез минор, опус двадцать семь, — и, взмахнув волосами, коснулась пальцами клавиш.

Юрка закатил глаза — «Лунная соната»! А ничего пооригинальнее Маша не могла придумать? «Соната» всем уже оскомину набила, каждый второй её играет. Как бы Юрка ни ворчал, ему стало чуточку завидно, ведь не на него, а на Володю Маша бросала робкие, но полные нежности взгляды, и не для него, а для Володи играла.

Тем временем Маша закончила и тут же начала по новой — видимо, чтобы Володя ещё немного постоял близко-близко и ещё поглядел одобрительно да поулыбался ей. Но ничего у Машки не вышло.

Грохнув дверью, как хотел сам разгильдяй Юрка, ватага юных актёров ввалилась в зал. Захватила и Володино внимание, и его самого. Оцепленный кольцом орущих детей — каждому непременно требовалось сообщить худруку что-то крайне важное, — Володя пытался их успокоить. Но вскоре пришлось успокаиваться ему самому — в зал явилась троица. Нет, не так, — Троица! Конечно, без отца, сына и духа... Хотя духом повеяло, но не святым, а парфюмерным. Полина, Ульяна и Ксюша, по первым буквам имён Юрка называл их ПУК. Эти трое были живым воплощением символа трёх обезьян «Ничего не вижу, ничего не слышу, ничего не скажу», только наоборот — всё вижу, везде подслушаю и всем расскажу. Вот и сейчас они вошли в зал, шаря вокруг любопытными взглядами, и грациозно вспорхнули на сцену. Приодетые, расфуфыренные, с одинаковой помадой на губах и пахнущие одинаково — польскими духами «Быть может». Юра знал этот запах, потому что полстраны пользовалось такими же.

Сперва он подумал, что Володя соврал про единственную взрослую в труппе, но только Юрка взглянул на вспотевшего худрука, как понял — тот сам удивился, что спектакль приобрёл такую популярность. А тут ещё Полина, совсем обнаглев, подхватила его под локоть.

— Володя, а давай современное ставить? Я знаю такой интересный спектакль про любовь и, кстати, могу сыграть...

— Девочки, а вы разве не в курсе, что набор уже окончен? — вмешалась бледная от злости Маша. Видимо, догадалась о том, что популярность приобрёл вовсе не спектакль, а вожатый. — Уходите, вы опоздали!

— Н-ничего страшного. — Володя засмутился, аж щёки заалели. Ещё бы, столько красавиц вокруг и все глядят на него... Юрка тоже засмутился бы. — В «Юных мстителях» было много девушек, оставайтесь. Найдём вам роли. Фрузы Зеньковой, например, у нас нет...

— Ах так! Им, значит, найдём роли, а я — нянчись?! — взбесился Юрка.

Его протест остался неслышанным. К визгу детей присоединились и вопли взрослых, начался натуральный балаган.

— А можно я буду костюмером? — пискнула Ксюша. — Я вам такие красивые платья сделаю.

— Какие ещё красивые платья на войне? — возмутился Юра.

— Так спектакль про войну? — разочарованно протянула Ксюша. — А-а-а...

— Ага! — рявкнул Юрка. — Ясное дело, что про войну, про Портнову же. Пошла на спектакль, а о чём он, даже не знает... Володя! Почему я нянчиться должен?

— Вовчик, ну давай современное! — не унималась Полина. — Давай «Юнону и Авось»!

Маша, оставив пианино, верещала на соперниц, Юра верещал о несправедливости, дети верещали из-за спектакля — что-то придумали, — а Володя орал на всех, чтобы замолкли. Никто никого не слушал.

— А кто говорил, что спектакль скучный. А, Уля? — растрёпанная от ярости Маша дёргала подол своего ситцевого платья. — А ты что ухмыляешься, Поль, будто не поддакивала?

— А тебе-то что, боишься, что уведём? — язвила Уля.

— Сам ты — мамка! — обижался Юра.

— Московское метро такое красивое... — хвастался толстенький мальчик из Володиного отряда.

— Володя, Володя, Володя! Можно я, можно я скажу? Володя! — Малыши прыгали и хватали худрука за руки.

— Да подождите вы. Ребята, по одному... — успокаивал их вожатый.

— Я на самом краю платформы стоял, а поезда такие вжух, вжь-жух! Прямо на самом краю, вот как сейчас... Вжух... — вертелся пухлый хвостун.

— Саша, отойди от края сцены, упадёшь!

— Вжь-жух!

— Мымра!

— Можно я?

— Это несправедливо!

— Я буду костюмером.

— Боже, да хватит! — Володин рык катком прокатился по залу, примял собой гомон.

Стало тихо. Так, что можно было услышать, как пыль падает на пол. Как сердце стучит: бах-бах... Как Машка пыхтит. Все замерли, только пухленький хвостун вертелся на самом краю высокой, не ниже метра, сцены.

Бах-бах... бах...

Вдруг он подвернул ногу, нелепо раскинул руки в стороны и медленно, тяжело полетел вниз. У Юрки ёкнуло сердце, Маша зажмурилась, у Володи запотели очки.

Ба-бах!

— А-а-а! Нога-а-а!

— Са-а-аня...

На хвостуна было больно смотреть, но на Володю ещё больнее. Как он забегал вокруг раненого, как у него задрожали руки, как он принялся себя проклинать: «Ну ведь мог бы предотвратить, мог бы...» Юрка, хоть и сердился на Володю, всё же первым пришёл на помощь. Растолкал актёров-зевак, мгновенно оказавшихся рядом с Сашей, процитировал героя модного иностранного фильма: «Отойдите все, у меня отец — врач!» — и встал на колени. Вообще-то, Юрка не шутил. Отец тысячу раз показывал ему, как проводить осмотр, вот Юрка и осмотрел поцарапанную лодыжку и ободранное колено и с видом эксперта заключил, что больного требуется немедленно доставить в медпункт. Авторитетно заверил, что носилки не нужны.

Володя попытался взять пострадавшего под руки, но тот зарыдал и наотрез отказался стоять на здоровой ноге.

— Юр, помоги. Встань слева, я од... я один не... — пыхтел Володя. Вертлявый ревуший Сашка и без того весил не меньше вожатого, так ещё и сопротивлялся.

— Мама! Ма-ма-а-а! — стонал он.

— Давай, взяли! И р-р-раз! — деловито скомандовал Юрка, старательно делая вид, что днём, при падении с яблони, у него ничего не было отбито и не болит. Хотя ему даже нагибаться было трудно.

— Маша, ты за главную, — велел Володя.

Маша победно зыркнула на соперниц.

— Можно я буду костюмером? — вклинулась настырная Ксюша.

— Да можно, можно, — раздражённо ответил Володя, но успокоился и напутствовал: — Читайте по бумажкам, я позж... Господи, Саша, я понимаю, что больно, но хватит так орать!

Шли в медпункт медленно и долго, под аккомпанемент воплей пострадавшего. Только слепой не понял бы, что Саша верещит не от боли, а от страха и для привлечения внимания. Юрка сосредоточенно молчал, думая только о своём копчике, Володя уговаривал:

— Саня, ну потерпи, совсем чуть-чуть осталось.

На вопли выбежала врач, закудаhtала курочкой, засуетилась, принялась жалеть несчастного. Юрку грубо отпихнула, а на водителя глянула строго, даже зло. Юрка, пожал плечами, не стал заходить в медпункт, вдруг Лариса Сергеевна поинтересуется, помогла ли мазь, и Володя узнает о позорной Юркиной травме. Мелочь, а неприятно. Но он всё-таки решил дождаться скрывшегося за дверью Володю. Хотел узнать, верным ли окажется его диагноз: безмозглость и немногочисленные ушибы, никаких вывихов и растяжений.

Возле крыльца в зарослях цветущего шиповника стояла уютная лавочка. Юрка лёг на неё, уставился в небо и, вдохнув полной грудью свежего, благоухающего цветами воздуха, понял, как ему хорошо сейчас и как было душно в кинозале.

Володя вышел минут десять спустя: подвинул Юркины ноги и устало плюхнулся на лавку. Тяжело вздохнул.

— Ну как он? Жить будет? — лениво поинтересовался Юрка, продолжая наслаждаться воздухом — до чего он хорош: чистый и прохладный, хоть пей.

— Да там расцарапанная коленка и пара синяков — ничего серьёзного. И зачем было так орать?

— Как зачем? — Юрка приподнял голову, но садиться не спешил. — У вас ведь сегодня прослушивание, вот он и выделялся. Видимо, хотел показать все свои таланты разом. А ты бы на ус мотал — такой голосище зря пропадает!

Володя улыбнулся, и на его усталом лице эта улыбка показалась такой искренней, что Юрка удивился — разве он стал её причиной? И обрадовался, это приятно. Но улыбка исчезла так же быстро, как и появилась.

— Как мне все это надоело! — Володя потёр виски.

— Что надоело? Командовать? — потянувшись, Юрка убрал руки под голову, посмотрел в небо и сощурился от его голубизны.

— Только первый день в лагере, а уже всё надоело! За малышней следить, перед воспитателями за каждую мелочь отчитываться, нагоняи получать — и тоже за каждую мелочь! Ещё кружок этот театральный навязали... А сейчас так вообще — травма у ребёнка.

— Так зачем ты поехал? Не знал, что будет сложно?

— Знал... но не думал, что настолько. Когда ездил в лагерь пионером, мне казалось, что это нетрудно — подумаешь, за детьми последить? Да ещё и с пользой: тут тебе и зарплату платят, и отдых на природе, и жирный плюс в характеристику — для комсомола, да и, если удастся, в партию пригодится. А на деле-то всё не так. — Володя пододвинулся ближе, чуть склонился над Юркой. — Мне сунули самый младший отряд, якобы с маленькими легче. А с ними, наоборот, одни нервы! Я по три раза в час их пересчитываю, они бегают от нас со второй вожатой и совершенно не слушаются. Мне что, орать на них в самом деле?

— Почему бы тебе не орать, если орёт даже старшая воспитательница? Педагог, чтоб её... — Юрка нахмурился.

— Зря она так сделала, конечно, — кивнул Володя. — Сама же учила — не повышать на ребёнка голос, но если придётся ругать, то не его самого, а его проступок. И самое главное — не при других.

— Это она так говорила? — Юрка хохотнул. — Во дела...

— Она, лично. Но это было до того, как вчера проверка нагрнула и выявила кучу замечаний. Они ходят теперь каждую смену. И угадай, из-за кого это всё?

— Ой уж прям из-за меня! — не поверил Юрка, но настроение начало портиться.

— А кто додумался устроить драку в пионерлагере? Ты ещё спасибо сказать должен, что тебя в милицию не забрали. — Володя грозно сверкнул глазами, но порыв научить Юрку уму-разуму сошёл на нет, как только вожатый взглянул на зелёный домик медпункта. Он тут же поник и превратился из воспитателя в обычного парня. Тяжело вздохнул, видимо, одно напоминание о травмированном Сашке тут же затянуло его в омут переживаний и проблем. Когда Володя заговорил снова, его голос прозвучал хрипло и безжизненно: — Мне пятый отряд завтра на речку вести. Не одному, конечно, со второй вожатой, Леной, а она поопытнее будет. Плюс на пляж придёт физрук, тоже поможет следить за детьми. И лягушатник им уже отгородили, всё как положено. А я всё равно боюсь до ужаса. И Лена тоже боится. Она рассказывала, что её знакомую вожатую судили в прошлом году — у неё девочка в реке утонула. Днём, у вожатых на виду... Сегодня мы на речку не успели — пока приехали, пока устроились, уже и дело к обеду. Но завтра — всё, на пляж вести. Моя бы воля, вообще к воде не подпустил!

Юрка поёжился — да, на самом деле и в “Ласточке” когда-то бывали несчастные случаи, он слышал о таком.

— Ну не унывай, — Юрке захотелось подбодрить Володю, а то совсем поник. — Только начало смены, впереди ещё много времени, втянешься и привыкнешь. Вон Ира Петровна, например, уже не первый год вожатая, значит, есть что-то хорошее во всём этом?

— Я пока из хорошего вижу только зарплату и характеристику, чтобы потом в партию...

— Да сдалась тебе эта партия?! — вспыхнул Юрка. — Уже второй раз про неё говоришь.

Его по-подростковому раздражало в людях стремление жить по инерции, по указанному направлению, и нежелание хоть изредка шагнуть в сторону и сделать что-то не так, как их научили.

Володя на это пожал плечами.

— Сдалась, конечно! Юра, ты будто не знаешь — без партбилета ты ни работы хорошей... действительно хорошей не получишь, ни съездишь никуда. Да, политсистема не идеальна, в чем-то устаревшая, в чем-то избыточная, но рабочая ведь.

— Чего? — Юрка удивлённо вздёрнул бровь. От Володи он совсем не ожидал услышать нечто подобное. Тот как раз всем видом походил на человека, рьяно следующего указке этой самой «работающей» системы, а тут оказывается — избыточная, устаревшая...

— А того. Только между нами, ладно? Не при Сталине, конечно, живём, но мало ли что...

— Естественно! — он аж сел. Копчик потянуло, Юрка скривился.

— Наверное, каждый прогрессивный человек недоволен, что у нас в стране все живут, как пятьдесят лет назад — пионерия, комсомол, партия. Я тоже не слепой, но другого выхода нет.

— Не согласен! — Юрка даже выпрямился и повернулся, чтобы смотреть Володе в глаза... — Выход всегда есть.

Тот улыбнулся — немного надменно и снисходительно, но Юрку снова почему-то обрадовала даже такая улыбка.

— А ты вообще, Конев, часто со всем не согласен. Но так тоже жить нельзя. Конечно, выход есть. В этом случае — делать что должен, идти в комсомол, потом в партию, какой бы бесполезной ты её ни считал. А упираться рогом и пытаться крушить несокрушимое — вот это действительно бесполезно.

И Юрка, на самом деле привыкший со всеми спорить и быть несогласным, внезапно не нашёл, что ответить. Признать правоту Володи не хотелось, но в глубине души возникло понимание, что доля истины в его словах есть. Особенно в части бесполезности Юркиного сопротивления.

А ещё именно в тот момент изменилось Юркино отношение к Володе. Вожатый вдруг перестал казаться таким себе роботом и превратился в обычного человека — со своими переживаниями и проблемами, с которыми не всегда знал, как справиться. Юрке нравилось, что их мысли в чём-то сходятся, и ему захотелось его поддержать.

— А хочешь, я буду тебе помогать? — сказал он, поддавшись этому порыву.

— В смысле?

— Ну, хоть с той же малышкой. То есть не только за театрами твоими следить, но и за отрядом. Вот завтра, когда на речку их поведёшь, хочешь, приду? — Юрка запнулся, удивившись собственному пылу. — Ну, раз ты за них так переживаешь... — объяснил сконфуженно.

Володя тоже удивился, но просиял:

— Правда? Это было бы здорово! — Вдруг Володя всплеснул руками. — Что-то мы всё обо мне и моих проблемах. Нехорошо получается. Расскажи что-нибудь о себе.

Но рассказать Юрке о себе не дал громогласный вой из динамика, висящего на столбе.

Но были не иерихонские трубы, а горн, зовущий лагерь на ужин. И земля задрожала не от крушения вечных стен, а от топота пионерских ног. Подобно генералам, вожатые кричали своим армиям: «По двое в колонну стройся! Ша-а-агом марш!» Жизнь в лагере забила ключом.

Только услышав шипение из репродуктора, Юркин собеседник удрал в театр собирать труппу и вести её в столовую, а сам Юрка, кряхтя, поднялся и отправился в медпункт — пусть Лариса Сергеевна ещё помажет. Ему, как-никак, завтра в плавках щеголять, а сиять дбитым хвостом стыдно.

Юрка знал, что первый отряд завтра тоже отправят купаться, но почему-то, размышляя о хвосте, он думал не о своём отряде, а о пятом. Точнее, о вожатом пятого отряда.

Глава 3. Пугало парнокопытное

Утро в «Ласточке» Юрка любил особенно сильно. Но только до тех пор, пока не приходилось вылезать из-под тёплого одеяла и плестись к умывальникам. Всё бы ничего: птицы пели, деревья шелестели, лагерь казался сонным и меланхоличным. Но потом по внутренней радиолинии запускали пластинку с сигналом «Подъём» — и это взывали отнюдь не грешники в аду, как могло показаться, а всего лишь горн...

Несмотря на стоящую днём жару, ночью в лесистой местности резко холодало. Нагретая за день земля остывала, и к утру — как раз ко времени подъёма — на лагерь вместе с туманом опускалась промозглость, особенно хорошо ощутимая, когда нужно было выходить из тёплого корпуса. Чтобы умыться, даже закалённым ребятам требовалась смелость — вода в умывальниках была совсем не тёплая, а родниковая, обжигающе ледяная, аж зубы сводило. Но во всём этом был один неоспоримый плюс: после такого умывания сон как рукой снимало.

Юрка, покрываясь мурашками и мечтая немедленно забраться обратно под одеяло, не сразу понял, что кто-то к нему обращался. Он вытер лицо, фыркнул, закинул полотенце на плечо и тут же наткнулся взглядом на Иру Петровну. Она была явно сердита, вот только почему? Сонное сознание отказывалось так быстро просыпаться, и Юрка тщетно пытался вспомнить, когда он уже успел сесть в калошу — вроде только с постели встал.

— Конев! Ты меня вообще слушаешь?

— Ира Петровна? Что? Доброе утро!..

Она закатила глаза и процедила сквозь зубы:

— В последний раз спрашиваю: зачем ты вчера обломал кусты сирени, а?

Юрка удивлённо уставился на неё:

— Какие ещё кусты сирени?

— Вот только не надо прикидываться! Те кусты сирени, что растут за щитовыми!

— Не обламывал я ничего, Ира Петровна!

— Да что ты? А кто же тогда это сделал? — она с подозрением взглянула на него.

— Не зна...

— Ты вчера опоздал на ужин, а потом я видела возле дверей корпуса листья и цветки, а букет — в банке у Поли на тумбочке. Ты ведь уже не в первый раз ломаешь сирень! Кусты теперь выглядят безобразно!

— Да почему сразу я? Поля и сама могла себе цветов нарвать!

Юрке стало до ужаса обидно — ну вот опять и снова ни за что. Он правда не был виноват, а камни летели именно в его огород — по инерции, видимо. Потому что Юрку, конечно, обвинить было проще всего — всё равно вечно бедокурит, значит, и в этот раз он.

Насупившись, Юрка пытался прикинуть, как сильно ему влетит за то, чего он не делал.

— Ирин, это правда был не он, — раздался голос за спиной. Юрка повернулся и увидел Володю. — Юра вчера был в театре, а потом помогал мне донести мальчишку до медпункта — поэтому и опоздал на ужин. Так что твою сирень поломал кто-то другой.

Ира Петровна замаялась, удивлённо посмотрела на Юрку, перевела взгляд на Володю.

— Он тебе помогал?

— Ты же слышала на летучке, что у меня в кружке вчера случилось ЧП. Сашка шлёпнулся со сцены, Юра вызвался помочь, — заверил её Володя.

Уж кому-кому, а Володе она не поверить не могла и ступшевалась, чувствуя себя неудобно. Юрка выдохнул и с безмерной благодарностью взглянул на Володю — как вовремя он появился!

— Я не знала, на пятиминутке мы это не обсуждали... Ну ладно, Конев, — сказала Ира Петровна, — если ты на самом деле помогал, то молодец. Пойду спрошу девочек, откуда у них сирень.

— Вот, а сразу нельзя было к ним? — недовольно буркнул он.

Вожатая лишь потрепала его по волосам, чем вызвала недовольное фырканье. Юрка даже рассердился и рявкнул Ире Петровне в спину:

— А извиниться?

Та остановилась на секунду, бросила через плечо «Извини» и ушла.

— Спасибо тебе, — повернувшись к Володе, улыбнулся Юрка. Затем вздохнул и нахмурился: — Я уж думал, влетит по первое число.

— Не за что. Ты ведь правда не виноват. Видимо, Ольга Леонидовна уже успела внушить Ирине, что в любой непонятной ситуации грешить нужно на тебя. Вот она и придирается.

— А сам-то ты что здесь делаешь?

— Пришёл сказать, что мы часов в десять на речку пойдём. Ты вчера вызывался помочь...

Договорить ему не дала внезапно вернувшаяся Ира Петровна:

— Юра, после завтрака вместо уборки территории возьми Митю из второго отряда — ты ведь его помнишь, да? Проверьте с ним в детском корпусе матрасы. Ребята жаловались, что некоторые из них сырые. Уберите непригодные в кладовые, а к тихому часу я кого-нибудь попрошу принести в отряд новые.

ANOTACE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Gabriela Jurzykowská

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, katedra slavistiky

Název diplomové práce: Překlad uměleckého textu s komentářem

Vedoucí práce: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D

Počet znaků: 180 288

Počet příloh: 1

Počet titulů citované literatury: elektronické zdroje – knižní zdroje –

Klíčová slova: **překlad, umělecký text, román, Léto v pionýrském šátku, Sovětský svaz**

Charakteristika diplomové práce: Diplomová práce se věnuje překladu uměleckého textu současných autorek Jeleny Prokaševové a Katěrinny Dudko, píšících pod pseudonymy Katěrina Silvanovová a Jelena Malisovová.

V první kapitole mé diplomové práce se věnuji teorii překladu. V následujících kapitolách se zaměřuji na tvorbu autorek a postoj ruské společnosti k vydanému dílu. Stěžejní části práce tvoří čtvrtá a pátá kapitola, které jsou zamerané na překlad a translatologický komentář.

ANNOTATION

Author's name and surname: Bc. Gabriela Jurzykowská

Name of faculty and department: Faculty of Arts, Palacky University Olomouc

Title of thesis: Annotated Translation of Fiction from Russian to Czech

Thesis supervisor: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D

Number of characters: 180 288

Number of attachments: 1

Number of titles of used literature: electronic sources – book sources –

Keywords: **translation, artistic text, novel, Summer in a Pioneer's Scarf, Soviet Union**

Abstract: The diploma thesis focuses on the translation of a literary text by the contemporary authors Yelena Prokashева and Katerina Dudko, writing under the pseudonyms Katerina Silvanova, Yelena Malisova.

The first chapter of my thesis deals with the theory of translation. In the following chapters I focus on the authors' work and the attitude of Russian society towards the published works. The fourth and fifth chapters, which focus on translation and translational commentary, form the core of the thesis.